

עמ' עשו

ΣΩΤΗΡΙΟΒΟΛΙΑ

SEU

CONSILIUM DEI CIRCA SALUTEM NO-
STRAM, EVIDENS

IN

DECRETO PASSIONIS
J E S U.Ut illud patefactum exstat oraculis
Act. II. 23. & IV. 28.

expositumque est

DISSERTATIONE THEOLOGICA,

Quam

Suffragante Reverendo Admodum Theologorum.

In Academia Aboënsi ORDINE,

PRO LICENTIA

assumendi in illa Facultate AXIOMA DOCTORIS,

Publica subicit ventilationi,

ad diem 19 Junii A. MDCCI.

MAG. DAVID LUND

SS. Theol. Prof. Ord. & Eccles. Svec. Ab.
ut & Numm. Past.*Respondente*

DN. DANIEL D. JUSLENIO Bor.-Finl.

In Acroaterio Maximo,

Horis ante & post meridiem fœtis.

Exc. J. WAL.

THE
AMERICAN

CONSTITUTIONAL PARTY
OF THE UNITED STATES

1850

THE
CONSTITUTIONAL PARTY
OF THE UNITED STATES
HAS
FOR
ITS
OBJECT
TO
PRESERVE
THE
ORIGINAL
INTENT
OF
THE
CONSTITUTION
AND
TO
OPPOSE
ALL
CHANGES
WHICH
WILL
ALTER
THE
PRINCIPLES
ON
WHICH
IT
IS
BASED

DAVID L. RAY

OF THE
CONSTITUTIONAL PARTY
OF THE UNITED STATES
HAS
FOR
ITS
OBJECT
TO
PRESERVE
THE
ORIGINAL
INTENT
OF
THE
CONSTITUTION
AND
TO
OPPOSE
ALL
CHANGES
WHICH
WILL
ALTER
THE
PRINCIPLES
ON
WHICH
IT
IS
BASED

THE
CONSTITUTIONAL PARTY

SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS
SUMMÆ FIDEI VIRO,
ILLUSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO
HEROI AC COMITI,

DN. LAURENTIO

Wallenstedt

Senatori Regio Celsissimo,

Dicasterii, quod Holmiæ est,

Præsidi Eminen-

tissimo,

Nec non

Cancellario Acad. Aboënsis

Magnificentissimo,

DOMINO

meo

GRATIOSISSIMO

Corporis & animæ vires robu-
stas, Consiliorum felicitatem,
quietam vitam, annos pluri-
mos, prospera fata, & am-
plissimam benedictionem de-
votè precor!

ILLUSTRISSIME COMES,
DOMINE GRATIOSISSIME.

Inter immensam illustrium curarum
molem, TE heroico animo & fe-
lici occupatione sudantem maxi-
mè, cum sustineo invitare ad spe-
ctandam opellam in Scholæ um-
bra natam, importunus eqvidem
videri possum, utcunque devotus
adsum. Hinc quicquid gratiæ polliceri deditissima
mentis subjectio; ipsa intempestivitas, si non interver-
tere, tamen impedire queat. Excellsum adeo conspe-
ctum Tuum, quem undique angusti labores circum-
stant semper & urgent, nunquam licebit subire? Non
sanè id permittit arbitrari pietas, quæ dudum docuit
Magnatum indolem eo ipso referre divinam pro-
ximè

ximè, quod facilissima apud illos sit admissio. Imò
ILLUSTRISSE COMES, vel ipse ego, quem in-
dulgentior fortuna in numerum Tuorum clientum
cooptavit faustè, judicio proprio, dubitatione gravius,
quàm importunitate delinquerem, si negarem ad Tu-
am Clementiam patere aditum cuilibet supplici homini,
utpote qui experimento oculari idipsum abundè didi-
cerim. Neque aliàs literarias fastidire soles operas,
Qui, si unquam negotia imperii ardua & sublimia vel
tantillum otii concedunt, illud Doctorum colloquiis,
eorumque tabulis evolvendis omne consecras. Exer-
citiū verò hocce Academicum inaugurale, CELSIS-
SIMI TUI NOMINIS inscriptione eò magis illustrari
debit, quod sine Tuo benigno nutu lucem ut non a-
spicere, ita nec in ea versari potuisset. Scilicet cum
intellexeris CELSISSIME COMES animo volvi con-
siliū edendi ipsum hoc specimen, & indulgentissi-
mā solum veniā Tuā concessā, id fuisset perfectum,
etiam benignissimo præterea applausu illud dignatus es
promovere. Amas vitam & decus Musis constare per-
petuò, undè cum vivant & enitescant plurimū, si
vigeant recepta inter illas à prisco ævo solemnia, volu-
isti præsentī instituto album adjicere calculum. Expo-
nuntur autem tenelli fœtus recenti partu editi, plerumq;
ad oppositi solis radios, ut benigno calore collecto fove-
antur, & acquirant robur solidum: ita quæ per Te, sub
Tuis

Tuis auspiciis veluti spiritu animata prodit opella, à
quò nisi ab ILLUSTRISSIMI NOMINIS TUI Sole, ex-
spectabit & impetrabit fomenta, quibus agitata inca-
lescat, & immunis servetur, ut est innoxia. Certè
quia ex eo genere est, quòd ad τῆς ὑπερείας Scholas
pertinet, & ex ea quidem parte, quæ fons est omnis
& terrestris & æternæ felicitatis, Ipsa est immota,
TE ILLUSTRISIME COMES, ut DOMINUM, cui
verus amor DEI curæ cordiq; est, passurum hujusmodi
meditationes, venire in partem curarum aliarum. Adhæc
cum ILLUSTRISIMA TUA EXCELLENTIA,
quando aliàs æternitati dat operam immortaliter, maximis
regni implicita expeditionibus, etiam ad ea, quæ ad hujus
Academiæ in Septentrione diffutissimæ, florem ac incre-
menta faciunt, indefessâ clementiâ advigilat; hoc quoq;
nomine, nos, qui his amplexibus fovemur, convenit hu-
milimæ gratitudinis erigere monumenta, quod in præ-
sentia, hoc etiam modo pro me, in vicem accepti fa-
voris gratiosissimi & plurimi, devotissimè volo signa-
tum. Quia verò non nisi cœlitus demissa ope, quisquam
sufficiat portando oneri, quod in ordine Illustri, Vi-
rorum Regium latus claudentium, velut Atlas hu-
meris sustines; suspiriis devotissimis poscendum ab
alto robur, quod Te tantum Heroa parem faciat in-
cumbenti moli. Ita Te DEUS ILLUSTRISIME
COMES perarmet viribus, præstet felicem, constituat

robustum, servet incolumem, ut successu exoptatissimo
diutissimè opereris gloriæ DEI, Regis fastigio, emolu-
mento patriæ, seculi ornamento, & ILLUSTRISSIMI
NOMINIS TUI immortalitati! Huc tendit votorum
summa, quæ si, ut est devota, & erit constans, futura
simul sit efficax & felix, etiam patrociniū & fortu-
narum incrementum certissimum conciliabit, non du-
bito,

ILLUSTRISSIMÆ EXCELLENTIÆ TUÆ
CELSISSIME COMES,

*Servo humilimo & de-
votissimo*

DAVID Lund.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΕΙΣ ΑΓΩΓΙΚΗ,
§. I.

Ivinum ac solidum inde nobis est solatium, quod cupidissimum ab omni æternitate fuisse salutis nostræ, cœlestem Patrem sciamus. Iple, cum ante secula, omniscientiæ suæ oculis prævidit, humanum genus, in primis parentibus ad imaginem suam conditum, cum iisdem, instinctu serpentis infernalis, concreatam gloriam decocturum, & lapsus ac peccati sordibus se fœdaturum perditurumque; ex mera & infinita gratia sortem nostram miseratus, consilium cepit de reparatione nostra, atque quo modo ad pristinam spem erigeremur, constituit benignissimè. Nihil hic *lentum, nihil tepidum, simulatum, reconditum, limitatum, aut inefficax, sed ardens, serium, sincerum, revelatum & catholicum*, omnes ex æquo spectans atq; efficacissimum. Est enim hæc voluntas efficax agendi propositum sive desiderium & intentio seria, quâ DEUS juxta immensam misericordiam, quantum in se est, omnes homines ex æquo vult salvari, omnibusque media ordinavit, quibus ex miseria elucari & æterna salutis participes fieri queant. Ita enim DEUS vult salutem omnium hominum, & hunc ipsam finem ita intendit, ut ad eum obtinendum certa media constituerit, quæ etiam exequi paratus est; ut habet observatio Qvenstedii in hanc rem. Penitiora hujus materiæ aperit Agidius Hunnius in *Quæst. & Resp. de Prædest.* Tom. I. pag. m. 839. Ex prænotione futuri lapsus DEUS ordinat decretum & consilium suum, de mittendo filio in mundum & proferendo opere redemptionis, quia enim præcognovit, Adamum non

perfiturum in integritate, sed sponte sua lapsurum, ideo in æter-
no suo decreto de remedio statuit, quo huic malo subveniri queat.
In Refutatione Thesium Tossani his gemella tradit sequentia:
pag. m. 682. Tom. citato: Membrum prius; Sic DEUS dilexit mun-
dum, ut unigenitum filium suum daret; certum est, explicare mi-
sericordiam illam DEI, quâ totum genus hominum ita complexus
est, ut unigenitum filium suum daret, ac mitteret Servatorem
mundi, ut propitiatio esset pro peccatis, non quorundam solum, vel
ut eorum, quos Calviniani per decretum absolutum electos autu-
mant; Sed ut esset propitiatio pro peccatis totius mundi, adeo
ut Christus etiam pro damnatis & pereuntibus predicetur mor-
tuis Rom. XIV. 1. Cor. VIII. & mercatus scribatur eos etiam,
qui, ut D. Petrus testatur, ipsi sibi damnationis interitum acce-
lerant. Hæc est scriptura vox indubitata, quæ dilectionem illam
& φιλανθρωπίαν DEI testatur illuxisse omnibus ad unum homi-
nibus, ut nimirum DEUS, filium suum, universorum ac singulo-
rum peccatis expiandis, propitiatorem sibi fieret. Atq; hæc omnia
consilio illo involvuntur, quod Pharisei leguntur sprevisse
Luc. VII.

§. II.

Intemeratam hanc dulcedinem stillant nobis oracula di-
vina fonte inexhausto. Hæc est illa χάρις πρὸς χρόνων αἰω-
νίων, cujus meminit Apostolus II. Tim. I. v. 9. per quam
positi sumus à DEO ἐκ εἰς ὀργήν, ἀλλ' εἰς πεπρωμένην σωτηρίαν.
I. Thessal. V. v. 9. ex qua promanat ἀνθρωποφιλία καὶ
κοσμοφιλία, proposita à Spiritu Sancto apparatu suavissi-
mo, in nucleo Evangelico gemmeo, apud Joh. cap. III. v.
16, manifestata in σωτηριοβουλία catholica, ex qua constat,
quod DEUS velit omnes homines salvos fieri, & ad agni-
tionem veritatis venire I. Tim. II. v. 4. Commendat una
illam benevolentiam amplissimè, quod in homines ut mi-

feros peccatores, simul sit liberalis & effusa, quia concludit DEUS omnes eis ἀπείθεον, ut omnium misereatur, Rom. XI. 32, quod idem est dixisse ac ἐὰν ἀμαρτίαν Gal. III. v. 22. imo extendit se ad ipsos etiam reprobos, quos longanimitate sua, & ab interitu retrahere desiderat, & ad poenitentiam invitare, quod ex μακροθυμία illa DEI, liquidum est satis, quæ descripta cernitur Rom. II. v. 4. II. Petr. III. 9. In salvatore vero JESU, fundamentum patentissimæ ac intensissimæ misericordiæ dilectionisqve divinæ, inveniri docent, cum plurima alia loca, tum multa ex iis quæ hæcenus sunt adscripta, unde pronâ consequentiâ elicitur, non absolutam sed ordinatam esse hanc voluntatem, quæ ita cupida est salutis nostræ æternæ. Scilicet dilexit nos cœlestis Pater in Christo atque propter illum, ideoq; constituit media verbum suum & sacramenta, per quæ fides in hominibus singulis excitetur & confirmetur, itiq; hoc ordine usi, credant & æternum salventur. Igitur non absoluta sed ordinata est DEI misericordia quam nunc scrutamur: Fundatur enim in Christo, & determinatur ad fidem, & media quibus illa accenditur, pronunciat ex Doct. Kœnigio D. Qvenstedt. Ita quos ex justitiæ rigore præcipites in tormenta, mortem, & æternos cruciatus, ut Diabolos, dare poruisset, ex immenso amoris sui oceano tenerrimè dilectos, in æterno suo filio, propter eundem vult & seriò intendit, oblati in hunc finem sufficientibus & efficacibus mediis, æternum salvare.

§. III.

Amorem hunc DEI erga humanum genus, qui conspicuus est maximè in salutis nostræ negotio, cum *absolutum* negamus, *modificatum* & *ordinatum* statuentes,

operæ pretium erit, paucis injicere mentionem loci cujusdam Hülsemanniani Theologi summi, & felicissimi, ut à tanti Doctoris ore pendentibus, aliquod adjiciatur emolumentum eruditionis. Ipse in Vindiciis Scripturæ Art. XI. §: 35, ad locum Johannæum cap. III v. 16. ut & II. Petr. III. v. 9, non semel cum de amore DEI in homines differit, eundem dicit absolutum, atque titulum simul dicti articuli sistit talem: *De amore DEI in homines medicinali absoluto & universali*. Hæc, locutiones quia aperte videntur pugnare cum assertionem nostram hætenus expressa, orthodoxam explicationem promemus ex propria Viri summi commentatione, ita namque infit loco allegato: *Dicta*, loquitur de adductis oraculis, agunt de amore DEI, erga homines 1. medicinali sive salutari, habente æternam salutem animæ pro fine suo: 2. de amore DEI absoluto non conditionato, in respectu ad hominis præparationem, fidem vel opera. Non enim, quantum ad effectus hujus amoris attinet, non ipsa Christi missio, redemptio, & hominis vocatio; sed sola justificatio, sanctificatio & glorificatio, suspensa sunt à præcedente conditione fidei. 3. de amore universali quoad latitudinem. Paulo post addit hæc, quæ ad nostrum institutum pertinent; *Dicimus hunc amorem esse absolutum duplici nomine: 1. quod non suspenditur ab ullo hominis merito: 2. quod neque ab hominis fide suspenditur, quod ad effectus attinet proximos hujus amoris, quales sunt, missio filii, satisfactio pro lapsis, eorundem vocatio & illuminatio quoad notitiam intellectus*. Hæc omnia enim absolute & sine conditione intendi & destinari homini, patet ex comparatione à Christo adducta Job. III. Quemadmodum enim inventio, institutio & suspensio serpentis ænei, non suspendebantur ab intuitu Israelitarum in serpentem æneum, sed præcedebant & producebant eum intuitum &c. ita ordinatio, missio, exhibitio, revelatio sive

offensio Christi Mediatoris nequaquam suspenditur à fide vel quacunque alia conditione hominis salvandi, sed est beneficium absolutum. Ipsa autem salus animæ, sive ipsa salvatio ab iectibus serpentis infernalis, omnino suspenditur ab intermissione oculorum fidei, quemadmodum per sanationem suspendebatur ab elevatione corporis &c.

§. IV.

Existimamus hæc ita esse accipienda, ut universalis hæc & antecedens benignissima voluntas sive dilectio, ab Auctore laudato dicatur absoluta, respectu causalitatis cujuscunque sive ordinis in hominibus, quod nihil in illis repertum sit, quo amorem hujusmodi intensissimum in DEO potuissent excitare, nedum sibi promereri, sed quod miserationis hujusmodi & amoris inenarrabilis, quem humano generi præstitit, initium sola sit divina benignitas, quomodo evidenter ob omnium oculos ponuntur, meritiissime celebrata & in æternum celebranda *σπλάγχνα οικτιρῶν*. Nam quæ hic rationem aliquam habere videretur, movendo DEUM, miseria puta hominum, ex culpa lapsus contracta, non est effectiva, sed ἀφερμησίην, & mere objectiva; quæ tantum est ratio à priori, instar causæ se habens, secundum nostrum concipiendi modum, cum notum sit, simplicissimam divinam essentiam, differentias causarum & effectuum non admittere. Dicitur in hanc rem id præterea potest, quod absolutus hic amor DEI appellari queat, propter redemptionem, quæ absoluti decreti fuit, atque in illo opere cumprimis dilectio Dei est absoluta. Est autem apud Theologos celebre admodum distinctionum par, cum decretum absolutum ab hypothetico determinant. *Absolutum* illud dicunt, quod respicit conditionem; quo referunt mundi creationem, præconium

Evan-

Evangelii, Sathanæ reprobationem ad tartarum: cujusmodi βαλν etiam in miraculis regnare affirmant. *Hypotheticum* quod ex hypothesi, particulis *si, nisi* propositâ, confit. Hujus decreti exemplum constituit incarnationem filii DEI Danhabberus, nitebatur enim hac hypothesi, si laberetur homo. At incarnationis executionem, impleta priori conditione, ait esse *decreti absoluti*. Adeatur ipsius Hodosophiæ Phæn. III. pag. m. 304. quod opus judiciocissimi Theologi, optimo jure, Titulo rabbinico וְלִיְיִי salutatur Beatus Doct. Pfeiff. in Præfatione ad editionem iteratâ Theol. Pos. Dom. Doct. Kromajeri. Consimili ratione Redemptionem Christi ut universalem ita absolutam dicit Hülsem. Vindiciarum Art. XII. ubi talia notantur verba: *Clarissime ostenditur DEUM omnibus hominibus lapsis Redemptorem misisse cum absoluto proposito, absolute redimendi eos non conditionate, & aliquam multis interjectis. Quæ est causa mittendi filium, ea est causa mittendi filium Redemptorem, sed causa impellens DEUM ad mittendum filium nulla est alia ex parte hominis quam ejus miseria: Ergo nulla etiam alia causa mittendi Christum Redemptorem.* At quid de causa hac, nempe hominum miseria, heic tenendum sit, ex modo dictis constat. Quibus rite observatis, nisi nos omnia fallunt, judicando quisque assequi valet, ut diverſo respectu absoluta dici potest hæc dilectio, nempe quod illam nec præparatio hominis, nec fides, nec opera, nec conditio, nec quidvis aliud, in DEO efficere potuerit; effectus namque primi & proximi, quos nobis paravit hic amor, quod misit nobis Filium, redemptionem constituit, vocationem ordinavit, non dependent ab ulla hominis conditione, sed solius & meræ sunt divinæ dilectionis. Opponitur hac ratione conditionato amor. Sed & dilectio non absoluta verum ordi-

dinata alia *ῥέσθ* diceretur, nimirum cum ad homines refertur, quia in *τάξι*, hoc est certo ordine, illis est destinata, atque offertur actu ipso propter Christum, in ipso, per verbum & sacramenta, quibus fides, medium *ληπτικόν* tantorum bonorum accenditur, confertur & obsignatur. Atq; sic omnia heic ex amoris hujus œconomia, in æternam animarum omnium salutem coordinantur.

§. V.

Hunc DEI intimum amorem erga homines lapsos, quando altius rimamur, atque ad nostrum institutum propius accommodare volumus, non erit alienum adjicere, quomodo & quousque se idem demittat, quando spectatur tum ante, tum post interventum meriti Christi Servatoris. Aderit nobis iterum antesignanus ipse Hulsemannus, qui ut nos muniat adversus Calvinistarum tum *φλυαρίας* tum *πεγαλογίας*, abstrusa præsentis doctrinæ ita evolvit atque digerit. Præl. Acad. in libr. Con. Art. VII. Sect. II. p. 407. & seqq. *Ante interpositionem meriti Christi*, loquitur de universali benevolentia & misericordia DEI, terminatur (1) in propensione DEI ad reconciliationem passivam ex parte sua, quod vellet pati, si quisquam vellet reconciliare ipsum cum hominibus lapsis. Qualis propensio ad reconciliationem cum Diabolis sive Angelis lapsis, in DEO nunquam fuit. Et hac propositio, est impræmerita, ante & extra meritum Christi, est enim causa inducens DEUM ut ordinaret interventionem meriti Christi, tanquam effectum hujus propensionis, quod patet Job. III. 16. ubi missio Christi dicitur effectus dilectionis DEI antecedentis (2) quod consistat in inclinatione DEI ad reconciliationem activam ex parte DEI, quod DEUS ipse voluerit reconciliationis medium invenire, quale pro reconciliandis Diabo-

abolis noluit suggerere, de qua benevolentia DEI dicitur Gal. IV. 4. II. Cor. V. 20. 21. (3) in Decreto & executione mediorum reconciliationis, qualia sunt Christi incarnatio, obedientia activa & passiva, resurrectio & alia opera tum expiatoria, tum prae-
 ritoria, quorum operum ordinatio & decretum, sunt effectus Uni-
 versalis DEI Misericordiae, erga totum genus humanum lapsum,
 ut patet ex dictis allegatis. Paulo post ita loquitur. Volun-
 tas revelandi benevolentiam suam hominibus, dependens ab inter-
 ventione meriti Christi, non est confundenda cum affectione DEI
 independente, qua cupit & vult, ut decreta à se missa Christi, om-
 nibus hominibus salutaris sit. Hinc enim finem intendisse
 DEUM cum destinaret missionem & interventionem filii sui, ex-
 presse ad huc dictis allegatis Gal. IV. 5. II. Cor. V. 20. 21. I. Job.
 IV. 9. 10. Sed propositum DEI, quatenus superaddit affectui in-
 dependenti decretum & executionem patefaciendi, seu revelandi
 miserationem in visceribus DEI praexistentem, hoc inquam pro-
 positum est effectus meriti Christi. Interjectis paucis haec in-
 veniuntur: In hoc articulo tantum & proprie agendum est de
 independente affectu DEI erga genus humanum, qui affectus or-
 dine praecedit meritum Christi, & est causa ordinans & produ-
 cens interventionis alicujus meriti. De hac misericordia DEI in-
 dependenti seu non impetrata per meritum Christi inter-
 veniens, dicit existare sententiam Form. Com. Art. 20.
 Confess. & Apolog. Art. XI. Pagina vero 413 ita de hac
 doctrina differit: statuendam igitur consequenter concedendos
 esse distinctos sive diversos gradus amoris & misericordiae divinae
 erga singulos homines: primo misericordiam quandam independen-
 tem erga singulos homines, quae lapsos, quae terminatur in absoluto
 decreto mittendi filium redemptorem bono & utilitati singulorum la-
 psorum, de qua Joh. III. 16. secundo: alteram dependentem & or-
 dine posteriorem merito Christi, sed non minus universalem erga
 singulos

singulos homines, qua terminatur in absoluta voluntate, aliqua specie vocationis vocare omnes & singulos homines, de qua I. Tim. II. 4. 6. Tertio aliam identidem misericordiam dependentem à merito Christi, sed particularem erga jam regenitos, & certè in motu ad regenerationem jam constitutos, de quo amore particulari & speciali, tam DEI quam Christi, loquuntur dicta Job. XIII. 1. XIV. 21. XV. 9. 13. XVII. 23. 26. Marc. X. 21. ubi de dilectione Juvenis in motu ad regenerationem tendentis, sed deficientis. Quomodo enim Apostolus ipse in amore humano distinctos gradus constituit, tum intensioris tum extensionis II. Petr. I. 7. seqq. ita nihil impedit quo minus etiam diversos gradus misericordiae erga omnes homines statuamus, ut dictorum jam allegatorum & Rom XI. 32. collato cum Ps. CIII. 13. & similibus, quibus universalis DEI misericordia erga singulos, qua incredulos quàm lapsos, apertè distinguitur à misericordia paterna erga filios, non minus quam universalis dilectio Christi erga singulos, universalis redemptio singulorum, distinguitur à particulari dilectione Christi erga quosdam à particulari effectu meriti ejus quoad quosdam I. Job. II. 2. I. Tim. IV. 10.

§. VI.

In his atque aliis locis conjunctis, Doctor celeberrimus expressis verbis nominat, dilectionem independentem, eamque ita exponit, ut neget dependere ab interventione meriti Christi, atque illam antecedere, imo ipsius esse causam ajat, quàm inductus coelestis Pater filii missionem decreverit & ordinaverit, in hominum reparationem. Videntur quidem ista in quibusdam abire à communi magis nostrorum Magistrorum sententia, quæ apud Calovium Tom. VII. LL. CC. Art. I. cap. I. Quæst. II, exprimitur, quod secundum nostrum concipiendi modum Dilectio hæc DEI, non sit prior destinatione Missionis

Filii DEI, quam & præferendam affirmativæ dicit; quia tamen Hülsemanniana sunt, quantus Auctor! hic non debebant præteriri, præsertim cum alios etiam, qui in hoc dogmate fuerunt ὁμολῶντες, nominet laudatus modo Doctor. Suam mentem significavit his verbis D. *Ægidius Hunnius* in *Quæst. & Resp. de Prædest.* pag 927: *Largimur etiam dilectionem Joban. III. celebratam, non esse prorsus extra Christum, humani generis servatorem considerandam. Monemus autem dilectionem DEI tanquam causam προηγμένην, in consilio illo Dei, antecedere considerationem Christi, non tempore sed ordine causarum; Etenim præcognoscens Dominus humanū genus lapsurum, & intuens ejus miseriam, movetur hac immensa Φιλανθρωπία sua, ut reparationem humani generis decernat. Quia vero justitia DEI hoc non permittit, nisi huic justitiæ ad plenum satisfiat: itaque jam hoc secundum est, quod filius se satisfactorem spondet, ut dilectio illa DEI, & quam meditatur, salus hominum, possit habere locum. Sed quis se hic ingeret Aristarchum? Satis est orthodoxorum & gravissimorum Virorum annotare loca, ne Φιλομαθείας studiosis sint ignota. Placet aliàs, quod & ad hanc partem accommodavit D. Calovius: Diversum sentire duos de rebus iisdem, incolumi licuit semper amicitia.*

§. VII.

Animadvertimus tandem, ex hujus dilectionis abyssu, immensa beneficiorum maria effundi, adeoque ipsius etiam Passionis Dominicæ consilium & decretum, in humani generis reparationem, prodiisse. Sic enim dilexit DEUS mundum ut Filium suum unigenitum daret. Idipsum vero decrevit. Hinc ἐκδοτός dicitur Filius ἀποστατέον βαλὴν καὶ περιώσῃ τὸ οὖν Act. II. 23. Hinc μίσθαι dicuntur

Scelerati Parricidæ Judæi, quod *καὶ ἡ βελὴ τῆ θείας* *ῥέουσι γενέσθαι* Act. IV. 28. Inde est quod Christus ipse de se Filio hominis, fatetur in ultima cœna, quod *πνεύματα κατὰ τὸ ὠρισμένον* Luc. XXII. 22. Invitat nos mollissima acclamatione, ad scrutinium mollissimi affectus, ipsa Parris sapientia I. Joh. III: 1. *ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατήρ.* Quia vero tantopere dilexit miseros, etiam exitiali & æterno malo eos dignatus est eripere. Id quia constituit, simul decrevit, per acerbissimam Filii passionem laborantibus subvenire, ut immedicabili aliàs morbo medicina pararetur. Subjiciemus in hujus institutionis illustrationem, egregium *μετέτμημα* magni nostri Chemnitii quod Part. II. LL. CC. p. m 313. ita proponitur: *Potest hinc aliquo modo intelligi quare Paulus appellet divitias glorie gratia DEI: DELLIS qui dives est in misericordia, copiosa misericordia.* Eph. II. v. 4. & 7. *Et sanè abyssum illarum divitiarum, non possumus exhaustire, imo ne pervidere quidem. Scriptura tamen hanc considerationem proponit, ut per speculum in enigmate intueamur, & ex parte agnoscamus. Monet enim id quod Paulus dicit Ephes. III. v. 8. impervestigabiles esse illas divitias. Scrutabimur proinde tremendum hoc & impervestigabile mysterium, Decretum puta Passionis Dominice, & quidem quantum de eo, ex oraculis nominatis hauriri potest, ut ad præceptionem illius (Job. V. 39.) qui ipsa est veritas Joh. XIV. 6, veritatem in Scripturæ literis contentam Job. XVII. 17 eruamus. Expediemus id per varias analytes & disquisitiones, ubi causam perorare sive Grammatica sive Logica, tanto minus erit e re, quod his sine mediis, & inepta planè erit resolutio, & omnis excludetur ἐρεύνησις, quam tamen magnopere non tantum commendavit, sed & præcepit Rabbi Magnus, qui confessus est: יהיה מרובי לך למדתי לך. *dedisse sibi**

§. VIII.

ΤΟΥΤΟΝ, Hunc.

Δ^{ανδρον} Pronomen est τούτον, quod suppositum respicit, in commate præcedenti, tum nomine proprio Ἰησους, tum appellatione circumscriptiva expressum, nempe Virum, à Jeremia גִּבּוֹר אִישׁ יִשְׂרָאֵל dictum c. XXXI. 22. est enim גִּבּוֹר אִישׁ Jel. IX. 5. quia à DEO demonstratus fuit talis, inter homines, per virtutes atque prodigia quæ patravit. Infert eadem ἀληθινότητα in positu tali ἐμφανισθῆναι multam, quam evincit vel sola addita πιστοσύνη. Ita intra, v. 32: τούτον τὸν Ἰησὺν, Hunc JESUM excitavit DEUS, de quo Davidis magnificum vaticinium, (spiritu prophetico pronunciatum, modo memorabat & interpretabatur Concionator pentecostalis Petrus. Cap. item X. v. 43 τούτω, huic omnes Prophetæ perhibent testimonium. Cui? Jesu Christo, at quantus Vir! per quem DEUS annunciavit pacem filiis Israël. v. 36. quem unxit DEUS Spiritu Sancto & virtute, qui circumivit benefaciens & sanans multos, qui obfessi erant à Diabolo, quia Dominus cum illo, v. 38. Significationem adeo intendit εὐρος, quia illum designat qui est שַׁלְוָה Princeps Pacis Et. IX. 5. וְעַתָּה אֵלֶיךָ ה' promissum ab ipso DEO, Gen. III v. 15, מְשִׁיחַ יְהוָה speratus & optatus ab Eva Gen. IV. 1. וְעַתָּה מְשִׁיחַ יְהוָה Ps. II. 6. (Quæ sit analogia suæ unctionis in tempore, cum Avi Davidis triplici, quæ facta clam, palam & solennissimè, disce omnino ex כל-כּוֹן Dannaheveri) יְהוָה רֹפֵא Dominus qui dat sanitatem Exod. XV. 36. Frequentissimè vero pronomina vim habere augendi

gen.

tenſum, exemplis poſſet probari luculentis, ſi id ferret inſtitutum. Unum ex multis adducimus locum, qui exſtat Matth. XVI. 18. *Ego dico Tibi, Tu es Petrus*, ubi maximè agnoſcendum eſſe augmentum, nemo poteſt diffiteri, in *Tibi*, ita tamen ne Papæ, Petro Romano, quidquam inde accedere emolumenti, ad faſtum ſuum ſtabiliendum aſſeratur, quod tamen cum meretricia phalange aucupatur enixiſſimè.

§. IX.

ΙΗΣΟΥΤΝ.

In textu quod occurrit pronomen, eſt loco εἰσφοράς JESU ſalvifici. Id quā literas habet verſus ſuperior, quia eo inſigniri debuit Salvator, Nomenclatore ipſo Angelo Domini *Gabriele*, qui in mandatis dedit *Joſepho*, id nominis ut imponeret filio, eo quod omen ipſum reſponderet Matth. I. 21. Luc. I. 31. Excludit hæc etymologia angelica, deductionem ex nomine tetragrammato, aliàs ἀνεκφάνη-
το, nunc verò per JESU nomen reddito effabile, ut ita ab ΨΝ & ΠΝ fit compoſitum Ιησῦς. Quia vero dixit Angelus JESUM dicendum fuiſſe ex eo quod ſalvaturus erat populum ſuum, (σώσει τὸν λαὸν αὐτῶν) & σώσει τῶν Hebræorum ψων æquipoller; ab origine tali arceſſenda eſt vox mellitiſſima JESU, quæ ſervat radicales literas radicis ψω, quod non fieret, ſi repudiata derivatio admitteretur. Erit nobis, ut magno *Chemnitio*, hæc originitio ſimplicior & gratior, quam ea cui favet *Oſiander*, cum *Pontificiis* nonnullis, nam verè σωτήρ & Salvatoris officia implevit Ιησῦς, qui leve cum duxit pro libertate reſtituenda corporali, pugnare; in pugna cum hoſtibus ſpiritualibus cienda, illis trucidatis & triumphatis, à peccatis, noſtris nos libera-
vit,

vit. Ignominia sit & perditio Spiritui blasphemiae, & per ipsum blasphemantibus, squamis suis mancipiisque Judæis, qui benedictum nomen & adorabile, integrè nec scribere, nec sonare volunt, sed execrandum ויבאו, ut per abbreviaturam, sistant infernales sonos: ויבאו. Tum ut pestiferum virus occultent, ad finem adjiciunt ויבאו, ceu iterum docet *Chebnitius*, quamvis & illas omnes literas, exponat ut initiales *Scheritzerus* noster, hac expositione infidelis gentis maledica: ויבאו ויבאו. Nos rectius gentilis Pöeræ celebrationes, Possessori vero justoque vindicamus, & veneramur nomen Jesu, *cum violis rosisque natum, byblam quod sapit, atticosque flores nomen nobis dulcius beato.* Sit nobis ut notabile sic venerabile nomen, quo ostendit Duumvirorum in Veteri Testamento figuras se implevisse, Josuæ puta, qui post Moysen Dux populi DEI est constitutus Jos. I. nec non alterius, Sacerdotis scilicet, post captivitatem *Babylonicam* Hag. I. v. 1. Zach. III. v. 1. quorum temporales operas, ut suos typos, ipse antitypica occupatione adimplevit. Optabimus vero indefinenter ut illius יֵשׁוּעַ pisciculi sobolescamus, & sicut verum ejus semen multiplicemur in benedictione, ita verè futuri ויבאו, per nostrum æternum ויבאו & ויבאו.

§. X.

Porro cum merè hebraica sit vox ויבאו vel ויבאו, quam per ἰγῶς amarunt inflectere οἱ βδελύσσεια, operæ præteritum erit dispicere, unde litera σ in fine vocis ἰγῶς irreperit, quæ in origine est εἰς, tum quid de gutturali γ judicandum sit, quod non hic in deducta voce, ut in fonte apparet. Itaque sciendum est, quæ posterius, per Talmudicam dialectum sæpe omitti γ, cujus exempla in Mar-

Martinii Lexico prostant & quivis videre potest, notante *Dannhaverbo*, quod utrum ideo fiat, quia difficilima est prononciationis ψ cum η , quas hieras qui ab ineunte ætate proferre non assueverunt, vix per totam vitam commodè eloqui queunt, iudice Rabbi percelebri *Aben Ezra*, vel alias ob causas, dispiciant Philologi pluribus. Finalis & pro *spiritu* hebræorum, in terminationibus substitui arguunt plurimæ voces, *Messias*, *Thomas*, *Satharas*, quo ipso prior etiam difficultas expeditur. Nec sicco pede transeundum, quod Jesuitæ JESU nomen his literis signent, I. P. S. quod in libris apud illos impressis valde frequens est & estratissimum. Id utrum ex ignorantia græcæ lingvæ primitus factum, Doctis judicandum relinquimus. cum sciamus abbreviatè græcos ita scripsisse nomē JESU IH, per ι & κ , unde latinorum quidam græcæ lingvæ rudes, idem scripturi, retinuerunt aspirationem in medio. Incredibilem sanè inter Monachos olim fuisse ruditatem, constat vel ex laudicini Judæorum corruptione, ἀλλήλων, in quo enucleando, commiseratione potius quam risu digni fuerunt, dum in expositione tali subistere, quasi *Alle* sit Pater, *Iu* Filius, *ja* Spiritus Sanctus, quas ineptias memorat inter nēstrates plures Pfeiff: in *Quingvagenâ* LL. Ebr. & Exor. N. T. loco ultimo.

§. XII.

Idem hic *ἱεροῦ* loco eodem *ναζωραῦ* & dicitur. Titulus est, quo creberrimè in novo Testamento, insignitur Jesus. Habet eundem *ἐπιγραφῇ*, loco epigraphii. cruci salvatoris impressa, secundum Evangelium *Johannis* Cap. XIX. v. 19. Neque post gloriosam resurrectionem est omissus, quod docet juvenis Angelus, stoia indutus Marc. XVI. v. 6, cujus hæc sunt

sunt verba ad mulieres accedentes pavidas: Quæritis
 JESUM τὸν Ναζαρηθὸν, qui crucifixus est. suum hoc erat
 nomen, quia eo appellandus fuit. Significavit hoc Spiritus
 DEI, qui apud *Mattheum* addit rationem, cur *Nazarethum*
 concefferit JESUS habitatum, scilicet ut impleretur
 vaticinium Prophetarum, quod tale est: ὅτι Ναζα-
 ρεῖτι κληθήσεται, *Matth: II v. ult.* Qui vero sunt Prophetæ
 auctores hujus effati? Dignus hic est qui solvatur nodus,
 cum & sollicitos habuerit multos Doctores, & *Judæi* hinc
 ansam sumant cavillandi, nisi explicetur quæsitum. Chri-
 stum enim appellant contumeliæ causa *Nazareum*, &
 Christianos *Nazareos*, vel diſterio hoc, ut putant, ex-
 puncturi stultam eorum opinionem, qui Messiam ex
 Nazareth proditurum crederent, vide *Chemn: Harm:*
cap. XIV. fol. m. 136. Ita quod dubium fuit *Nathanaëli*,
 utrum quid boni ex Nazareth oriri queat, *Joh. I. v. 47.*
 Verpi moderni pro indubitato supponunt. Sic verò hic in-
 cedimus: *Primo*, non incommodo carere affirmamus il-
 lam opinionem, cujus Patronus statuitur *Chrysostomus*,
 quod *Judeorum* negligentia deperdita sint scripta Pro-
 phetarum eorum, qui hoc vaticinium protulerunt; ita enim
 Scripturæ libros plures, qui Christi & Apostolorum ævo
 in usu fuere, periisse dicendum esset, quod periculo non
 careret. *Deinde* ratione typorum, ut *Simsonis*, נָדָב dici
 posset ἀφωρισμένος, sanctus, innocens, immaculatus, a
 peccatoribus separatus. *Hebr. VII. v. 24.* Talis enim reipla
 est, & ut JESUM Nazarenum talem verè futurum osten-
 derent, ipsum figuris suis repræsentarunt *Ver. Test. homi-*
nes, quando ad Nazarethum erant electi. Verum quia
 à loco, nempe urbe educationis perspicuè appellatio ipsi
 inditur ab Evangelista, quod directe non fieret, si respectus
 haber

haberetur ad typos proximè; in voce נָצַר etiam aliud elementum radicale, quàm communiter in Nazareth, habetur, scilicet non verò ז, unde etiam apparet, ut diversas esse hic radices, ita distinctam etiam fundi ab iis significationem: igitur propiorem rationem appellationis investigandam esse putamus. Nazareth adeo deducendum esse a נָצַר, quæ vocula furculum sive germen denotat, ideo vero simile videtur, quia, ut *Calovius* notavit; ubique per ז, nusquam per נ ea urbs expressa reperitur. Servarunt eandem scriptionem interpretes, Syrus & Arabs, unde censeretur, singulari DEI & admirabili consilio factum, ut qui in urbe Nazareth, a multo gramine appellatâ, educaretur, ipse נָצַר dudum a Prophetis, hoc est furculus, insigniretur, ceu eadem voce cognominatus est ab *Esaia* cap: XI. v. 1. & planè simili & æquipollenti צמח *Est.* IV. v. 2. LIII. 2. LX. 21. *Jerem:* XXIII. 5. XXXIII. 15. *Zachar* III. 8. Inde radici נָצַר *Buxtorf.* talem subjungit ἐπιθετον: נָצַר epitheton Christi Salvatoris est, qui sic dictus, quod educatus sit in urbe נָצַר, quæ sita est in Galilæa in tribu Zabulon, in monte versus septentrionem, & distat a Jerusalem sedecim plus minus miliaribus, sive trium dierum spatio. Itaque cum ipse, qui Nazarethi educatus est, æque habeat nomen à נָצַר ac ipsa urbs, per dicta hætenus allegata; dici quàm convenientissimè potest, quod intuitu illorum locorum meritò pronunciaverit Spiritus DEI, dictum esse a Prophetis, quod Nazareus vocabitur.

§. XII.

Censet adhæc *Calovius* in *Bibliis Illustratis*, optimè de iis quæ tradita sunt inter homines ejus ævi, explicar

cari posse illud ipsum, quod per Prophetas dictum ait *Matthæus*, nempe vocandum esse JESUM Nazarenum, utut scriptum non inveniatur. Quamvis enim amplius, in Prophetarum scriptis, non exister hoc oraculum totidem verbis, nihil tamen obstat, quo minus illud in animo atque verbis fuerit unius atque alterius Prophetæ, qui idem ita proposuerit ecclesiæ, ut in vulgus etiam notum fuerit hoc varicinium: *Nazareus vocabitur*. Arripienda videtur hæc expositio eò facilius, quia non ait Evangelista hoc scriptum, sed dictum esse per Prophetas, ut constet hoc non tam in scripturis inquirendum, quam simplici fide credendum esse, ne vis inferatur simplicitati verborum, quæ traditione acquiescendum svadet, absque ulteriori indagine, præcipue cum similem expositionem omnino urgeat Cap. XXVII. v. 9. ubi allegatur, quod à *Jeremia* Propheta dictum est, quod tamen in ipso non offenditur. Nec est, quod quemquam sollicitum habeat illa ἱστορία, quòd hoc modo pro Authentico habeatur, quod in se est ἀρχαῖον; nam fuerit licet tale ante N. T. Scripturam, post ejus tamen consignationem, cum ab Evangelista Θεοπνεύτω, allegatur redditum est ἑγγράφον. De cætero quod quis movere posset, rectè utrum scriptum sit apud Matthæum Ναζωραῖος per ω, cum præcedat Nomen urbis unde appellationem sortitur, quod per α notatur; id ita dilui potest, si cum *Diltherro* ex Tomo I. Diss. Philolog. Diss. IX. affirmemus utrumque rectum esse. Syri enim urbem appellant ܢܝܪܐ, Judæi ܢܝܪܐ, quod & Ναζαρέθ & Ναζωρέθ legi potest; Schvz enim apud Syros per α effertur, Cametz verò hebræi per α obscurum, Syri per ω pronunciant, ut ܡܕܢܐ Odam ܢܝܪܐ Talita.

AB *ορίζω* & *ορίζουαι*, quæ indifferenter poni siveverunt, deducitur. Potestatem significandi non obscurè prodit, quæ hinc originem trahit, notio *ορισμῶς*, & definitionem ac declarationem importat, unde dixeris abstrusi secretiqve, sive manifestationem, sive expositionem, ita insinuari. Ipsa radix *ὀρ* terminum dicit & limitem, quo circumscribuntur agri, sua ut cuique constet possessio propria, ne vagis quicquam permittatur libidinibus, unde divinationibus non incertis, de nativa significatione ferri potest iudicium. *Horizon* itidem in Hemispherio nostro cum terminat visum, nec oculis indulget interminatam prospectandi licentiam, haud ambiguam originis suæ ab *ορίζω*, sistit virtutem. Itaque ut *ὀρ* *σῆλην* *ώσθηκάν*, sive cippum erectum alicubi, ad fines indicandos, cum *Stephano* ex *Polluce* exponere fas est, *ορίζειν* quod inde descendit efferendum est per *definire*, *decernere*, *declarare*, *demonstrare*, unum ab altero *determinare*, eò quod definitio, unum genus & unam formam, ab aliis discernit, quomodo quod *Cicero* ait, definitionem, esse rei circumscriptionem, verum deprehenditur. Castiganda hic unà meritò temeritas *Bellarmini*, qui *ορίζειν* etiam per Prædestinandi vocem, explicari posse & debere contendit, quod cum primis urget ex loco qui exstat *Rom. I. v. 4*. Sublesta enim est fides sua, eò quod nec sacra nec prophana auctoritate firmari queat, cum per totam scripturam, insolens talis sit significatio, aliisque scriptoribus planè ignota, utrobique enim, quando de Prædestinatione agitur, res illa, non per *ορίζειν*, sed per

ἁπορίαν exprimitur. Fecit locum errori Cardinalis, si quid videmus, *Verſio Vulgata*, cujus intempeſtivum in ſe ſuſcepit patrociniū, qvō tamen incruſtare *παρερμενείαν* non potuit, qvū evidens ſit, non tantum aberraffe Verſionem à vero loci ſenſu & voce græca, ſed etiam impiæ ſententiæ occaſionem præbuſſe, ceu judicat Doctiſſimus *Flacius* in clave ad vocem *Prædeſtinare*; talis namque ſi valet tranſlatio, ſequitur Verbum *ὑποσπλῆκον*, non eſſe æterni Patris ſui filium *effentialem*, ſed *adoptivum*, per aliquod temporarium, ad qvōd antea ſeu ab æterno prædeſtinatus fuerit, qvōd affirmare eſſet heterodoxon, eō qvōd impingeret in æternam filii generationem, atqve illam labefactaret, per qvā naturalis & eſſentialis eſt DEI filius: ubi *ὡς ἐν παρόδῳ* & illud notamus, Chriſtum DEUM eſſe filium DEI *naturalem*, *naturaliter*, hoc eſt, per modum æternæ generationis; Chriſtum verò *hominem* etiam eſſe filium DEI *naturalem*, non tamen *naturaliter*, ſed ex gratia *unionis perſonalis*, ob participationem realem perſonæ filii unigeniti, etenim cum non ſint duo filii ſed unus, igitur ſicut Chriſtus DEUS eſt filius DEI naturalis, ita & Chriſtus homo, ſed ex beneficio unionis, ut concludit entheatus Doctor *Dannhav.* in *Hodos.* p. m. 640 & 648. Non tert limam neque declinare poteſt *ἐγκλημα* *Grotius* *ὑποσπλήτης* *Vulgate*, dum *Magnificus Calovius*, juſtum *Ariſtarchum* agit eorum, quæ multo minio, in hoc negotio, pingere allaboravit, varius in religione, modo nominatus Magiſter. Debellant ipſum Græci Auctores & Patres, qvos adducit *Calovius* confertim, qvi unanimis in ſuis expoſitionibus, cum voce *ὁμοθέτος ἰσοδυναμῶντα* eſſe docent, *δείχθῃ*, *δοφανθῇ*, *κρίθῃ*, *ὁμολογηθῇ*. Eodē ſpectant, quæ hic *Φιλοζήματα* habet *Eduardus Leigh*, ad vocem *ῥιζίν*. Imo de-

deserunt & castigant *Vulgatam* ipsi *Sociennes Papiste*, repudiantes eam, quam exhibet ipsa, versionem, substituendo alias atque alias voces.

§. XIV.

ΒΟΥΛΗ.

Bελήν seu consilium DEI inspecturi, sacra veneratione, exclamationem *Apostoli*, ad nostrum accommodamus institutum: *ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτῶν, καὶ ἀνεξιχνίασαι οἱ ὁδοὶ αὐτῶν*. Imperscrutabilia enim & impervestigabilia hic sunt omnia, ut extra revelationem ne hiscere quidem audeamus. Significare verò potest *βελή*, unde *βέλομαι* & *εὐρεύομαι*, ut refert *Leigh*, & probat *Calovius* secundum *Grotium*, aut id quod secum quis constituit facere, aut quod faciendum alteri censer. Potest utravis hic habere locum, sed prior illa *Syro* agnoscitur, & ni fallor perpetua est nostris scriptoribus, sive cum de hominibus, sive cum de DEO agitur. Exempla adjiciuntur *Luc. VII. 30. Aët. II. 23 IV. 28. V. 38. 1. Cor. IV. 5.* *βελή* porro ut *actum voluntatis* seu decretum insert. ita & *facultatem* ipsam insinuat, cum ut in divinis à parte rei, essentia & facultates idem sunt, ita facultates & harum actus *ταὐτό τι* existunt, quando attendimus ad sensum non *formalem*, sed *identicum*. Paulo distinctius tamen, hæc sistere operæ pretium erit, prout in signo rationis humanæ capi queunt, quia & ipse benignissimus Pater Cœlestis, *ὑψίστην συγκολλησάμενος*, ad nostram imbecillitatem juvandam se demittit, quando tantum non semper, quæ *θεοπροπῶς* sunt intelligenda, *ἀνθρωποπῶς* miscellis hominibus in verbo suo revelat.

Est verò hic respectu conceptus nostri, talis ordo constituendus, cum βελὴ rimamur. Constituitur hic primo loco ipsa facultas volendi, *Voluntas*, quæ cum intellectu, refertur ad attributa divina tertii ordinis, quæ essentiam Divinam, sub ratione spiritus consequuntur, cujusmodi sunt immortalitas. *DEI* atque *Vita*, ad quorum posterius, *Voluntas* cum *Intellectu* pertinet. Describitur *Voluntas*, quod eâ tendat *DEUS* in bonum ab intellectu cognitum, seu quod sit facultas liberè volendi quicquid *DEUS* vult. Id quod vult solum bonum est non malum, quia *DEUS* summè bonus, non potest malum velle, bonum etiam quod vult, tale est non φαῖνομένως, sed ἀληθῶς. Atque Observandum hic simul, cum in descriptione facultas appelletur voluntas, quod non sit facultas distincta ab essentia, eidemque superaddita; sed, ut loquitur *Calovius*, essentia divina, concepta cum connotatione inclinationis ad bonum; cum *DEUS* non velit per aliquid à se diversum, sed per essentiam. Porro, secundum modum concipiendi nostrum, hujus facultatis, quæ *Voluntas* dicitur, actus sunt decreta, quibus ab æterno, *DEUS* decrevit aliquid facere ac fieri. Hæc si ratione *principii* & *subjectivè* spectentur, nihil aliud sunt quàm voluntas *DEI* decretoria, seu *DEUS* ipse, vel sua essentia decernens; ratione autem *termini* & *objectivè* considerata, sunt effectus hujus actus extra producti. Nec est quod quis opinetur, hæc non posse identificari cum essentia divina, quia actus decernens differt ab essentia divina; tollit, namque instantiæ vim, quod distinctio quæ intercedit, sit tantum *rationis*, non autem *realis*. Tandem de his exstat tale effatum, quod apponimus, *Dannhabveri*: *Voluntas DEI* actionum divinarum ad extra causa est, norma βελὴ consilium seu decretum.

§. XVI.

Bελῆ adeo quod simpliciter consilium effertur, & cum appposito *ὡρισμένη βελῆ*, consilium definitum dicitur, famolo nomine *Decreti* apud Theologos exponi solet: Aliàs, uti sub initium occupavimus dicere, ad hanc vocem, DEO hominibusque tribuitur. Venerandus Synedrii Hierosolymitani Assessor *Gamaliel*, irritos hominum conatus per hujusmodi *βελῆν* designat, quos facile dissolvi ac dissipari docet. Aliam ex adverso eodem loco inculcat naturam consilii divini, quod id nemo potest *καταλῦσαι*. Act. V. 38. 39. Per τὸ ἀνεπαίθετον τῆς βελῆς αὐτοῦ, hoc est, immobilitatem, consilium divinum explanat *Doctor Gentium* Hebr. VI. 17. atque ita nobis ponit ob oculos indolem decreti illius, quod in oraculo occupato scrutamur. Idem est iudicium Hieropsaltæ de consilio DEI Pl. XXXIII. 11. quod molitionibus opponit Gentium & populorum his verbis: *מועתי לעל יוהי נצח*, id est, *consilium Jehove stabit in æternum*, quod *נצח* *septuaginta interpretum versio* sistit per *βελῆν*, hic loci & aliàs frequenter, ceu idiplum reddet *ἀντίφα* planum, & ultra monstrabunt ad radicem *γυν* *Concordantie* *Conradi Kircheri πολύχρηστοι*. *βελῆν* pro doctrina etiam venire Luc. VII. v. 30. & Act. XX. v. 27. auctor est *Flacius*. Certè uti effectus rationem, in exemplis allatis habere, non ineptè dixeris vocem *βελῆν*, ad mentem proximè nominati Theologi, ita retinè ad causas eundo, vim signat à qua proficiuntur conatus, consilia, molimina & decreta; ita pro intelligentia & cogitatione usurpatur, quibus consilia quæstia parantur, ad quem sensum explicari possunt, dicta Psal. XVI. v. 7. XIII. 3. El. XLVII. v. 13.

In loco qui parallelus est nostro Act. IV. v. 28. cum *βελῆ* conjungitur *χεῖρ*, *Manus*, quæ varios gignit hebraismos. Potentiam, cum DEO adscribitur, ut plurimum per illam intelligi, consensus est *Philologorum*. Trahit id ex genio Lingvæ Sanctæ, in qua *ἡ* non uno modo usurpatur. Neque ignota omnino est hæc significatio, in aliis lingvis eruditis, quandoquidem vocula *manus* & *χεῖρ*, itidem vim & facultatem agendi inferunt. Dicimus enim etiam cum *Cicerone*: *Hæc non sunt in nostra manu*, id est potestate, ut sic collimitium quasi in sensu, cum illo *Terentii*: *Haud vereor, si in te solo sit situm*. Ita, si hic ad latus positam vicinæ voci manum, exposueris per potentiam, quomodo faciunt *Calovius*, *Erasmus*, *Schmidius* & *Grotius*, non malè consilium potentissimum intendi à Spiritu DEI, affirmaveris, quod ullis humanis artibus disturbari aut irritum reddi nequeat. *Gerhardus*, sensu haud absimili, per *χεῖρ* providentiam significari ait, quæ omnia regit & gubernat, cum non sit providentia sine potentia, nec exerceatur hæc sine *αὐτοκρατία*. Cum verò variâ ratione DEI se exerat potentia, interdum per miraculosam operationem, aliàs per gratiosam protectionem, iterum per pœnarum inflictionem, ad postremum significatum reducendum censelet *Glassius*, quando manus metonymicè pro pœna à DEO inflicta accipitur, quod ad locum præsentem his verbis accommodat: Act. IV. 28. *Manui DEI consilium & præfinitio attribuitur, cum de agno DEI tollente peccata mundi, & pro iis manu DEI infinitis modis presso, passo ac mortuo agitur*. Quæ de cætero cum apud Illum Phil. Sacræ L. V. tum apud *Flacium*,
sub

sub suo titulo, multa notabilia occurrunt de voce *manu*, suis locis videas. Iple *Plantavitius* in *Planta vitis* seu Thel. Synon. vocem *רַי*, inter *ἰσθύναι* & locat consilii, quod probat exemplo adducto ex II. Sam. XIV. 19, in quo allocutum Regi ad Sopham Techonitidē continetur tale: *Num manus Joab tecum est in omni hoc?* ubi manum pro consilio poni, satis est evidens. Quod si quis etiam in nostro dicto, manum, ut Synonymum appositum consilio senserit, nihil quod ab analogia deflectit, adstruit, modò non sine *ἐνέργειᾳ* & *ἐμφάσει* hæc conjungi statuat. Certum enim est, efficacem divinæ providentiæ influxum & operationem, in hoc salutari negotio, per totam hanc orationem insinuari. Si cui placebit colligere Synonyma *βελῆς* Hebraica plura, ut ulterius introspicere possit in ejus naturam, *Plantavitius* legenti suppeditabit sequentia: *עצה* quod primo loco ponitur ex Prov. XXI. v. 30. consilium rationi consonum & consentaneum; ut & *סוֹעַ* Job. XII. v. 20. *רַי* II. Sam. XIV. 19. Consilium manu datum vel designatum, vel denique executioni mandatum; Plur: *מַעְצוֹת* Prov. XXII. v. 20. Consultationes seu consilia scriptis ad longum deducta; *סֵוֶר* Consilium in loco secreto captum seu reconditissimum; *פֶּה* Consilium ore multorum confirmatum; *עֲטָן* Dan II. v. 14. occultum Chaldaicè; *תַּחְבֹּלוֹת* Prov. XI. v. 14. Consilia solertia. Vide omninò Auct. allegatum; ut simul dispicias, an, ut dicit, *βελῆ* deducatur à *תַּחְבֹּלוֹת* quod à *חבל* ligavit, &c. De locis hebraicis V. T. in quibus consilium exponitur *עצה*, consule *Concord. Biblic. Hebr. Buxi.* ad rad: *עצה*.

DE hac particula cum primâ fronte nihil dicendum re-
 dris, quod in omnibus lingvis notioribus & eruditis,
 & brevis sit quâ literas, & quâ usurpationem fre-
 quentissima, ac si esset supplementum vacui, multa pro-
 ferenda esse confiteberis, quando penitiùs eam intro-
 spicis, quomodo & huc illud Rabbiorum vulgatum
 usu, quadrare deprehendes, quod sic efferunt:
 אן כחורת אפלו את אחת שאן חרים גדולים תלויין בה.
 Non esse scilicet vel unum in lege signum, à quo non
 magni dependeant montes. Latissimè eam diffundere suas
 significationes, inter eruditos certum est, & quidem tam
 arduo eventu, ut ejus ex debita & dextra expositione,
 gravissimarum controversiarum dependeant decisiones
 & definitiones. Id ipsum quomodo fiat, & contra quos
 Adversarios talem præster usum, particula קִי, brevibus
 stricturis indicavit, in Dissert. quadam Theol. vñ ἐν ἀγίοις,
 celebratissimus etiam post fata, Doct. Joh. Adam Scherzerus,
 Proteum hanc particulam appellari docet δέικναι, eò quod o-
 mnibus orationis partibus, suo ministerio inserviat. Nihil
 attinet dicere pluribus, quod apud Hebræos singulari offi-
 cio fungatur, ipsaque tempora verborum, suâ præsentia
 afficiat aliis atque aliis significationibus, unde titulum
 habet וְהִפְךָ. Adhibetur autem potissimum in copu-
 andi usu, quas partes, rariùm non semper obit, ita He-
 bræis audit וְהִכּוּר. Aliàs causam, conditionem, disjunctio-
 nem, ratiocinationem, conclusionem, tempus, comparisonem,
 correctionem & intensiorem infert. Rem etiam explanat, il-
 lustrat, repetit, & modò per וְהִפְךָ omittitur, modò per
 וְהִפְךָ

pleonasmus redundat, quod ideo notandum est, ne frustra usurpari, aut eodem ubique significatu hanc notionem occurrere, existiment juniores. Prolixâ exemplorum inductione, hanc vim particulæ illustrent Philologi, quorum labores in compendio stiterunt Epitomatores, inter quos celebris est *Frischmutus in Nucleo Philol. Salom. Glass.* In præsentia, ne fortè desiderio quorundam lectorum, desit studium nostrum, aliquot loca adjicienda sunt, ex quibus liqueat indoles nativa in significando, vocolæ appositæ: *Ratiocinativa* Est. XLIII. v. 4. *Quia pretiosus fuisti in oculis meis, gloriosus fuisti, & dabo hominem pro te* i. e. ideo dabo. *Causalis* est Luc. VI. v. 33. &c. *Et hoc faciunt*, i. e. quia hoc faciunt. *Tempus* denotat Luc. II. v. 21. *Et vocatum est nomen ejus JESUS*, i. e. tunc vocatum est. *Conditionalis* est Jer XVIII. v. 8. *Et convertetur gens*, i. e. si convertetur gens. *Disjunctionis* vim habet, Exod. XX. v. 4. *Non facies tibi sculptile & omnem similitudinem*, i. e. aut ullam similitudinem. In *Oppositione* adhibetur Matth. XII. v. 39. *Generatio mala & adultera signum quærit*, καὶ σημεῖον & δοῦναι αὐτῇ, sed signum non dabitur illi. *Similitudinis* est nota I. Sam. XII. v. 15. *Tumerit manus Jehovæ contra vos & contra Patres vestros* i. e. sicut, quod Paraphrastes Chaldaus liquidò monstrat, qui illud ἰ per ממש quemadmodum effert. *Intendit* verò sentum Jer. III. v. 5. וְכַל, quantum potes. Quod *πλεονάζει*, ex pluribus locis constat; ἐκείψεως verò planum est exemplum Psal. CXXXIII. v. 3. *Ut ros Hermonis, qui descendit super montes Zionis*. Pro & qui descendit. Subintelligendam esse copulationem quæ deest, pater ex sententiæ absurditate, quæ, nisi defectum suppleas, hinc nascitur talis, ac si descenderet Ros Hermonis in montes Zionis procul diffitos, quod fieri haud potest propter intercapedinem multam. *Copulativum* esse καὶ in nostro textu, absque pulveris jactu obtinemus.

§. XIX.

ΠΡΟΓΝΩΣΕΙ.

Quia βελή in articulo quem exponimus regnat, necessum est adesse scientiam, quod absque ea consilium esse nequeat, in quo scientia dirigens & concomitans quasi prærequiritur. Facit ergo mentionem προγνώσεως Spiritus DEI in contextu, eamque memorat in argumento, quod divinæ Providentiæ subjacet, ejusque gubernatur auspiciis. *Providentia* enim cum sit, concludente Scherzero, *opus sapientiæ*, etiam procedit juxta divinam scientiam. Infert verò πρόγνωσις, ut ex ipsa compositione constat, distinctionem temporis, unde ἀνθρωπίνως per figuram ἀνθρωποπαθείας id explicandum est, quando DEO tribuitur. Quod ergo respectu nostri, longè ante apud DEUM fieri dicitur, uti cum Psal. CXXXIX fatetur David: *Intelligis cogitationem meam è longinquo*, id ut in perpetuo in DEO præsens esse, nobis sciendum. Non enim, ut apud homines, sic in divinis, locum habet prius & posterius, vel distinctio *præsentis, præteriti & futuri*. Uti locorum terminis non circumscribitur divina essentia, ita nec temporum intervallis, sua mensuratur duratio, quæ simpliciter est interminabilis, indefectibilis & indivisibilis, unde Pneumatologiæ scriptores, attributum suum inter reliqua, constituunt æternitatem, quâ duratio non simpliciter, sed ea tantum, quæ modificata est, excluditur. Sciendum adhæc, quod præscientia hæc, cujus hic fit mentio, *generalis* sit, quæ ad omnia quæcunque sunt in mundo se extendit, hicque applicatur ad ea, quæ circa Christum geruntur crucifigendum, quomodo objectum ejus etiam est impietas Judæorum, quam in mundi sal-

vatorem exercuerunt, & DEO nota fuit ab omni æternitate. Aliàs *specialis* est illa *περίγνωσις*, cujus meminit Doctor Gentium Rom. VIII. v. 29. & restringitur ad electos, qui in fide ad finem perseverant. Hos solos præscientiæ objectum in eo loco constitui, docent, quæ ibi traduntur de iis, qui DEUM diligunt, in Christo sunt, & quibus omnia coöperantur in bonum, quos alios esse non dixeris, quàm finaliter credentes, eoqve electos; quo de tantò minus dubitandum, quòd *ἀντιλέξις*, appellatio prædestinatorum ibidem occurrat, unde manet *specialem* hanc esse *περίγνωσιν*, ceu id observavit Doct. Bald. ad hunc locum, atqve simul ut parallelum allegavit, quod de *περίγνωσις* habetur I. Pet. I. v. 2.

§. XX.

Hic cum *περίγνωσις* indagamus vim, atqve in eum finem locum Ep. ad Romanos discutimus, sicco pede non est prætereunda *παρερμηνεία* Calvinistarum, ad vocem *περίγνωσις*. Præter *Pareum*, quem hoc nomine notavit *Baldvinus*, & *Piscatorem* ac *Tossanum* Sociennes, quibus eandem dicam merito scribit *Gerhardus*, recentius *Eduardus Leigh*, quem *Henricus à Middoch* in latinum sermonem transtulit, eidem errori calculum adjecit. Munit se auctoritate *Martyris*, *Bulfingeri*, & *Parei*. Pererium etiam adducit quod inquit: *significat scientiam approbationis*. Sed quod in ipsis nihil habeat præsidii firmi, debuisset novisse, quia in propria causa dubia & controversa, auctoritas ipsorum est nulla. Sed & ipsum *ἀνακολυθησίως* periculum, vetat & subvertit hanc expositionem. Nam si *περίγνω* quod ex *προγνώσκω* oritur, explicandum esset, *præcivit*, *præscientia* sua sibi delegit, dilexit vel amplexus est, nulla esset in oratione Apostolica quæ

quā hanc partem, gradatio, quam tamen hic series continua evincit: ὅτι ἐς προέγνω, καὶ προώρισε, κτλ. quia τὸ προώρισε, nihil augmenti ita adderet præcedenti τῷ προέγνω, utpote quæ vox exposita sensu dicto, per dilectionem & electionem, Formaliter sisteret prædestinationem. Ast apertum constituit hic Apostolus discrimen, inter præscientiam & prædestinationem, utpote distinctissimos gradus, in salutis negotio procurando, adeoque caver, ne relinquatur locus ineptæ consequentiæ, quam ex se fundit Calvinisequarum intentio. Insignem annon & palpabilem ἀδολεγίαν, arguit hæc expositio: quos per præscientiam sibi delegit vel elegit, eos etiam prædestinavit. Exesto ergo hinc πρὸς θεοῦ illa, quam exstruere conantur ex præscientia *Calviniani*, dum per illam hic & alibi, decretum DEI significari contendunt, ut horrendum electionis & reprobationis absolutum decretum, in desperationem animarum, exstruant. Nec stringunt, quæ instantiæ loco, pro tali significato propugnando, ex parallelis affert *Leigh*, vim namque amittunt, dum propius inspiciuntur, quod etiam ipsa fortè docebit συζήτησις.

§. XXI.

TO I.

Græcorum ἄρθρον, quod de *præpositivo* cumprimis intelligendum est, non rarò emphasin addere voci cui præmittitur, dudum evicere eruditi. Neque enim, si semper & ubique hanc non habet potestatem, ex eo sequitur, nullam hanc sibi esse officium. Si tantum vel varios ejus usus, in quibus adhibetur, attenderis, quod ex grammaticis discere pronum erit, δεινότης quam involvit, non simplici ratione patebit. Ut enim exempla
alia

alia transmittantur; cum in sententiis *demonstrat, dividit, exponit*, quis tum negabit singulares obire partes in oratione articulum? Edisserunt hanc rem, tantum non omnes Grammaticæ Græcæ Auctores, quod vel ex Harmonica hujus lingvæ & artis institutione *Golio-Welleriana* constat. Colligitur quod inculcamus, etiam facile ex perutili Tractatu *Francisci Vigeri* Rotomagensis, de præcipuis Græcæ dictionis idiotismis, & quidem Cap. I. Sacra *παράδειγμα* suppeditebit *Glossius* Libr. III. Tract. II. Canon. I. & II. Ex eodem loco & quidem Can. III. planum fit, quæ ratione crebrò nimis, & omnium sapissimè, sine ulla occurrat emphasi, ut frustra sint *Photiniani*, qui ex hujus articuli appositione & omissione, circa vocem *Θεός*, ferunt judicium, utrum DEUM verum significet, vel minus, eadem appellatio. Observatum unà antehac non tantum *Subiecto*, sed & *predicato* propositionis inveniri additum articulum, contra quàm sensere *Ribera* & *Sanctius*. In loco præsentis, præter communem Græcorum consuetudinem, dicas inferri simul *θεοῦ ἡγεσία*, atque significari auctorem decreti, æternum, omniscium, omnisapientem & omnipotentem, coràm quo omnia, quæ nobis abstrusissima & remotissima, sunt *ἡσυχασμένα*.

§. XXII.

Θ Ε Ο Υ

Quia benignus & dulcis est naturâ DEUS, licet nostris viris mueretur in amaritudinem, quod *Hieronymus* Tom. V. p. m. 319 adlit. H. in Comment. ad Ez. cap. II. ait indigitari per illud Prophætæ: *irritantes me, circo ruminabimus Nomen Divinum Θ Ε Ο Υ*, quia dulcem hanc naturam insinuat, &

& in sexcentis Novi Testamenti locis obvium est. Deductionem multiplicem, tradiderunt scriptores Ecclesiastici & Prophani. Sunt qui ad Hebræam originem confugiunt, quam esse contendunt, quæ sufficientiam refert, unde nomen Divinum *Schaddai*, in sacro labio, atque sic latinum DEUS, ulteriori derivatione à ΘΕΟΣ, substitutâ in locum aspiratæ mediâ δ, deducunt. Propius à Græca lingua arcessunt ipsi Græci, inter quos *Herodotus* in *Euterpe* ad Θείας notationem rejicit, quod DEUS omnibus rebus ordinem suum constituat; *Gregorius Nissenus*, ad Θείας contemplari, quod divinis oculis omnia pateant; *Plato* in *Craeylo* ad Θείν, currere, quod, ut exponunt *Damasceus* & *Arhanasius*, DEUS providentiâ suâ omnia percurrat; *Naxianzenus* ad αἰθεῖν urere, quod delicta & scelera coram ipso nequeant consistere. At quid obstat, quo minus repudiatis hisce & similibus originationibus, tanquam allusiones meras redolentibus, cum Choragis nostris *Gerbar-do*, *Calovio*, aliisque, amplectamur vocem ΘΕΟΣ ut primitivam, suæque potius quàm alienæ originis, esse statuamus. Tetragrammaton, ut ipsum essentiale nomen Hebræum יהוה, etiam nostrum ΘΕΟΣ esse quilibet conspicit, atque tale id etiam in plerisque aliis lingvis *Latina*, *Germanica*, *Gallica*, observavit פלרי אלמי. Nec multis immoramur variis ejus acceptionibus proferendis discutiendisq̃, quod res fere tota explanata videatur, quando animadvertimus, τὸ θεὸς usurpari ἑσπερίως, ὑπερβολικῶς, μυστηρικῶς, χεῖρικῶς καὶ κατὰ τι, μεταφορικῶς & κατεχρηστικῶς, qua de re ferri potest judicium, in suis locis, secundum substratam materiam. Id verò nostræ cumprimis curationis est, ut sciamus nomen hoc commune non esse, sed DEO proprium, atque illius non tam officium & dignitatem, quàm naturam exprimere.

Neopbotiniani τῇ ῥετει δαλέυν volentes, impugnaturi trē-
mendum sacrosanctæ Trinitatis Myſterium, utrumqve ne-
gant, contententes, nec proprium hoc eſſe nomen DEI, nec
naturam notare, qvo ſic veram & æternam filii DEI Deita-
tem, explodere qveant. Paravere autem ad hanc hæreſin
ſuſtulciendam, varias machinas, qvod verum DEUM non
ſignet Θεός, qvando deſtituitur articulo, neq; qvando ſitus
ejus eſt in loco prædicati, in ipsis propoſitionibus. Verū
ad articuli uſum, qvid tenendum ſit, modò dictum. De ſitu
autem vocis Θεός in enunciationibus, ita ſentiendum, qvod
etiam tum, qvando loco prædicati ponitur, ſummum DEUM
ſignificet, ceu id ipſum Θεόμαχοι *Sociniani*, nolint, velint, vi
ſuarum hypotheſeων, fateri neceſſum habent. Nam ora-
culum qvod habetur I. Joh. V. v. 20. *Hic eſt verus DEUS &*
vita æterna, de Chriſto filio DEI exponendum nolunt, εὖ
qvod in Græco exiſtet ἀληθινός Θεός. Unde cum nomen illud
non ſit ſubjectum, ſed de ſubjecto dicatur, & tamen ſum-
mum DEUM καὶ ἐξοχὴν ſic dictum inferat, ſequitur ex
propria Socinianorum illatione, nomen DEI in prædi-
cati ſede poſitum, etiam verum & æternum DEUM
denotare. Nec proprium hoc eſſe nomen, aliis qvis-
quam diffirebitur, qvām qvi affirmare ſuſtinet, nomen
proprium DEI, in lingua *Helleniſtica* non dari. Ecqvod ex-
ſtat aliud nomen tale, ſi præſens ſuſtuleris? Aliis qvando
tribuitur, *limitatè* illud ſit, *modificatè*, & *improprie*. In pro-
pria verò norione, cum abſolutè venit, vel cum infinitis at-
tributis conjungitur, ſoli & uni DEO, æterno, infinito ad-
ſcribitur, qvod evincunt loca Ephes. IV. v. 5. 6. εἰς Θεός.
I. Cor. VIII. v. 4. ἑὸς Θεός ἔστι & μὴ ἑῶς. Quid eſt, qvod
obſtat, qvo minus proprium ſit, qvod uni ſoli convenit?
Naturam autem ſiſti divinam, per hoc nomen eſſentiale,

tantò minùs dubitandum, quod non aliud, quàm ipsam
divinam, æternam, infinitam & inenarrabilem naturam,
& incomprehensibilem substantiam, animo concipimus,
quando sonat in auribus nostris, appellatio hæc sancta.
Roboratur ex Scriptura etiam hæc assertio ita, quod op-
ponatur vox ea DEO vero adscripta, iis, qui hoc nomine
gaudent ob *πῶν, πῶν καὶ κλησιν*, ut loco modo adducto
I. Cor. VIII. v. 4. & Gal. IV. v. 8. unde sequitur, quod
cum *θεός* & *κατὰ χάριν* illi participant ab hoc titulo, i-
psum summum Numen *φύσις καὶ κατ' ἔσιν* θεός sit. At
quid aliud hoc est, quàm quod naturam DEI notet, &
essentiale ipsi sit, hoc nomen? Adde quod conjugata, *θεί-
ότης* & *θειότης* Rom. I. 20. non tam potestatem quàm na-
turam respiciant. Aliàs nisi hoc discrimen interveniret,
etiam qui dignitatem & potestatem à DEO habent con-
cessam, propriè dii essent salutandi, quia veram habent
potestatem, quod non tantum *ἀλλότριον* & *παράδοξον* est,
sed etiam *ἀνίγειν* ac *ἀθεόλογον*.

§. XXIII.

ΕΚΔΟΤΟΝ.

Expositum per traditum vertit *Vulgata*, pro quo substituit
expositum, *Arias Montanus*. Non, ut latina vox tra-
dere, est infamis interdum, & mediæ significationis, ita
quoque *ἐκδέναι*. Illa enim nonnunquam actum involvit,
qui consilio nefando & scelesto designatur, sicut & i-
psum græcum *πράττειν*, ut in illo Salvatoris, quo moli-
mina infesta & scelerata Judæ proditoris manifestavit:
ὅτι λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν πρᾶξάσθαι με, Matth. XXVI.
v. 21. Joh. XIII. v. 21, in qua re significanda, *Marcus* &
Lucas simul innuunt Proditoris personam, à Salvatore

monstratam Marc. XIV. 18. Luc. XXII. 21. Quamvis etiam in bonam partem accipi *παρέδωκε* constet aliunde, & quidem I. Cor. XI. v. 23. ubi Apostolus auctor est, quod *παρέδωκε* tradiderit ea quæ à Domino accepit, in quo commate, idem vocabulum, aliquid ex seqviori sensu admixtum habere, subsumendum videtur, cum dicitur ipse Dominus traditus, quod & de DEI, & Proditoris traditione, interpretatur *Bald.* ad hunc locum. Horum verò ut consilia fuere adversa, ita & intenti fines dissidentes. Hic autem *ἐκδοτός* sive exhibitus dicitur Salvator, sensu sanctissimo, & fine nobis saluberrimo, quod ipsa actio ad DEUM referatur, sicque innuitur, non ex improvviso, vel ad cœcam libidinem hostium, passum esse Salvatorem, sed ex æterno DEI decreto, & sapientissimo consilio missum esse, qui lapsum humanum genus, acerbissimæ mortis merito, ut pretiosissimo *λύτρω*, repararet, eique amissam salutem recuperaret. Eodem sensu, utut voce simplici, dicitur DEUM sic dilexisse mundum, ut filium suum unigenitum daret Joh. III. 16. Significatissimum est, quod super hoc eodem negotio, inculcat Spiritus DEI per *Paulum*, in Ep. ad Rom. Cap. VIII. v. 32. ubi etiam vox traditionis per *παράδομαι* sistitur tali verborum ordine: *ὅς γε τῷ ἰδίῳ υἱῷ ἐκ ἐφείσετο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν.* Pro nobis omnibus traditum accipimus filium DEI, quod Patri, eodem intuitu quo superiori loco, adscribitur, atque in sequentibus penitus ac copiosius evolvendum est.

§. XXIV.

ΛΑΒΟΝΤΕΣ.

Communissima est significatio *τῷ λαμβάνειν*, quando per accipere exponitur, quo sensu, sæpissimè in Scripturis capi

capi debet. Gignit verò plurimas alias ex se acceptiones ea vox, prout de variis rebus effertur, cum quibus conjuncta, aliam atque aliam induit signandi vim. Sritit ultra quadraginta diversas ejus notiones *Erasmus Schmidius* in Versione sua N.T. & quidem in notis ad *Matth.* cap. XXVI. v. 26. Quod semper inferat acceptionem cum manibus, ut *Calvinianorum* fert sententia, nulla est ratio quæ nos cogit ut credamus. Contrarium evincunt loca plurima, quæ hanc expositionem planè respiciunt, ubi de illis rebus dicitur, quæ manibus contrahi nequeunt. Frustra adeo pugnant, quando vi hujus vocis urgent, necessarium esse, convivas in sacra cœna, porrectum panem manibus propriis in os ingerere, quod ex usu cujusvis ecclesiæ, intuitu libertatis Christianæ, absque detrimento vel omittere, vel observare licet, modo cœtera ritè & dignè peragantur. In hac concione *Petri*, violentam quandam apprehensionem λαμβάνειν denotat, quâ quis vi capitur & comprehenditur, ut ad crucem & cruciatus rapiatur. Liqvet hoc ex *Proditoris Judæ* sermone, quem habuit cum satellitio de capiendo JESU: κραλήσας αὐτὸν *Matth.* XXVI. 48. svadet ut, Christum occupatum, arctè & firmiter teneant, ne si vel reluctetur, elabi queat, quod etiam sedulò sunt exsecuti iniqui ministri, sicut idipsum commate 57 narratur. Exprimît violentam hanc invasionem vocabulum συλλαμβάνειν, quo utuntur *Luc.* XXII. 54, & *Joh.* XVIII. v. 12. quod quasi conjunctis viribus, irruptione facta, aggressi Salvatorem eundem vinxerint. Utrum verò consensu summo, codices, post ἀνόμων, distinguant, non autem post λαβόντες, quod affirmat laudatus *Erasmus Schmidius*, *Bezam* notans, qui distinctionem post λαβόντες adjicit, nunc

non

non vacat dispicere; id solum indicandum, tam *Oecumenii* Commentaria in *Acta Apostolorum*, quàm *Chrysostomum* Tom. IV. Homiliâ 6 in eadem *Acta*, distinctionem adicere post λαβόντες, quod idem *Cæciliæ* fecisse, mirum non videbitur illi, qui meminerit hunc ut *Sectarium Beza* aliquando succenturiari. Sed aliter distinxisse cernas *Ariam Montanum*.

§. XXV.

ΔΙΑ.

Expedit hanc *πρόθεσιν*, penitus evolvere, eò quòd ex ejus intellectu, *δυσνόητα* multa possunt enodari. Famola hæc est sua significatio, quod per omnia *ταύτα* genera vagetur, atque horum exempla prabeat. *Causam efficientem* insinuat Gal. I. 15. DEUS vocavit me διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, & Coloss. I. 16, ubi omnia dicuntur in Christo & per ipsum condita, quo ipso indigitatur personarum ordo, non earundem in operibus dissimilitudo. *Instrumentalem & ministerialem* notat, quando dicitur, DEUM locutum esse ad nos per Prophetas. *Causam formalem*, Rom. V. 18. *Finalem* I. Tim. IV. 14. Reducit exempla sub hos titulos *Glossius*, quod διὰ usurpetur 1. *Εμμέσας* 2. *Ταγμασικῶς* 3. *συνεχῶς* 4. *ὑπερβαλτικῶς* 5. *ἀπολογικῶς*, cujus acceptionis varia paradigmata modò sunt proposita. Frequenter est in ore quod mulier salvabitur διὰ τῆς τεκνογονίας I. Tim. II. 16. quod de statu & conditione Puerperarum, non verò de medio promovendæ salutis explicandum. Conjugium enim, per se, nec promovere, nec impedit salutem, in illo tamen si fidem servant, tanquam vocatione sua, de salute sua certò consequenda, spem firmam habere possunt, ac debent Mulieres. *Usum præ-*

ber hæc scientia in controversiis cum *Pontificiis & Socinianis*, aliisque. Hic loci ministerium impiæ turbæ, quæ JESUM prodidit, designat, quod præstiterunt, in ipso capiendo & crucifigendo.

§. XXVI.

ΧΕΙΡΩΝ ἈΝΟΜΩΝ.

Dum *Χειρῶν ἀνόμων* facit mentionem *Petrus*, ministerium intelligit iniquorum & impiorum hominum, qui operam suam locarunt ad id, ut innocentissimus JESUS ē medio tolleretur. Ἀνόμοι sunt qui à lege & tramite recto, quem Lex præscribit, deflectunt. Cum ἀνομῶνibus coniunguntur ἀνομοί I. Tim. I. 9. ex eo, quod contumaces sint, & immorigeri, qui nolunt redigi in ordinem. Scelerati sunt, quibus immunis ab omni labe ac culpa mellitissimus JESUS annumeratus, ut loquūtur Evangelistæ Marc. XV. 28. Luc. XXII. 37. μετ' ἀνόμων ἐλογιάθη. Epitheton utrū sit heic ἀνόμων substantivi χειρῶν, ut iniquæ manus notentur, an substantivè exponendum, ac si nomines sceleratorum manus, non faciliè definiveris. Posterius arripuit Interpretes Oecumenii *Johannes Henterius*, nec non *Arias Montanus*, prius placuit *Schmidio*, Vulgatæ versionis Auctori, aliisque. Res eodem redit, ex neutro namque metuendum periculum imminere analogiæ fidei. Nec solum *Jude* Proditoris, accusari sacrilegum officium à *Petro* existimandum, cum sceleratas manus damnat, ceu quidam docet, sed etiam militum, ut commentatur in hunc locum *Chrysostomus*, & cum primis summorum sacerdotum ἀνομία. Hi enim internecinum odium conceperant adversus Salvatorem, nec destiterunt, prius quam illum in crucem sublatum, miserrimè & crudelissimè necarunt.

Pro-

Prout uniuscujusque fuit culpa, quilibet in Petri concione corripitur & taxatur. Conenserunt Judæi in univ-
ersum, in mortem Christi, & impiis ac inconditis cla-
moribus, illum sibi tradi ut crucifigeretur, petierunt. Ipsi
Pontifices cum toto Synedrio sacro tanti facinoris aucto-
res & Duces, fraude & technis negotium aggressi, ipsos
discipulos à latere Christi, largitionibus sollicitarunt, quò
horrendum suum institutum illorum ope perficerent.
Placuit oblatum pretium Proditori, ex ipso Discipulorum
ordine uni, atque is Ducem se præbuit illis, qui violentas
manus Domino vitæ inferrent, implevitque atrocius,
quod atrociter se recepit facturum. Horum omnium
ut conscientias feriret, ac terrore quodam percelleret, verba
hæc concionis suæ facit ad populum, ceu nervosè id
inculcat in commentario in Acta Apostolorum *Arcularius*,
editus opera & studio *Balthasaris Mentzeri*.

§ XXVII.

ΠΡΟΣΠΗΞΑΝΤΕΣ.

Verbum affixionis, supplicii proponit diritatem, quia
inusitatum, acerbissimum & ignominiolum mortis
genus acceleravit Crux. Inter pœnas Judæorum forenses
ordinarias habuisse locum, vel antiquitatis usurpatum in
illa gente crucis supplicium, vix probabitur. Salvato-
rem quidem nostrum dirâ hac ratione peremtum esse
constat; sed quod non ex consuetudine domestica, vel
lege aliqua, verum ad imitationem Romanorum factum.
Scilicet ut nihil deesset atrocitati, illi, qui formam ser-
vi assumfit, indignam & solis servis irrogari solitam,
intulerunt necem, scelesti Judæi. Sicque is, qui auctor
fuit vitæ, factus est abominabilis *cruciaris*, quo ipso, ut
Apo-

Apostoli habet institutio, factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Philipp. II. v. 8. Nec evincit auctoritas *Baronii* contrarium: cum Tom. I. Annalium ad annum C. 34 Judæos etiam hoc genere supplicii facinorosos plexisse, Num 93. quem alii 94. dicunt, ita pronunciat: *Erat & apud Judæos crux in usu, sed ea pœna afficiebantur homicidæ, ut Philo tradit.* Nullâ verò quia subnixum est ratione, quod ait, fidem non meretur. Ubique gentium receptas cruces, quando tradit *Lipsius* Lib. I, cap. 2. de cruce, adeoque inter Judæos etiam usitatas, allegat pro assertionis veritate Jos. cap. VIII. & ex Num. c. XXV. Sed quæ loca non probant id, de quo disquiritur, quippe in quibus ut aliis Scripturæ sedibus, sermo est, non de supplicio ipso, sed quibusdam modis & actibus, observari solitis circa illos; qui jam supplicio affecti erant, quod sublimes rapti suspendebantur, quò spectacula præberent omnibus, atque illud ipsum pœnæ consequens potius, quam ipsam pœnam dicit *Pfeiff.* in Antiquitatibus Hebr. selectis. Neque præsidii quidquam affert auctoribus, qui in numerum pœnarum, inter Judæos receptarum, referunt crucem, locus Deut. XXI. v. 22. cujus meminit Paulus Gal. III. v. 13. ubi mentionem facit, Crucifixionis Christi. Etenim suspensio, quâ ad lignum pendula hæserunt cadavera sceleratorum, in universum potest applicari ad varia supplicia, turcæ, patibuli & crucis. Paulus etiam loquens de Christo crucifixo, quæ de suspensis in genere narrat Moyses, ad ejus crucifixionem refert, non quod Moysen strictè de crucifixis agere insinuet, sed quod quæ is de suspensis dicit, ad Christi crucem accommodet. Placet adeo, quod de hac re, rotundè pronunciat *Henric. Kippingius*

Lib. II. c. VIII. *Antiq. Rom. de crucifixione apud Judæos nihil occurrat, sive legem spectes sive exempla.* Non ergo movebimur iis quæ *Spondanus, Cornelius à Lapide, Sigonius*, aliique, qui contrarium tuerentur, in præsentī articulo lanciant, rati, firmioribus rationibus dissentientes alios, suam sententiam munisse, adeoque ipsam attigisse veritatem, inter quos noster etiam est *Gerhardus*, cui accinunt *Morneus, Drusius, Casaubonus*, atque plures. Σταυρωθεὶς ergo humani generis reparator, cum ipsum impiè affixerat sacrilega turba & infidelis, insolito atque diro modo peremptus est. Ignominia quæ hanc affixionem secuta est, satis eò inculcatur, quod non nisi plebeji ac servi, imò iis nocentiores, ut latrones, sicarii, fallarii atque fures, in crucem acti sint. Eo verò acerbior hæc pœna, quo ignominiosior, quia tormentum auctum est ludibrio, accedente ad hoc illo, quod vivi pedes & manus, clavis trajici debuerunt, ex qua sævitia quid nisi exquisitissimus cruciatus proveniret? Atque hoc est, quod significantissima hac voce προσήζατες, Judæis ob oculos ponere voluit, Spiritus Sanctus.

§. XXVIII.

ἈΝΕΪΛΕΤΕ.

Ambitu suo notio hæc omnia complectitur, quæcunque in actionibus ἀνύσσει horam, gesta sunt & peracta. Intentio quippe, consilia, studium & molimina, quæ terminabantur horribili Salvatoris internecione, ita designantur. Impia fuit vociferatio Sacerdotum, & promiscuæ turbæ, quæ justo & sancto repudiato, coram Pilato, sicut Spiritus DEI loqui amat, Act. III. v. 13. 14. eundem tolli petebant, conclamantes: ἄρον, ἄρον, Joh. XIX. 15. vel

vel ut Luc. habet XXIII. 18. *ἄιρε*, atque omnes Evangelisti per *σαύρασον* & *σαυρωθήτω* efferunt. Matt XXVII. v. 22. 23. Marc. XV. 13. 14. Luc. XXIII. 21. Joh. XIX. 15. Complementum verò scelesti voti ἵνα *ἄιρε* proponitur in Petrinâ concione, per *ἀνείλεθι*, quod vim simplicis *ἄιρω*, intendit magnopere. De Christo id adhibet Apostolus Hebræis scribens cap. X. v. 9. quod *ἀναιρέῃ* τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον εἴη, atque factum est illud per obedientiam ipsius perfectissimam, juxta quam se obtulit in crucem, ceu hoc celebratur magnificè Cap. II. Ep. ad Philipp. Antiquavit enim & abolevit tunc sacrificia Levitica, cum aliis ceremonialibus, quæ habuere umbram futurorum bonorum, sicque sustulit illud prius ut posterius statueret. Aliàs pro trucidatione sæpissimè venit *ἀναιρέῃν*, quâ penitus excisos volunt insontes, sanguinolenti, ut quemadmodum vitâ spoliantur, corpore animâque intereant simul. In nostro loco de Christi crucifixione usurpatur, cujus destructionem & annihilationem omnimodam, optasse suos hostes atrocissimos, nullum est dubium. Intentatam hujusmodi interfectionem ipsis Apostolis constat ex Act. V. v. 33. Occisio *Jacobi*, qui gladio interfectus Act. XII. v. 2. eâdem voce describitur. Infanticidium jussu *Herodis* commissum, simili planè locutione sistitur Matt. II. v. 16. Objicitur crimen *Moisi* eodem vocabulo in *Ægypto*, de quo, ex Exod. II. v. 14. *Stephanus* in oratione Act. VII. 28. ita: *Μὴ ἀνελῶν με σὺ Ἰέλεις ὀνρόπον ἀνείλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον*, i. e. *Nam tu me vis interimere, quemadmodum interemisti herè Ægyptium illum.* Occurrit etiam in textu Act. VIII. v. 1. & XXII. 20. vocula *ἀναιρέσεις*, quæ ad *ἀναιρέῃν* refert originem, ubi mala mens & malus animus Pauli describitur, qui consensit in mortem Stephani.

Verbi *ποιῶν* indolem indagaturi, prolixè non scrutabimur *Gatakeri* censuram, quam in Dissertatione de *Srylo* Nov. Instr: Cap. XXVII. p. m. 135. edidit in *Pfochenium*, quod ille visus sit, vocum *ποιῶν* & *ποιῶν*, eandem per omnia constituere vim, eoque, si puer id didicisset, incidisse in malos linguæ Græcæ Magistros. Id solum pronunciandum, non injuriâ à *Gatakero*, ὁξυδερκεστάτῃ ut loquitur hominis notatam esse diligentiam, modò *κρίσιν* ab ipso adhibitam penitius evolvimus, quam rationibus suis gravibus suffultam esse, accuratus quilibet Lector animadvertere potest. Hebræorum *כָּרָה* ὁ ἐβδομήκοντα in com-mate I. Genes. expresserunt per *ἐποίησεν*, ut alibi per *ἐκτίσεν*. Aliàs *ποιεῖν* τῷ *נפש* respondere docet *Augustus Varenius*, non immeritò cuidam verè *Augustus* dictus, atque sic illa vox exponenda per *ornare*, *faciem rei create ordinare* & *perficere*, quomodo vocula *נפש* evolvi amat. Distinguitur ab illa *πλάζεν*, quæ proximè cum *נצח* convenire putatur, & figurationem notat, atque singulariter admirabilem figuralem facturam. Conferfis laudari Doctoris Decad. in Gen. Loc. I. Concl. 4. Infinitas suas significationes & latissimè diffusas, disce ex *Stephano*, aut si mavis compendiosius propositas, ex *Lexico D. Conradi G. sneri*. Hic *ποιῆσαι*, Judæorum & Gentium flagitium, adversum innocentem JESUM perpetratum sistitur, quod ex mala ipsorum voluntate, & propria iniquitate ad malum determinatâ profectum est, conspicuum in indignissima ac crudelissimâ JESU illusione, flagellatione, crucifixione, mactatione & occisione. Hinc DEI *πρωτονομῶ* non est adscribendum, sed permis-

fioni, i. e. Scelus Judæorum quod ἐπείσαν, non prædeterminavit divina προέλεσις, solum permittere decrevit.

§. XXX.

ΠΡΟΩΡΙΣΕ.

His quæ præmissa sunt, hanc subjungit clausulam S.S. quod illa προώρισε γενέσθαι DEUS, ubi Biblica vox προωρίζειν unde προέλεσις, suis involuta difficultatibus visitur. Usitatissimè constituitur ab Auctoribus Theologis, titulus ardui & celebris Articuli, qui est de æterna filiorum DEI electione. Atque tum ex censurâ acutissimi Doctoris Scherzeri, in Breviario Hufemanniano cap. XV. Thef. i. Propriè idem non significat quod *destinare* & *predestinare*, cum hæ voces latinæ semper involvant *qualitatem*, *finem*, & apud suam gentem *ordinationem* etiam ad malum dicant; sed potius per *predeterminare* & *predesinare* est exponendum, quia ὅτι quod *terminum*, *metam*, *finem*, &c. denotat, originem τῷ προέλεσις præbet, abstractâ *qualitate finis*, *metæ* ac *termini*, ad quem aliquid prædefinitur & prædeterminatur. Nuspiam verò, per totam sacram Scripturam, in malam partem accipitur προέλεσις, ut reprobationem malorum in æternam damnationem, quam DEUS intenderit, inferat. Quod si aliquando in hoc significatu occurrit, apud priscos ecclesiæ Doctores, sciendum id fieri non auctoritate Biblica, sed consuetudine ecclesiastica, per quam obtinuit, eâdem voce *Predestinationis* sisti utrumque decretum irrevocabile, cum de servandis credentibus, ex merâ gratiâ, propter meritum Christi; tum damnandis finaliter impœnitentibus, ex voluntatis vindicis imperio. Loca Auctorum cum passim allegata notantur, circa illa id tenendum, ἀντίως & abusive hoc ab ipsis factum esse.

Cal.

Calvinistæ equeidem, qui *Prædestinationem* genus faciunt, quod duas species sub se contineat, electionem ac reprobationem, ipsam hanc vocem, ex loco quem nunc evolvimus, fulcrum subijciunt suæ assertioni, ex qua patere autumant, lequiorum sensum *προορισμῶν*. Verum inficiamur *ἀπορρήδην* quod cœpimus, atque *ἔδει* *πρὸς τὸν Διόνυσον* facere, quod ajunt, asseveramus. Non enim in *speciali* ac *stricta* hic venit significatione *τὸ προορίζειν*, quæ decretum Electionis Salvandorum importat, vel de damnatorum reprobatione explicari posset, sed in *latiori* ac *laxiori*, pro decreto quocunque, eoque incarnationis & passionis Christi accipitur. Evidens adhæc est, non agi hic de *προορισμῶν* Personarum, sed rerum; atque sic incompetenter in *articulo Prædestinationis*, ubi objectum tantum sunt homines, non res, provocari ad oraculum præsens, in quo nihil exstat de *Herodis*, *Pilati* vel aliorum impiorum damnatione; ex adverso autem perspicue agitur, de criminis Judæorum & Gentilium, non minus ad ipsorum, quam totius generis humani salutem, directione.

§. XXXI.

ΓΕΝΕΣΘΑΙ.

Nota est hujus vocis ratio significandi, quod *esse* vel *ferri* exponatur, quam notionem hic quoque admittit. Quod etiam *accedere* & *advenire* nolet, ab aliis dicitur, qui id probaturi allegant Joh. VI. 25. &c. quem sensum locus omnino postulat. An verò ferri posset, quod significatus *τὸ* mutator eidem rectè addatur ab *Ed. Leigh* Joh. I. v. 6. & 10. eruditi discutiant. Sanè notiones simplices *fuit* & *factus* est, allegatis commatiis exponendis sufficere videntur, quam quoque expositionem, orthodoxi Auctores am-

amplexi sunt. Id autem nunc apertè proloqui necessum est, planè damnandam illam interpretationem, si, uti metus est, in recessu habet renovandi vim, quam ei adscribunt Sociniani, ut enervent illud argumentum, quod pro vera Deitate Filii, exstruitur ex Joh. I. v. 3. quasi ibi Filio non tribuatur opificium hoc divinum, seu mundi productio, sed illius tantum renovatio, cum dicitur: πάντες δι' αὐτοῦ ἐγένετο, ut is sit loci sensus, Christum renovasse homines in mundo, non verò mundum condidisse. Verum si simpliciter mutatio subintelligatur, ut est progressus a statu non entis, ad ens, juxta id quod a Rabbiniis dicitur: הבריה הוציא מאין, nihil impedit, quo minùs hic habeat locum; talis enim mutatio facta est per creationem, per quam res jam existentes, quæ nihil planè antea fuerint, sortitæ sunt existentiam suam. Sed id in his verbis *virtualiter* quidem continetur, non *formaliter*, cum verbum ἐγένετο, commate 6. *fuit*, in 10. *factus est*, formaliter inferat.

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΠΙΚΗ,

§. XXXII.

EXamini verborum, rerum subjungere investigationem, & consultum, & proficuum videtur, quod commodius vix expedietur, quam si easdem, ordine quem amant, productas, in certas & debitas classes digeramus. Primò quidem pronomen τῶτον monet, oculos ad antecedentia flectendos, in quibus *Subjectum patiens* fistitur, quod est JESUS NAZARENUS, qui idem nominatur Sanctus Domini Filius JESUS, ejusque CHRISTUS, adversus quem convenerunt & insurrexerunt Reges terræ, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentilibus

libus ac Iſraëliſis, ipſumque cruci affixum, ſuſtulerunt. Eſt, inquam, *ſubjectum* Paſſionis quod CHRISTUS Θεάνθρωπος, verus DEI Filius, qui in perſonæ ſuæ unitatem aſſumſit humanam naturam. Id eſt quod ſtatim à lapſu, Protoplaſti, ex ore ipſius DEI acceperunt, Gen. III. v. 15. Prædicatur enim per punctum ſerpentinum ſive contritionem calcanei, *paſſio & mors* CHRISTI acerba & eruenta. Nec tantum ὁητῶς hoc in Veteri Pacto inculcant oracula, ut Ef. LIII. ubi Jeſſæus ramus CHRISTUS MESSIAS ſubjectum conſtituitur, & Zach. XIII. 7. ſed etiam τυπικῶς, tam per ſacrificia ἱλαſτικά, quàm picturas προſκιαſτικάς. Copioſus hic eſt cum primis Μέραις ὁ Θεόλογος Moſes, qui in ſua Pentateucho, typos varios ſignavit, *Iſaaci* Gen. XXII. *Joſeph* Gen. XXXVII. *Petræ* in deſerto Exod. XVII. *Hazazelis* Le. XVI. *Vaccæ ruſæ*. Num. XIX. *ſerpentis anei* Num. XXI. Conferſis D. *Johannis Förſteri* Medull. cap. LIII. Ef. Diſp. IV. Loca Claſſica N. T. quæ huc ſpectant ſunt plurima, Rom. VIII. 32. Act. XX. 28 &c. Quandoquidem ita *ſubjectum* Quod ſit CHRISTUS Θεάνθρωπος, adeoque perſona ἐνσάρκως, pater ſimul hanc eſſe σύνθετον, quæ duabus conſtat naturis *Divinâ & Humanâ*. Itaque nunc porro ſciendum eſt, *ſubjectum* Quo eſſe humanam Naturam, non verò Divinam, illa enim fuit capax mutationum, paſſionis, ærumnarum & denique mortis; hac ſimpliciter ἀθάνατος, ἀπαθής, neque in ſe, neque in carne quidquam horum ſubire vel poteſt, vel potuit. Illuſtre eſt in hoc argumento, Petri num oraculum I. Ep. IV. v. 1. quod paſſionem, ad humanam naturam verbis perſpicuis reſtringit, cum CHRISTUS aliàs concretum perſonæ, παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ dicitur, cui planè ὁδῶν ἁγίου eſt, quod ſecundum eandem carnem, ζωῶντος quoque aſſeratur, I. Pet. III. 18. Ita licet ſe res

habeat, & pronunciandum sit, *Divinam naturam*, impassibilem, immortalem & immutabilem; humanam autem tantum *subjecti quo* habere rationem; nequaquam tamen hæc eò accipienda sunt, ac si *ψιλάνθρωποι* pro nobis passum proponamus, quum adhuc maneat, & constantissimè tenendum ac credendum sit, talem hic cogitandum esse hominem, cujus *humana natura, cum Filio DEI, tam arctam ineffabilemque unionem & communicationem* habet, ut cum eo una sit facta persona, ceti habet Thef. LIII. laudati modo D. Försteri.

§. XXXIII.

Pronâ hinc deducitur consequentiâ, nequaquam per nostram hanc assertionem, divinam CHRISTI naturam prorsus â passione excludi. Utut enim removeamus semper ab ea, *τροπήν καὶ πάθος φθεγγόμεν*, & negemus contra *Dimæritas* hæreticos veteres, Epiph. 77 Hæresi nominatos, hanc propositionem: *Divina in CHRISTO Natura passiva est*: adscribimus tamen illi, alias circa passionem operationes, ne otiosam illam hic fuisse quis prophanè opinetur. Adfuit hic carni laboranti, illam in gravissimis suis passionibus sustentando, corroborando, conservando, easdem sibi ob unionem personalem appropriando, quo factum est, ut passio & mors sua esset infiniti pretii, ponderis, & meriti, atque valeret, in totius humani generis sufficientem redemptionem. Tantus autem valor non ex carne, sed Deitate est æstimandus. Faceßere ergo jubemus Saturnianos, Basilidianos, Cerintbianos, Marcitas, Cerdonianos, Marcionitas, Apellitas, Docetas, Manichæos & Muhamedanos, cum aliis hujusmodi Diaboli squamis, quibus blasphemiam fuit familiaris, non CHRISTUM sed alium ejus loco passum.

Ex:

Exstruemus contra ipsos hujusmodi thesin, quod DEUS DEI Filius, JESUS CHRISTUS, in assumpta humanitate verè passus & mortuus sit. Unde hæ ecclesiasticæ propositiones natæ: *DEUS passus est, DEUS mortuus est. &c.* Subjicitur hujusmodi Patrum & Orthodoxorum aliorum propositionibus, ut fundamentum, Scripturæ expressa litera, quæ talis est in variis locis: Act. III. v. 15. *Principem vite interfecistis.* Act. XX. 28. *Deus acquisivit ecclesiam sanguine suo.* Rom. V. 10 *Reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus.* Rom. VIII. 32. *DEUS proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit ipsum.* I. Cor. II. 8. *Dominum gloriæ crucifixerunt.* Gal. II. 20. *Filius DEI dilexit me & tradidit semet ipsum pro me.* I. Joh. I. 7. *Sanguis JESU CHRISTI Filii DEI emundat nos ab omni peccato.* Ne verò suspicetur quispiam lulum tantum hic subesse verborum, cum DEUM quidem & DEI filium passum dicimus, & divinam tamen naturam, impassibilem & immutabilem constituimus; animadvertendum, hanc propositionem: *Filius DEI passus est*, vel ut ex occupato loco manat: *JESUS Filius DEI affixus cruci, sublatu8 est à medio*, non esse verbalem, impropriad & tropicam; sed propriam, proprietate scilicet non physica sed Grammatica, quæ opponitur Rhetoricis tropis & figuris, veram & realem, imò realissimam, i. e. non tantum verbis dicitur, quod Filius DEI passus sit, sed reapse hoc etiam factum est, ut præter voces, in datâ propositione, sit verus earundem sensus, quem proximè à se gignunt, quia, ut ait rotundè Danh. *Humana de DEO*, loquitur de *idiomati8*, in concreto Nature divine enunciantur, quæ dicuntur ob eandem unionem personalem, ideo quia DEUS eadem idiomata sibi tam intimè appropriavit, quàm Naturam humanam sibi propriam fecit. Rationes deductas vide apud nostros Daduchos Gerhardum

dum in Exeg. Loc. IV. de personâ Christi, & *Calvinium* Tom. VII. Art. III. cap. IV. Qvæst. I. Addit his omnibus robur invictum, Spiritus DEI Es. LIII v. 4. qvi de veritate hujus Passionis exclamat: *נשן ניה וניהן כן* *Verissime portavit ipse nostras infirmitates.* Verè hoc factum quis dubitat, cum *כן* verè hoc factum, Spiritus qvi est veritas, tradit? Execramur ergo *αλλοίωσιν* *Zwinglianorum*, qvi in hac propositione *subjectum*, qvòd est nomen personæ, interpretantur de sola natura humana; tum *tropum* ac *Synecdochē* aliorum *Calvinisēquarum*, qvi totum pro parte poni in *subjecto* appposito, perversè contendunt. Sanè, si hæc ipsorum *κυρία & μεθοδεία τῆς πλάνης* locum inveniret, ætūm esset de omni salutis nostræ spe, & inde promanante solatio.

§. XXXIV.

Atqve cum *πανουργίαν* suam hic exerceant indefessè *Adversarii* *σεβλῆντις*, occinendo & ogganniendo, adjiciemus non sine emolumento, ut spes est, illa qvæ in hanc rem, magno cum judicio, cordatissimus Doctor, Concionatorum suæ ætatis facilè princeps, *Joh. Schmidius*, expressit, qvia multis hic moveri solitis, lucem ni fallor, copiosam scenerabuntur. *Γδωγλώσσω* sua institutio ita sonat: Conc. Fest. parte II. p. 515. & seq. *So bringet auch dieses/ dass nemlich nicht nur die Menschliche Natur in Christo/ sondern warhafftig die Göttliche Person für uns gelitten habe/ die Persönliche Vereinigung der beeden Naturen in Christo mit sich/ dann durch solche Union und Vereinigung/ ist das Wort warhafftig Fleisch/ das ist/ Gottes Sohn ist des Menschen Sohn worden: nicht durch Veränderung seines Wesens/ sondern dass Er die Menschheit an sich genommen/ und ihm Persönlich eigen gemacht hatt/ also gar/ dass wie die Göttliche Natur von Ewig-*

Ewigkeit her ihme/ dem Sohn Gottes/ Natürlich eigen ist/
 also die Menschheit/ in der Fülle der Zeit/ Persönlich sein ei-
 gen worden: ist aber die Menschliche Natur sein eigen/ so
 sind auch die Eigenschaften derselben/ unter welchen auch
 gehöret leiden und sterben/sein eigen: dann wo man die Na-
 tur hinsetzet/ da muß man auch derselben Qualitäten und
 Eigenschaften hinsehen. Dem nach so warhafftig von der
 mittlern Person gesagt wird/ daß Sie eines Wesens/ gleich
 ewig mit dem Vater/ Allmächtig/ Allwissend/etc. Von
 wegen der ewigen unbegreiflichen Geburt vom Vater/ also
 warhafftig und ohn alle Deutelen/ wird auch weg der Persön-
 lichen Vereinigung von ihr gesagt/ Sie sey gefangen/ gebun-
 den/ gemartert/ gecreuziget und getödtet worden. *Verlä-
 pagina, ista faciunt ad hujus argumenti illustrationem:*
 Hätte die bloße Menschliche Natur können für die Sünde
 genug thun und bezahlen/ so were es unnöthig gewesen/ daß
 der ewige Sohn Gottes were vom Himmel kommen/ und
 Mensch worden: Nun Er aber vom Himmel hernider kom-
 men/ und sich in unsere Menschheit verkleidet/ ist dar auß
 offenbar/ daß die Menschliche Natur an ihr selber zu sol-
 chem Werck viel zu wenig/ und der Sohn Gottes selber sich
 hatt stellen/ leiden und sterben müssen/ hat anders uns
 Menschen von Sünde/ Todt und Verdammuß sollen gehol-
 fen werden. *Quæ sequuntur dubium quoddam diluunt:*
 In dem wir aber für solche Lehr/ das nemlich nicht nur
 die menschliche Natur in Christo/ sondern warhafftig die
 Göttliche Person für uns Menschen gelitten habe/ nach an-
 leitung heiliger Schrift/ und wegen jetzt eingefürter Grün-
 de/ mitt solchen Ernst kämpffen/ ist es ganz und gar
 nicht unser Meinung/ daß Christus darumb in seiner Gött-
 lichen Natur oder nach der Gottheit gelitten habe, oder daß

die Gottheit sey gecreuziget und getödtet. Nein/ das hiesse mit grosser Gefahr zu weit auff die andere Seiten hin auß geschlagen/ und sich zu den alten Kezern denen Theopaschitis und Eurychianis gesellet. Zwar unser Segenthail plaget uns solcher Meynung an/ als wann wir ihnen beypflichteten. Dan wann wir wider ihr Vorgeben lehren/ es: sey nicht nur die Menschliche Natur in Christo dem Leiden unterworffen gewesen/ sondern die Göttliche Person habe warhafftig gelitten/ GOTTE sey selbst gecreuziget und getödtet/ GOTTE habe sein eigen Blut vergossen/ wollen sie darauff erzwingen/ als lehren wir/ es habe Christus nach beeden Naturen/ nach der Göttlichen so wol als nach der Menschlichen gelitten: Item, es habe die Gottheit selbst Marter und Schmerzen gefühlet. Aber damit dichten sie uns eine solche Meinung an/ der wir von Herzen zu wider/ die wir als unrecht verwerffen. Also glauben wir nicht/ also lehren und reden wir nicht. Oder da jemand von den alten Lehrern solcher gestalt geredet/ billichen wir es doch nicht/ sondern zehless unter die jenigen Reden/ die einer guten Erklärung und Entschuldigung bedörffen/ und derer man sich billich enthalten soll/ das Christus nach beeden Naturen/ der Göttlichen und Menschlichen/ gelitten/ oder daß die Gottheit in Christo gelitten. Darinn aber beruhet die Summa unserer Lehr dieses Orts/ daß warhafftig und tähtlich die Göttliche Person/ der ewige Sohn Gottes/ sey gecreuziget und getödtet worden. Weil aber diese einige Person/ in und auß zweyen Naturen bestehet/ nemlich auß der Göttlichen und Menschlichen/ so jemand ferner fraget/ in oder nach welcher Natur diese Göttliche Person gelitten habe? geben wir dar auff die klare/ runde Antwort/ daß der Sohn Gottes nicht gelitten habe nach seiner Gottheit/ oder

oder daß nicht die Gottheit im Fleisch gelitten/ sondern daß Er gelitten nach der angenommenen Menschheit allein. Dann wir ja wol wissen/ daß die Gottheit in ihrer Natur und Wesen keiner Veränderung unterworfen: wie sie unsterblich/ ja die Unsterblichkeit selber ist/ also ist sie auch alles Leidens befrehet: die Menschliche Natur aber hatt können verändert/ erhöht und vernidriget/ arm und reich gemacht/ getödtet/ gecreuziget/ begraben und aufferwecket werden. Nach dieser Natur allein nun ist auch der Sohn Gottes warhafftig gemartert/ gecreuziget/ gestorben und begraben/ wie dann die Heilige Schrift solches klar gnug zuversichen gibt 1. Pet. 3. Christus ist getödtet nach dem Fleisch/ da sagt sie deutlich/ daß Christus/ der ja eine Göttliche Person ist/ getödtet sey: aber da mitt man nicht irgends auff seine Göttliche Natur falle/ und vermeyne möchte/ Er sey nach derselben getödtet/ sehet sie die Erklärung darzu/ daß Er nach dem Fleisch und nicht nach der Gottheit getödtet sey. Also auch im folgenden Capitul: Christus hatt im Fleisch für uns gelitten. Alium nodum solvit in p. 518. Allhie möchte jemand gedencken und sagen: Hatt dann der Sohn Gottes allein im Fleisch und nicht in seiner Gottheit/ allein nach der Menschlichen und nicht nach der Göttlichen Natur gelitten/ so finde ich entweder gar keinen/ oder doch einen sehr geringen Unterscheid unter Zwinglii und unserer Lehr von diesen Articul/ und scheinet/ als wolte man Uneinigheit und Streit machen/ da doch in der That keiner ist: Dann auch Zwinglius und die ihm nach folgen/ sagen: es habe allein die Menschliche Natur/ und nicht die Göttliche gelitten. Antwort: Ja bey denen/ die die Wichtigkeit der Sach nicht bedencken/ oder versiechen wollen/ hatt es wol ein Ansehen eines schlechten Unterscheids: Aber in der

Wahrheit ist er sehr groß/ und ist Zwingli Meinung von un-
 sere Lehr so fern/ als Himmel und Erden/ der Schöpfer und
 das geschöpff/ GOTT und mensch. Dan wir/ wie gehö-
 ret/ glauben und lehren nach der Schrift/ daß warhafftig
 die Göttliche Person/ die in zweyen Naturen bestehet/ daß
 warhafftig der ewige wesentliche Sohn Gottes sey gefan-
 gen/ gebunden/ gecreuziget und getödtet/ doch nicht nach
 der Göttlichen/ sondern nach der Menschlichen Natur:
 stehet also bey uns und auff unser Seiten die Göttliche un-
 endliche Person mitten im Leiden/ daher auch das Leiden
 ein Göttliches Leiden und Todt ist. Zwinglius aber nimt
 alles Leiden von der Göttlichen Person/ so viel an ihm ist/
 hinweg/ und leget allein auff die Menschliche Natur/ will
 durch auß nicht zugeben/ daß GOTT warhafftig gelitten/
 das der wesentliche Sohn Gottes warhafftig sey gecreuziget
 worden/ sondern sagt/ das sey allein der Menschlichen Na-
 tur begegnet. Dann also lauten seine Wort: *Petrus perhi-*
bet, pro nobis Christum passum esse, cum sola humanitas passa sit.
 Daß ist: Petrus spricht/ es habe Christus für uns gelitten/
 da doch allein die Menschheit gelitten hatt. Und widerumb:
Passionis acerbitem homo sensit, non DEUS. Die Bitterkeit
 des Leidens hatt der Mensch empfunden/ nicht aber GOTT.
 Welche Art zu reden nicht eines Haars besser ist/ als des *Ne-*
storii, derer zu vor gedacht: Die Juden haben nicht GOTT/
 sondern einen Menschen gecreuziget: Stehet also auff
 Zwingli seiten keine Göttliche Person/ kein Sohn Gottes/
 der warhafftig und thätlich leidet/ sondern allein die
 Menschliche Natur/ und ist also das Leiden auch ein lau-
 ter Menschliches Leiden. Woraus auch ein jeder einfälti-
 ger verstehen kan/ daß zwischen Zwingli Meinung und un-
 sere Lehr gar ein grosser Unterscheid sey: dann diese zwey

ja sehr weit von einander. **GOZ** selbst wird gefangen/
gekreuziget/ getödtet/ leidet und sterbet / doch in und nach
der Menschheit/ welches unser Lehr ist: und welches *Zwingli*
Vorgeben ist/ nicht **GOZ** selbst wird gekreuziget/ ge-
tödtet/ leidet und sterbet / sondern allein die Menschheit
die in **GOZ** aufgenommen ist. In *Libris Symbolicis*
etiam *ἡμολογησάτω* notare licet, quæ hujus doctrinæ ve-
ritatem egregiè firmat. Exstant in hanc rem in ipsa
Epitome Articulorum Art. IIX & IX sequentia, pagg: 607 & 608:
Indè porro credimus, docemus, & confitemur, quod non nudus
homo tantùm pro nobis passus, mortuus & sepultus sit, ad inferos
descenderit, à mortuis resurrexerit, ad cælos ascenderit, & ad ma-
jestatem & omnipotentem **DEI** virtutem erectus fuerit, sed talis
homo, cujus humana natura, cum Filio **DEI**, tam arctam in-
effabilemq; unionem & communicationem habet, ut cum eo una
sit facta persona. Quapropter verè Filius **DEI** pro nobis est
passus, sed secundum proprietatem humana natura, quam in u-
nitatem divina sua persona assumpsit, sibiq; eam propriam fecit:
ut videlicet pati, & Pontifex noster summus, reconciliationis no-
stra cum **DEO** causa, esse posset, sic enim scriptum est: Dominum
glorie crucifixerunt. Et sanguine **DEI** redempti sumus. Proli-
xius hæc in *Solida Declaratione. Art. itidem VIII. de persona*
Christi traduntur, pag. 769, & sequentibus, quæ videsis.

§. XXXV.

Hic **JESUS FILIUS DEI**, sanctus & unctus Domini,
cum *ἐκδοτός* dicitur τῇ ὡρίσμενῃ βελῇ, καὶ περὶ γνώσει τῷ
Θεῷ, atq; loco altero simul, quod *χὰρ* atq; *βελῇ* Θεῷ hæc
προώρεος συνέδω, *Principium Actuum* innuitur, quod est ipse
DEUS. Hujus ex præscientia, voluntate & definito con-
silio, traditus est Filius. Ab æterno enim decrevit, nos

mileros in tempore lapsuros, per filii mortem, ab æterna morte redimere & sibi reconciliare. Pro afferenda hac thesi faciunt ista apophthegmata: *Sic DEUS dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternam. & Si DEUS pro nobis, quis contra nos? qui etiam proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* In hoc verò articulo cum nimis proclive sit deviare, eò quod multa simul concurrant, quæ nisi cautio adhibeatur, confundi possunt; ideo circumspiciendū hic incedendum, & singula in eum finem à se invicem accuratè distingvenda sunt & tradenda. Ergo statim propter respectus varios, aliā atque aliā ratione se hic habere DEUM, seu principium activum, evidens est, quod ita proponi posse videtur: Passio si respicitur ut λύτρον perfectissimum, efficienter eam esse à DEO, atque ab ejus proficisci evidentiā, rectè docetur. Illustratur hæc assertio dictis proximè appositis, in quibus Φιλαυθρωπία æterni Patris intensissima, nobis ob oculos ponitur, quā ductus, hujusmodi viam & ordinem constituit, ut per eum ē lacu ἀνύδρου Zachar. IX. II. liberarentur captivi, inque libertatem affererentur per Filium, ad quod dictum Prophetæ eleganter Dorscheus Syn. Theol. Zachar. cap. VI. p. m. 78. Propter vincula peccatorum, quibus innexus fuit orbis, primo & principaliter Messias communiter fuit missus, ut conterat caput & vincula serpentis Gen. III. 15. hoc est, ut per mortem destrueret eum, qui mortis habebat imperium, h. e. Diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per omnem vitam obnoxii erant servituti. Huc faciunt illa, quæ Agendis nostris Ecclesiasticis inserta sunt, & à Sacerdote, ante Sacræ Cœnæ usum, Ecclesiæ solent prælegi, quò digno modo tantum mysterium æstiment & usurpent

pēnt hominēs : Enkannerliga (tacke och lofwe wij
tig) för then (Wälgärning) tu oss bewijste / ta
wij alle för Syndens skull så illa utkomne wore /
att oss icke annat förestod än Fördömelse och
then ewiga Döden : och intet Creatur antingen i
Himmelen eller på Jorden kunde oss hielpa. Så
utgaf tu tin enfödda Son **JESUM CHRIS-**
TUM / som är samma Gudsdoms Natur med
tig : lät honom warda en Nennistia för våra
skull / lade våra Synder på honom / och lät ho-
nom lijda döden i then stad wij alle ewinnerliga
döo skulle.

§. XXXVI.

Atque uti ad Patrem hæc proximè referuntur, ita etiam
Secundæ & Tertix Personæ, œconomia Passionis adscri-
bitur. Hebr. IX. 14. *Obtulisse semet ipsum dicitur CHRISTUS,*
per Spiritum æternum, DEO immaculatum, & Eph. V. 2. Quod
dilexerit nos Christus, & tradiderit se ipsum pro nobis oblationem
& victimam, DEO In odorem benè olentem. Hujus intuitu
apud Davidem dicit Filius DEI: *In volumine legis scri-*
ptum est de me, voluntatem tuam libenter facio Psal. XL. 8. 9.
Rectè huc accommodes illud Dannhaweri: *DEUS oblatus est*
objectivè, Deitas cooperata activè. Deinde si peccati pœna atten-
ditur in passione, est illa à DEO, ut justo iudice & malorum
vindice, cujus ira non potest non exardescere in pecca-
tum iræ fomitem. Non potuit non exerere vim suam
comminatio, quâ interminatus est Protoplastis DEUS,
in exordio mundi, Gen. II. 17. Hujus cum conditio violata
fuit, & sic læsa æternæ Majestatis gloria, necessariò secuta
est pœna criminis admissi, luenda ipsi reo, vel vadi. Quantum
ad crudelitatem & scelus cohortis malignantium, passio-

nem & mortem Domino vitæ qui intulerunt; DEUS in hoc opere agit *προγινώσκων καὶ ὀφθαλμοφανῶς*, permittit, ita ut malitiam hanc in se execrandam, & sibi abominabilem permiserit, moderatus sit, direxeritque in saluberrimum finem, totius mundi salutem, cujusmodi divina operatio, patet ex responso Salvatoris, quod Pilato, ineptè provocanti ad potestatem suam, oggessit Joh: XIX. II. *Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi hoc tibi datum esset supernè.* Idetiam hic apertè insinuari, vox docet *γενεσθαι*, quæ in textu occurrit, unde cordatè Job. Ern. Gerhardus in *analectis* ad Parentis annot. posthumas in Act. Apost. talem subjungit *ἐπίκρισιν*. Neque enim dicitur in textu, quod DEUS Herodem & Pilatum predestinaverit, ut mala illa facerent, sed quod predestinavit, ut hæc fierent, h. e. ut ea scelera, quæ sponte sua, a diabolo instigati, commissuri Herodes ac Pilatus cum gentilibus erant, ad salutarem finem, generis nempe humani redemptionem, præter, imò contra illorum cogitationem & intentionem cederent, cum CHRISTUS moriendo ac patiendo pro nobis, vitam nobis æternam acquisiverit.

§. XXXVII.

Causam *ἰδίων* seu specialem, quæ efficaci operatione influxit in pessimi criminis productionem, sistit *συναγωγὴ* Herodis, Pontii Pilati, gentilium, populi Israël, tum manus iniquorum. Omnes impuri Spiritus suggestionibus acti, ex odio, & invidia, optimum Salvatorem comprehensum, atque diris & indignis modis affectum, crudelissimè enecarunt. De proditoris, qui sceleratissimè & insidiosissimè eum tractavit, ut hoc Ciceronis efferam locutione callidâ & rectâ sævitiâ, verba sunt S. S. Joh. XIII. 2. *quod ingesseris in cor Jude Simonis Iscariot Diabolus, ut proderet JESUM.* His complicitibus omnibus, tribuitur totum, quod in hoc

negotio, malum est, insidiæ nempe, comprehensio, affixio & interfectio per manus impiorum impias facta, quæ propterea accuratè ab iis sunt separanda, quæ DEO adscribuntur. Cum enim de DEO hic etiam aliqui actus prædicentur, & impiorum simul malitia quæ suas partes signetur, quid cuique competat, sobriè ac piè judicandum. Ἀγῆς hic effertur de manibus impiis, quod comprehenderint illum, qui traditus est: igitur cum simul dicatur, DEUM aliquid prædeterminasse, & ejus definito consilio aliquid factum; hæc non sunt ita committenda, ac conjungenda, ut Ἀγῆς illa à DEO prædefinita, vel definito ejus consilio facta, censeatur; sic enim quod criminofum est assignaretur DEO: Sed quod ἐκδοτεως causâ hic fiat mentio Definiti consilii, à quo ea sit profecta, relinqvendam verò esse auctoribus sceleris ipsam Ἀγῆς, cujus partes sunt crucifixio & occisio, quæ hic non aliter ad DEUM referendæ, quàm quod eas præsciverit, permiserit & sapienter ordinaverit ad bonos fines, unde & πρωγώσεως additur vocabulum, quæ tamen non simpliciter dicit notitiam, sed unâ infert cognitorum directionem sanctissimam. De quibus plenius & commodius infra συνθεῶ in ἐλέγχῳ dispiciendum.

§. XXXVIII.

Causa Ἰερωνῆ continetur in consilio DEI definito, atque prædeterminatione, cum congruum non sit, decreta DEI & consilia frustra, & sine fine facta esse, quod etiam clarius elucescit ex ipsa traditione, quæ nostri causâ à DEO peracta, ut à morte liberati, æternæ salutis hæredes constitueremur. Coniungitur aliàs hic finis sæpissimè, cum traditione in

Scripturis, Eph. V. 2. *Tradidit seipsum pro nobis.* v. 25 *pro Ecclesia*, idque ex dilectione, quod & Paulus sibi in individuo applicat Gal. II. 20. *Christus dilexit me, & tradidit semet ipsum pro me.* Imò & modum exponit Apostolus I. Tim. II. 6. quo hoc factum est, ne hic quidquam obscurum maneat, quod *dederit semet pretium redemptionis pro omnibus.* Ita per filii traditionem, omnibus consuluit cœlestis Pater, & effecit, ne quisquam credentium periret, sed haberet vitam æternam. Quia verò pro nobis traditus est; etiam nostras vices obiit, & loco nostri passus est durissima, quæ sibi imposita erant. Obligati nempe fueramus ut rei, ad poenam propter culpam, transgressionem puta primævam; hanc quia Pater in Filium devolvit, cum omnium iniquitatem in illum potuerat Et LIII, & ipse in se derivavit persolvendam: patet ipsum, propter nos & peccata nostra supplicio affectum esse. Involvunt adeo hæc quoque verba, Passionis Dominicæ causam προκαρτερῶν, quam constituunt peccata. Iterum & illa expressè conjungit cum traditione Messiae, Doctor Gentium Rom. IV. v. ult. *ὅς παρεδόθη διὰ τὰ ὀργήματα τοῦ ἡμῶν, qui traditus est propter transgressionem nostras.* Summus quidem ipse est Sacerdos, qui & talis sine exemplo, atque ideo prædicata habet, & axiomata sibi soli propria, estque ὁσος, ἅκαν, αἰνῶν, κεχωραµένος ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν ἑρηνῶν γενόμενος, Hebr. VII. 26. nullius adeo sibi conscius iniquitatis, sed omnis peccaminosæ labis planè expers est: Ille tamen factus est pro nobis κατὰ τὴν καὶ βούλησιν, quod iterum verbis Dannhabveri nostri exponere lubet, qui oraculum Paulinum II. Cor. V. 21. Ita explicat: *Is qui non noverat peccatum, scilicet in se & ex se ipso fluens aliquid peccatum, non noverat in conscientia, non erat sibi ullius*

conscijs, vel non fecerat, factus est peccatum, id est, omni peccaminosa fœditati obnoxius, indutus quasi peccato & pœnis peccati, ad eum modum quo hostia piacularis V. T. peccatum appellabatur, quatenus sustinebat sibi imposita hominum peccata, & imputativè erat immunda: Ita in Christo fuerant peccata nostra, non solum, quoad debitum satisfaciendi, ut statuit Bellarminus, sed & λογισμῷ divino ipsa etiam debendi ratio culpa. Hæc ille. Et tali quidem opus erat mediatore qui id ageret, & ipso effectu adimpleret, quod intento digito de ipso prædixerat Baptista: Ecce agnus DEI qui tollit peccata mundi. Hoc enim, & non alio modo, placuit DEO hominum peccata expiare & ipsos sanctificare, Hebr. X. 10. 14.

§. XXXIX.

Formam denique & modum Passionis, definiunt varii illi actus & circumstantiæ, quæ in textu, partim nominantur, partim subintelliguntur. In turba vexantium, inveniuntur Illustres & Plebeji; Ecclesiastici & Politici; Docti & indocti; Viri & fœminæ, sine ætatis, sexus, & conditionis discrimine. Mature, ab ineunte sua ætate, continuo, in ipsa infantia, per omne ævum suum, ad extremum vitæ halitum, persecutionibus, insidiis, odio, calumniis, injuriis, flagitiis, cruce, & ipsa denique morte, horrendum læditur, tollitur. Vivus & mortuus laceffitur; corpore & animo cruciatur; temporalibus & æternis, ac infernalibus pœnis laceratur. Irâ DEI, furore Diaboli, inferni ritu, terrore mortis, deliquio corporis & animæ premittitur, ac affligitur. Ista sistuntur per congregationem inimicorum in hoc loco, quæ potius est *animorum* quàm *loci*, tum comprehensionem, crucifixionem & interfectionem, quæ ceu maximè, passionem magnam, hebdomade ma-

gnâ factam, indignant; ita cœtera quovq̃ quæ huc spectant, potius sistunt, quàm excludunt, quia ad ultimum & supremum malum collineant. Hæc omnia quanta fuerint, aliundè penitus judicari nequit, quàm ex ineffabili illa derelictione, dum ipse DEI & Mariæ Filius CHRISTUS, qui totius mundi peccata, sibi, justissimi Judicis, & vindicis peccatorum severissimi, nutu imputata portabat, querula exclamavit voce, pendulus in cruce: *DEUS meus DEUS meus cur me dereliquisti?* Matth: XXVII. 46. Marc: XV. 34.

ΚΡΙΣΙΣ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΤΙΚΗ

§. XL.

Idendum porro, quæ consequentiæ lateant in ipso textu, indè deducendæ, atq̃ distinctè tradendæ, quantum quidem *ἐν τῷ πρῶτῳ*, institutum exigat, cum absq̃ hoc si fuerit, feliciter labos non expedietur. Igitur si accuratius ponderantur hæcenus tradita, ex genuino oraculi occupati sensu, pronâ seq̃velâ, talis nascitur conclusio: Quamvis ex immutabili DEI decreto, præsupposito lapsu, qui contingenter se habuit, æternus DEI Filius, pro totius humani generis delictis traditus sit, & nasci, pati, mori, sicq̃ plenissimam pro hominibus satisfactionem præstare debuerit; justè tamen à Spiritu DEI corripuntur Judæi, cum reliqua carerva malignorum, scelerisque gravissimi & parricidii rei peraguntur, quod Christum sustulerunt, utpote qui contra voluntatem DEI, cum ipsius derelictione, horrendum facinus ausi & operati sunt, licet prævisam hanc iniquitatem direxerit Dominus in nostram redemptionem.

CON-

⌘) 63 (⌘
CONSECTARIUM I.

Oportuit CHRISTUM pati ex definito DEI consilio.

§. XLI.

Operosa minus hic est probatio, quod ipsius Scripturæ verbis sistatur Thesis: ἐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστόν; Nonne oportuit CHRISTUM hæc pati? Hanc quæstionem asseverantem, qui passus JESUS, post resurrectionem gloriosam proposuit, in colloquio, discipulis Emaunticis, Luc. XXIV. 26. Quæritur adeo de *necessitate* qualis illa sit? hanc namque infert vox *oportet* quæ etiam DEI decretum, & definitum consilium subinnuit. Inde quia in Scholis Metaphysicorum docetur *necessitatem*, eam habere formalem rationem, quod Ens dum necessitate afficitur, per ipsam aliter esse nequeat, (Neque verò hic litem illam, vel nostram facere, vel decidere animus est, quâ quæritur: utrum *formale necessitatis* in *immutabilitate* vel *invariabilitate* rectius sit constituendum? Vide Auctores Cal. Met. Div. Part. Gener. Tract. post. cap. X. Rudrauff. Instit. Metaph. cap. VIII. Naturam alias τὴ μὴ ἐκδεχόμενος ἄλλως ἔχειν evolventes consule, *Stablium* Compendio Met. ad Tab. XII. nec non *Mus. Inst. Met.* cap. XXVII. aliosque) hancque iterum duplicem tum quæ *absolute* & *simpliciter* se ita habet, tum quæ aliquam admistam habet *contingentiam*, exclusâ *absolute* illa, *hypotheticam* in hoc negotio assumimus, quæ hic sola locum habet, atque constituitur ex conditione, quia *lapsus est Adam*, cum nisi homines lapsi fuissent, nec incarnatus fuisset Filius DEI, neque passus; potuit enim primus homo non labi. Quò verò inoffenso pede hic progrediamur, putamus distingvendum esse, dum de necessitate Passionis Domini sermo est,
inter

inter Passionem ut simpliciter spectatur, & abstrahit ab ea, quam intulerunt CHRISTO hostes sui flagitiosissimi, atque prout ab altera parte, hujus passionis extiteret causa perversi Judæi, aliique contribules gentiles, in quorum manus traditus est. Necessitatem hic adscribimus passioni prout priori ratione consideratur. Ita necessaria erat illa passio, si catenam Salutis exactius rimamur, I. propter DEI dilectionem, nam cœlestis Pater ab æterno intuitus hominum sortem duram, quam sibi per lapsum in tempore erant contracturi, eam noluit talem manere, aut humanum genus libidini & æternæ tenebrarum potestati permittere, sed ex misericordia sua infinitâ, ut illud repararet, in Filio dilexit. Hæc est illa dilectio tantoperè decantata & per Joh. signata. C. III. 16. quæ & æterna, quia ante jacta mundi fundamenta nos est Pater amplexus. II. Propter humani generis Redemptionem. Hanc DEUS summè misericors, ut dilectionem suam infinitam ipso opere probaret, perficere voluit, & homines ex internalibus angustiis asserere in libertatem. Sed medium, quo opus DEO gloriolum, & hominibus salutiferum promoveretur, non constitutum aliud, quam ipsius filii mors & passio, hinc ab æterno factum est decretum de hominibus per unigeniti filii mortem redimendis. III. Propter rigorem æternæ & immutabilis divinæ justitiæ. Læsa hæc fuit per transgressionem primorum Parentum, & requirebat eadem satisfactionem, aut per judicii divini executionem, ut moreretur homo morte æterna, sicut interminarus fuit Dominus Adæ, sub Hypothesi transgressionis Gen: II, aut etiam per æquivalentis pretii solutionem. Verum neque benignissima DEI *Φιλανθρωπία* admittere quivivit excidium omnium in univers-

versum mortalium, neque nisi finitum inter ipsos inventum pretium, non autem valebat nisi infinitum *λύτρον*, quo Justitiæ Divinæ satisfaceret. Igitur restabat tale in S. S. Trinitatis solum concilio requirendum, quod congrueret justitiæ dictæ, cui satisfaciendum ex asse, inventumque hoc est in Filii Passione. Uberrima cum consolatione hæc descripta leguntur in cantilena illa Ecclesiastica spiritu plena. *Swar man mā nu wāl glādia sig/ etc.* Adde & illam *Ach wij Syndare arme/ etc.* IV. Propter Scripturarum impletionem, quia Scriptura Sacra *πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως*, delineat hanc DEI ordinationem, de Passione Christi, Filii sui unigeniti. Frustra verò tot modis ac tam perspicuis hanc passionem adumbraret, nisi cum necessitate aliquā esset conjuncta, quorum intuitu momentorum haud dubiè iterum dicit *Dannhaver*: In Passione Christi τὸ ἀδικεῖν est absoluti decreti, indepreccabilis ac immobilis Act. IV. 28. at quod ea passio ab Herode, Pilato, Juda, inflicta fuerit, pertinet ad decretum Hypotheticum. Si Herodes, Pilatus, Judas, Christum cruciabunt, Ego decerno id permittere. Exsunt hic confatalia, non enim necessaria passioni sunt Herodis, Pilati, Judæ, manus sociæ.

§. XLII.

Quo verò fiat planum, Passionem Salvatoris, ut simpliciter talis est, abstrahitque à passione, prout ab iniquis manibus sibi est inflicta, atque peccatorum expiatrix, Justitiæ satisfactrix, gratiæ DEI & æternæ vitæ conciliatrix, non obvenisse sibi ex mera libidine inimicorum, aut fortuitò, sed esse à DEO, cujus ex voluntate & definito consilio, ob lapsum hominum, in eorum reparationem, debuit mori, non coactè quidem sed voluntariè, etsi illi homines, qui ipsum sustulerunt, nunquam eum attingissent: id pressius ita exhibemus. Cum DEUS ab

æterno, perspicacissimis omniscientiæ oculis, deploratissimam hominum miserrimorum sortem, per lapsum futuram, prævidisset, cui nullum per se, cælo terræ supererat remedium, ex profundissimo malo eluctandi, atque æternus DEI Filius ex inenarrabili misericordia, ante secula, in S.S. Trinitatis consilio, se vadem obtulisset atque reparatorem, (ita hanc rem piis veterum meditationibus indulgentes exponimus, sine instituto iis occinendi, qui aliter de his disserunt) inque eum finem humanam naturam assumere, legique omni ex parte, loco hominum, per obedientiam perfectam satisfacere, & omnes horum pœnas ex culpæ merito perterendas, subire vellet, ita hominem ex potestate Diaboli, mortis & peccati liberaturus; ratum hoc fuit, atque decretum simul est, Secundam in Triade sacra Personam, in temporis plenitudine, assumpturam carnem, passuram in eadem & morituram, atque sic præstituram satisfactionem perfectissimam Justitiæ DEI læsæ, in eum finem, ut omnibus, hæc vera fide sibi applicaturis, eadem emolumento essent, & æternæ salutis. Itaque cum aderat tempus in æternitate constitutum, quo hæc effectui darentur, egit cum Filio ut præde, qui pro hominibus fidejusserat, atque receperat se id præstiturum, quod jure illi tenebantur, iramque suam omnem, quam immorigeri homines promeruerant, intolerabilem cunctis creaturis, pleno alveo in illum effudit, quomodo quoad antea illud verum deprehendit Filius, quod dicitur proverbio : *εγώ εἶμι δ' ἄν.*

§. XLIII.

At tendentes ad hæc accuratè momenta, non veremur amplius dicere, a DEO non solum permittente esse passionem Salvatoris, ut sic consideratam, sed etiam volente,

impote, cujus etiam sic est causa. Inde paucis & planis verbis ita effatur *D. Job. Olearius* in summa Univ. Theol. Art. LX. §. 8. *Ab efficiente causa non excludi potest DEUS*, loquitur de Passione Christi, qui modum hunc reparandi genus humanum ex pura Providentia sapienter ordinavit. Firmantur hæc evidentibus Scripturæ effatis, & locatur quidem in principiis Proto-Evangelium Gen. III. 15. Manifestum fit ex illa promissione, quid ab æterno decretum sit de reparatione nostra, nempe sancitum esse, quod semen mulieris contereret caput serpentis, factum verò hoc ita, ut assumendo naturam humanam Filius DEI, in eadem passus, superaverit omnes hostes. quos in gloriosa Resurrectione triumphaverat Hos. XIII. 14. I. Cor. XV. Est idem semen, in quo benedictio per Abrahamum, promissa est omnibus gentibus Gen. XII. Gen. XVIII. Gen. XXII. Hæc ita a DEO constituta erant, nullo habito respectu ad hominum adminiculum & cooperationem, atque simul injecta mentio Passionis, cum memoratur de contritione calcanei v. 15. Repræsentant quoque hanc Passionem varii typi, & ejus vivum schema in figura Isaci depingitur. In quo Exemplo quadrat ad nostrum institutum illud, quod circa idem argumentum factus est Augustinus: *Abraham quando filium obtulit, typum habuit DEI Patris. Quemadmodum enim Abraham quantum in se, nihil eorum, quæ sibi in mandatis dederat Dominus, intermisit, sed graviter omnia exsequi parabat; ita, Cælestis Pater, quicquid decretum erat de Filio in Trinitatis cœlesti curia, ex sua providentiâ adimplevit. Ipse illum tradidit pro nobis, ipse cum quasi ligavit, quando totius mundi peccata ut onus gravissimum illi imposuit, quando confertim in illum specula passionum contorquebat, quibus premebatur. Testatur ultra cum his de DEI voluntate & consilio, circa Filii passionem, apparatus iste diversissimorum sacrificiorum, de quibus Heer-*

*brandus in Comp. Theolog. p. 615. cum quærit, cur instituta sint, hæc pronunciat: Multi fuere fines & usus horum sacrificiorum. Principalis, ut essent typi unici & veri sacrificii Christi, qui se obtulit victimam pro peccatis generis humani, & hoc modo Israelitæ fidem suam confirmarent. Erant enim hæc sacrificiorum spectacula, oculares quasi conaciones de futura Christi passione, unde Agnus DEI dicitur, qui tollit peccatum mundi. Ista verò omnia ab ipso DEO ad id erant ordinata, seu hoc satis ex leviticis constitutionibus elucet. Cum primis DEI voluntas, ex iis locis statuminatur, quæ translationem & passionis, & culpæ nostræ, quæ passiones causata est, DEO adscribunt. Ex novo Pacto primum adducenda sunt, quæ huc faciunt, ut retrò eundo, similia producantur ex V. T. ad quæ etiam fit allusio. In superioribus allegatus locus Apostolicus Rom. VIII. in quo Patrem tradidisse Filium asseritur; id ipsum in Thematis fonte ita proponitur, quod definito DEI consilio facta sit traditio. Ipse Filius apud Matt. XXVI. 31. hanc traditionem discipulis exponens, eam Patri attribuit in prima persona loquenti: Percutiam, ubi quod generali notione aliàs effertur, speciali percussione nomine sistitur. Hujus locutionis fundamentum in Zachariæ vaticinio offenditur cap. XIII. 7. O gladio, suscita te super Pastorem meum, & super virum proximum meum, Dicit Dominus Exercituum. Percute Pastorem. Introducit Patrem æternum alloquentem frameam seu gladium, evocantem illum adversus Filium, quem Pastorem suum vocat, & virum sibi cohærentem: in Hebræo est *עַרְבִּי* virum qui mihi proximus est, qui juxta me est, fuit enim Filius ab æterno apud Patrem, ut *Johannes* interpretatur, Cap. I. 2. quo Patri ab æterno nemo potuit esse proximior: fuit in tempore Pastor datus populi sui, ille nimi-*

rum Pastor, quem promiserat Domin⁹ Ezech. XXXIV. 23. Voce gladii intelligit omnes omnino afflictiones, quas propter nos perpeſſus fuit electus ille Pastor gregis, quæ tantæ fuerunt, ut totus grex diſperſus & in fugam propterea verſus fuerit: ait *Bald. in Commentario ſuo ad tres Prophetas poſteriores, qui additus eſt commentario Job. Schmidii in Prophetas minores.*

§. XLIV.

Ita *ἐρεβλόγη* Grotii & Calvinianorum mittimus, qui hoc oraculum ad quidvis aliud torquere conantur, quàm Salvatorem. Rationes in Bibliis Illuſtratis produxit numero undecim *Calovius*, quibus adſtruit & evincit, de Meſſia atque ejus Paſſione, hic agi. Imperativus *Percute* ſatis ſuperque monſtrat, mandatum eſſe accipiendum de ordinatione atque conſtitutione Patris, qui ex ſeverâ & rigidâ, ſed juſtâ irâ, frameam, hoc eſt omnis generis afflictiones accerſit Filioque immittit catervatim, utpote qui ab æternitate conſtitutus eſt Mediator, atque *ἱερεὺς* ut fidejuſſor, ſatisfactionem & pretiū ſe pro hominibus præſtiturum, ſponſponderat. *Patris voluntate percuffus eſt*, dicit *Hieronymus*, dum hæc verba conſiderat. Planè cum his concordant, quæ apud evangelicum Prophetam *Ἐμὴν γὰρ κότα* occurrunt c. LIII. 4. Verè langviores ipſe noſtros tulit, & dolores noſtros portavit, & nos reputavimus ipſum plagis caſum & percuffum a Domino. & v. 10. Dominus voluit contemere ipſum infirmitate. item v. 6. Dominus fecit pervenire in ipſum peccata omnium noſtrum. Hujus translationis cauſam efficienſem principalem ipſum JEHOVAH nominat *Calovius*. Significatur hoc ipſum in typo qui habetur Ex. XVII. ubi ipſe DEUS jubet Moſen percutere petram. *Hirci etiam ἀποπομπῆς* figura idem adumbrat. Inde eſt, quod in que-

rela, super hac rē quam ingeminat Messias Pl. LXIX. v. 28. percussione & vulnerationē tribuit Patri. Ad hunc sentum nisi exponantur verba *Oecumenii*, quæ occurrunt in commentariis ad Acta p. m. 19. vix sana vel grata erunt. Habentur verò hoc ordine: Διὰ τὸ ἡπεῖρ τῇ προσωρισμένῃ βελῇ τῷ Θεῷ, ἀμα δεικνύς τὸ τῷ πατρὶ αὐτῷ εὐχαρίστησιν, καὶ ὅτι τοῖς προσωρισμένοις ὑπέρβηται. nec non p. 40. Συνῆλθον γὰρ ἡ κείνοι ὡς ἐχθροὶ καὶ Φονικῇ προαίρεσι, ἐπὶ τὴν δὲ αὐτὴν οὐ ἐβόλα. Priori loco dicit Judæos obsequutos fuisse iis, quæ definita erant; posteriori quod convenerint tanquam inimici truculentā voluntate, sed faciebant quæ volebas. At nulla hinc Judæis obsequii gloria, qui nihil minus fecerunt quàm id, ut DEI consilium promoverent, Satanæ quippe impulsu, disturbare annexi sunt negotium salutis, divinitus ordinatum. Nec DEUS id volebat, quod illi congregati, ex truculentā voluntate, patrantur, scelus enim hoc fuit, quod ut gravissimum peccatum detestabatur sanctissimus DEUS, unde nec illi quod DEUS volebat faciebant. At si de passione simpliciter accipitur sermo, prout per hanc redemptionem nostra est promota & peracta, atque eam direxit in nostram salutem DEUS, sic faciebant quod DEUS volebat, sed inscii & præter intentionem, ut ignorans prophetiam edidit summus sacerdos, qui conducere dixit si unus pro populo moreretur. Neque enim noverant huc spectare mortem filii DEI, multo minus id intendebant, qui nihil præter minas & mortem spirabant. Videntur & ipsius *Oecumenii* verba præcedentia, adductam innuere & efflagitare explicationem, ita enim sonant: Οὐκ αὐτοὶ ἔσχυσαν, ἀλλὰ ὅτι ὁ τὸ πολὺ ὑπερέβη, καὶ ἡς πέρας ἀπεργῶν ὁ εὐμήχανος καὶ σοφός, hoc est: Non ipsi potuissent; sed tu es qui rem omnem permittebas, & ad finem deducebas, nempe prudens ac sapiens.

Expressis vocibus in iis quæ præmissa sunt, est assertum, DEUM esse *causam efficientem* passionis inflictæ Domino JESU, quod ad ὑποτύπωση ὑγιαίνοντων λόγων, hoc est, formam verborum, quæ in scripturâ est expressa, pronuntiatur. Sed & ex hæcenus dictis constat, non simplici vice, iniquitatibus nostris deberi originem afflictionum, quas perpeffus est Salvator mundi, unde in dubium venire, videtur illud, quod antecedit. Hinc conciliationis temperamentū, idque non procul quærendū patet, si calculus rectè ponitur. *Causa* est hujus passionis *peccatum*, seu queritur Christus Ef. XLIII. 24. sed *externa meritoria*. *Causa* etiam est DEUS, ceu citata sæpius loca probant, sed *efficiens*, transferens culpam, & infligens pœnam. Peccatum efficit passiones ut promeritam pœnam: sed Deus infligit easdem passiones, ut justus vindex. Ex peccato est quod homines temporalem & æternam mortem sibi acceleraverint: à DEO autem est, quod ab hominibus in Filium translata sit omnis pœna. *Breviter*: Fons & origo, unde in omnes homines pœna se effudit, est peccatum Rom. V. solum enim illud meruit ac peperit supplicium. At quod Christus, DEI Filius, qui innocens fuit & à peccatoribus separatus, solverat pro omnibus debitum, est ex definito DEI consilio, atque æterno ejusdem decreto. Debiti verò solutionem, præstituto tempore, ut justus & severus iudex, à Filio, qui vadium fecit, exegit Pater, uti id ipse iterum Messias lamentis prosequitur Psal. LXXIX. De Patris autem animo, quia dubium suboriri possit, qualis fuerit circa crucifixionem, verbis hoc explicabimus *Egidij Hunnii* ex

Tom. 1. Oper. Lat. Tract. de DEI Prov. pag. 727.
Verum cum de crucifixione Christi quæritur, num eam probet Pater cælestis, accurato studio hæc crucifixio respectu agentis & patientis est discernenda. Nam is quidem qui infert injurias, peccat coram DEO, is verò, qui illatas patienter suffert, gratum DEO præstat opus; quemadmodum hi, qui trucidarunt sanctos DEI martyres, inferendo eis mortem, atrocissimè peccarunt: ipsi verò martyres viè illam sustinendo, hoc testimonium sortiti sunt, quod pretiosa sit in conspectu Domini mors sanctorum ejus, Ps. 116. Multo verò magis hoc discrimen, quod ab agentis & patientis disparitate pensatur, regnare judicandum est, in opere passionis Christi: ut videlicet crucifigentium actio seu crucifixio, sit scelus DEO enormiter inuisum & abominabile, dum illi manus suas sanguine gloriosissimi Filii DEI commaculare, & Dominum glorie crucifigere non exhorruerunt: at sufferentis Christi passio sit opus coram DEO longè gratissimum, & hostia fragrantissima, quam etiam decreto suo destinat DEUS Pater in hunc præstabilissimum finem, ut sit propitiatio pro peccatis totius mundi.

CONSECTARIUM II

Passio CHRISTI, ut est à Judæis Salvatori innocenti inflicta, non est arcessenda ex definito DEI consilio ac voluntate, sed DEI hominumque adversario Diabolo, & jusque suggestionem, estque scelestissimum flagitium.

§. XLVI.

Calvinianorum non tantum, sed etiam Pontificiorum quorundam Scholæ, sequentia proponunt & propugnant *Φοβικὰ ἀνέμματα*: Deum omnia contingentia cognoscere in decreto efficaci vel prædeterminatione voluntatis suæ; tum omnium quæ fiunt, causam fiendi esse DEI decretum; ex quibus nemo non sequi vider, actus tam bonos quàm malos qui fiunt, DEI

DEI decreto prædeterminari ac necessario inferri. Et
 quamvis ἡ σκληρὰ μαλακῶς nonnulli proferunt, prono
 tamen fluxu ex ejusmodi paradoxis, tale promanare
 venenum quilibet advertit, scilicet auctorem peccati esse
 DEUM, πὺξ καὶ λὰξ licet, talem dicam à se remove
Reformati contentur. Idò & illud, ex his placitis fluere ma
 nifestum est, *Judeorum actionem*, circa Christi *passionem*, de
 creto efficaci, & definito DEI consilio adscribi à *Calvini*
 asseclis, secus quàm fert sensus appositi porismatis, in quo
 non ad DEUM, sed Diabolum, flagitiosorum refertur actio.
 Liqueverò, etiam ex nostris dictis, hanc, quæ in conlecta
 rio, continetur, non verò oppositam adversariorum asser
 tionem, congruere cum analogia fidei, cum per manus
 iniquorum dicitur in crucem sublatus, & neci datus Mes
 sias. Fuit verò in iniquorum numero primus, qui ope
 ram suam obtulit, furentibus summis sacerdotibus, *Judas*
Iscariot, cujus ministerio, oblato prius iniquitatis pretio, pro
 ditus est Salvator. De ipso autem emphaticè pronunciat
 Spiritus DEI, quod ingressus sit ipsum atque ejus cor Sata
 nas Matth. XXVI. 14. Marc. XIV. 10. Luc. XXII. 3. Jo
 XIII. 2. 27. Auctor adeo atque auriga nefandi facino
 ræ si fuit, de quo amplius non est ambigendum, tum per
 adducta loca, tum per Protevangelium Gen. III. v. 15. In
 quo draco & serpens infernalis contriturus dicitur calca
 neum seminis muliebris, hoc est, Salvatoris mundi; ma
 nifestum est non voluisse, sed potius abominatum fuisse,
 sanctissimum DEUM, consilia, machinationes, studium &
 omnes operationes Judæorum & gentium in crucifigen
 do JESU. *Non enim conveniunt Christus & Belial.* II. Cor.
 VI. v. 14. 15. Quandoquidem verò alicui, hæc cum an
 tecedentibus componenti, incidere possit suspicio, ἀντικεί
 μενα

præva à nobis tradita esse; illustrationis gratiâ adjiciemus illa, quæ de hac re reliquit *D. Job. Tarnovius* in *Disp. quadam super sing.* Quæst. *Aliud exemplum in crucifixione Filii DEI exstat, quæ est à DEO Patre, & ex instinctu diaboli à Phariseis ac reliquis Judæis odio Christum prosequentibus, procurata est: quæ licet sit una actio, tamen ut à diversis profecta est authoribus, ita etiam principio, objecto, fine & circumstantiis differt. Nam DEUS ex amore generis humani Job: III. 16. Filium se offerentem Ps. XL. 9. I. Tim. II. 6. ob salutem generis humani Rom. IV. 25. Job. XI. 50. tradidit in mortem, Rom. VII. 32. tempore à se constituto Gal. IV. 4. Diabolus verò & Pharisei eandem crucifixionem Christi voluerunt, & expediverunt, ex odio in Christum Gen: III. 15. Matth. XXVII. 18. hominem innocentem Matth. XXVII. 19. & omnibus beneficientem Act. X. 38. occidendum curarunt Act. III. 15. eo fine, ut planè perires. Et quidem hoc sceleratum suum factum urserunt in die Parasceves, in ipsa urbe Sancta Hierosolyma.*

§. XLVII.

Ob oculos adeo est omnium, Passionis quidem dominicæ causam efficientem statuendum esse, seu factum superius, suo modo, DEUM Patrem, cujus definito consilio traditus est Christus, à quo etiam percussus est; quod etiam accipiendum esse affirmavimus de ipsa passione, ut est pro mundi vita, & de consummatione sacrificii. Planum simul est, nulla prorsus ratione occupationem malignantium, Christum affligentium & è medio tollentium, quâ talis est, derivandam ab illo principio, ita ut locum hic inveniat, quod habet *πλοῦς ὁ μὲν* *Actio displicuit, Passio grata fuit.* Illud verò non simpliciter omnes, uti fas est, accipiunt, sed per *αἰσέσις* in perversam partem

tem detorquent. *Reformati* quippe omnem hic movent lapidem, ut à DEO deducere queant motum & impulsu ad hoc factum, ipsique Auctores mortis Christi, ita habeant mitiorem censuram. Liqvet hoc ex apertis *Mas-fenii* verbis, quæ citat *Dannhaver*. *Hodom*. *Spir. Calv.* *Phant IV. p. 1031.* In gemein von allen bösen stücken so Pilatus und Herodes, samt den heyden und Israeliten an Sohn Gottes verübet haben/ saget die Schrift: Sie haben gethan was die hand und der rath/ etc. Igitur enucleanda hic sunt singula, quò & ἐκδοσαν & ἐκδικήσιν, adeoque locorum occupatorum genuinum sentum, à Spiritu Sancto intentum, habeamus. Quâ priorem locum, expressè quidem nominatur hic ἀερισμένη βελή Θεῷ, quæ posset videri referenda ad actiones Judæorum & ipsum actum crucifixionis. Sed repugnat id ipsam naturæ προορισμῷ, quippe sanctissimi DEI prædefinitio, non habet pro objecto malum, quale est occisio Christi, ac si ad illud concurreret effectivè. Itaque cum in præsentī commate nominetur definitum DEI consilium, & certum illius omnino constituendum sit objectum ac effectum, diligenter est dispiciendum, quodnam illud sit. Obveniunt hic plures actus, traditio, acceptio, affixio & interemptio, ex quibus DEO is est tribuendus, quem æterna sanctitas sua non reipuit, reliquis, quæ cum illa stare non possunt, sequestratis. Affixio & interemptio actus per se sunt peccaminosi, quibus Dominus vitæ & gloriæ è medio est sublatu, ipsisque tribuuntur, qui fremuerunt, vana meditati sunt, insurrexerunt & congregati sunt adversus JESUM DEI filium, Psal. II. v. 1. 2. Act. IV. 25. 26. 27. hinc DEO non conveniunt. ἐκδοσις iterum & λύσις, sibi invicem opponuntur, & de diversis dicuntur subjectis, unde cum λύσις iisdem,

tribuatur, quibus duo superiores actus, à DEO remota
evnda. Superest sola ἐκδοσις, hanc demum DEO assi-
gnare, & per scripturam, & rei indolem, integrum est,
eò quod, ex immensa DEI benevolentia profecta sit, quâ
genus humanum complexus est ab æterno, secundum scri-
pturas. Concluditur ex his, non λήψιν, πρὸς πηγὴν aut ἀνά-
γειν, sed ἐκδοσιν, cum ὡρισμένη βελή tanquam causa & origi-
ne, componendam esse, quæ facta est ob reparationem
salutis nostræ, & langvorum nostrorum ablationem, qui-
bus medicinam afferret, interventu mortis suæ, Filius
DEI, in hunc finem à Patre traditus. Contextus & ipse
dirimit hæc justis limitibus, cum solam traditionem ad
definitum consilium trahit, reliquos verò actus sæpius
nominatos, iniquorum manibus adscribit. Neque est
quod quisquam suspicetur, traditionem & acceptionem
se mutuo respicere, Deumque, quando tradidit Filium, voluisse
illum à Judæis accipi, uti exceptus, cum aliâ viâ fini intento
imminere, & decretum implere potis fuisset: quâ de re enu-
cleatius modò, circa finem hujus conscriptarii.

§. XLVIII.

Ad posterius dictum, ut inoffenso pede progrediamur,
observandum in genere, ut omnes actiones humanas
etiam malas, ita factum quoque Judæorum, circa Passio-
nem Christi, subjacere Providentiæ ac directioni divinæ,
imò etiam προορισμὸν in eo habere locum, non quod ma-
lum hoc fuerit definitum & prædeterminatum, adeo ut
aliter non potuerit evenire, quàm evenit, aut necessitas
illi fuerit imposita, per voluntatem DEI, quæ hoc ita in-
evitabiliter decreverit, ceu de hujusmodi rebus loquun-
tur Calviniani: sed quod DEUS, qui omniscientiæ suæ

oculis, ab æterno prævidit, malitiam & iniquitatem Judæorum, quâ grassarentur in Christum, nec cessaturi essent, donec ipsum interimerent, decreverit hoc permittere, & in bonum finem, salutem hominum & redemptionem, dirigere. Nesanda adeo licet hic prostant malignantis turbæ scelera, in iis tamen manum DEI se exerere *admittendo, permittendo, cedendo, ordinando*, non est negandum; sicut ab altera parte, impium & blasphemum esset affirmare, DEUM ea operari, aut iis cooperari.

§. XLIX.

His ita prælibatis, propius nunc introspectendum in ipsum oraculum, quo implicitos nodos ritè explicemus. Cum convenisse dicuntur *Herodes, Pontius Pilatus & alii*, in eum finem, ut facerent quæ manus DEI & consilium prædefinoiverant fieri; eum fundere ex se verba sensum videntur, quod non malo animo, nec ex privato odio, vel ob finem malum; sed zelo pietatis compulsi, ut morigeri, qui effectui darent & exsequerentur, quæ à DEO sibi in mandatis data erant, coiverint, quæ expositio si proba esset, nihil indignum, ab his complicitibus admissum cenleri posset, sed quod æquum ac pium esset, utpote qui partes à DEO sibi impositas, ex conscientia subjectionis obire annixi essent. Verum deferendam esse paraphrasin talem, ex ἀλληλῆα consequitur, ex qua constat, elencticam esse hanc orationem totam, in qua invehitur chorus Apostolorum in Sacerdotes, qui maximè sibi interminati sunt, ne quidquam de Nomine JESU loquerentur cuiquam, atque simul solidogaudio triumphant de iis, qui ut JESUM planè tollere, ita se minis perterrefacere sategerunt. Quæ cum ita sint, nihil minus quàm ad

DEI nutum, aggressam esse aut perfecisse hanc turbam, in suis conventiculis, occupatas operas, censemus. In antecedentibus etiam evictum est, ab Auctore Satana, consilium & opus enecandi Filium DEI, profectum esse. Id ipsum hic ulterius explicatur, quando adversus JESUM, in ejusoppressionem, coisse homines scelerati innuntur, idque Hagiographi Davidis verbis inculcatur, quod nullatenus cum divinâ voluntate componi potest, cum primis si attendatur, quam gravibus pœnis affecturus sit hic Rex, hostes suos & adversarios, quos virgâ ferreâ vult confringere, & sicut vasa testacea contundere.

§. L.

Voces præterea *χελ* & *βελή*, nuspiam in sacris in malam partem accipiuntur, ita ut vim incitationis, impulsus & determinationis ad causas damnationis aut actiones malas, vel ipsam malitiam obrineant. *Objectum* decreti comprehenditur voce *ὅτι* *quæcunq;*, quâ non omnia quæcunq; in Christi crucifixione contrigerunt, sistuntur, quæ à DEO definita esse nequeunt, utpote mala, horrenda, turpia, scelestissima, nempe innocentis proditio, falsorum testimonium productio, Christi illusio, flagellatio, crucifixio; sed illa quæ ad constitutionem & consummationem sacrificii propitiatorii spectabant. *Finis* congregationis, ex parte hostium congregatorum, totalis est excisio & extirpatio Messiae, quam intentabant ipsi, exquisitissimis cruciatibus flagellationis, crucifixionis & occisionis. *Finis* ex intentione DEI, ut facerent impii, licet inscii, quæ manus & consilium ejus decreverunt fieri, quod præter mentem ipsorum, ex sanctissima & sapientissima ordinatione DEI, præstandum fuit. Quod hic attinet ad *decretum permittendi*, circa illa, quæ

neta-

nefario ausu parati ex se erant facere Judæi, illud ipsum egregiè illustratur verbis *Job. Ern. Gerhard.* in anal. Crit. ad hunc locum, ubi ita inquit: *Hautquaquam Apostoli absque gravi consilio hic commemorant, quod Herodes & Pilatus cum Judæis ac militibus Romanis convenerunt, ad faciendum quod manus & consilium DEI prius decreverant fieri, cum ne quis existimet quasi vel fortuito hæc evenerint, vel quasi Christus rabiem Judæorum effugere non potuerit. Permisit igitur non solum Deus sapientissimo consilio, ut hæc à Christi hostibus fierent, verum etiam præter omnem ipsorum intentionem ac voluntatem, ad salutarem, puta generis humani redemptionem, pessimum illud scelus Judæorum, direxit finem.* Facit etiam quam maximè ad loci hujus vindicias quæ *Calov. Tom. V. pag. 102 LL. CC.* in hoc dictum commentatur. Nominabatur etiam τὸ ποιῆσαι Judæorum & gentium, ubi probè observandum, id spectari vel ratione principii sive termini à quo, vel etiam termini ad quem. *Priori respectu* ortum id unicè à mala voluntate, ex propria defectibilitate & iniquitate ad malum determinata, quam neutiquam prædeterminavit divina πρόορις, solum permittere decrevit. *Posteriori respectu* τὸ ποιῆσαι terminum habet ipsam receptionem, vel passionem actionum iniquarum, quam ad τελείωσιν sacrificii, in idea mentis divinæ designati, fieri voluit divina πρόορις. Non tamen illa fecerunt iniqui vel maligni illi, propter illum προορισμὲν, sed quum præviderit eam iniquitatem, sic ordinavit eandē, ideoque non quia præfinivit DEI manus, sed quæ præfinivit facta sunt. Adde quæ his gemella ad præsentia oracula habet *Walsh. in Harm. Bibl. & alii passim addiderunt.*

§. LI.

Patet ex his, in toto hoc negotio accuratis limitibus distingvendum esse inter factum Judæorum, & finem facti, quod

quod & antea subinnuimus, & nunc rotundè exprimimus: DEO illud fuit invisum & enormiter detestabile, acceptus hic atque gratus. Decrevit finem, non decrevit factū. Et quia prævidit ab æterno extremam malitiam ac conglomeratam quasi crudelissimorum actuum connexionem, quod impulsu Satanæ, hostes sævirent in Messiam, hanc atrocitatem, sapientissimā & sanctissima ordinatione constituit in hominum redemptionem dirigere, decrevit adeo totum hoc permittere, quod alias averſatus est vehementer. Ju- vabit adjicere, quæ de his *Ægidius Hunnius* habet loco supra laudato. *Non inquit Apostolus Petrus, DEUM decrevisse ut facerent hæc Herodes, Pontius Pilatus, & Judei, sed ut fierent. Quod verbum respicit finem, ob quem DEUS decrevit permittere Pilato Prasidi & Judeorum turba, ut Dominum gloriæ crucifigerent, videlicet ut hoc modo redimeretur genus humanum. Non ergo decrevit DEUS scelus Judeorum, ut talia patrarent & facerent, sed decrevit permissionem illam, quâ toleraturus erat, ut talia in hunc quem dixi finem fierent, & hæc salutari usu terminarentur & corrigerentur. Cum quidem Judei finem longè alium sibi haberent propositum, perdendi videlicet Christum, unde excusati minimè sunt, quod Divinæ providentiæ subserviant inscii: Hunc enim salutarem finem ipsi minimè spectabant, qui non aliunde quàm ex benefica DEI dispositione secutus est. Hæc ille.*

§. LII.

Liquidò ex his constare censemus cuilibet, propositio- nem modo signatam, manere immotam, quod cru- cifixio, & omnes illi actus, quos in sævitia & furore suo rum patravit impia cohors, aliunde, non verò à de- finito DEI consilio arcessenda sint, aut ejus voluntate. Eno- danda etiam porrò brevibus illa, quæ adversus hæc nectun-

neſtuntur à πῶς ἐξ ἐναντίας, atque qvadantenus aſſertionem hanc ſollicitare videbuntur. *Primò* quidem id hinc ſequi periculum eſt, ſi actus Judæorum à DEO negantur decreti, quod redemptio noſtra, ſuſpendatur ab occasione actionum hoſtilium patrandarum & patratarum, atq; ſic *occasionaliter* præordinata ſit, quod & ἀποπov, quia decretum eſt immutabile, redimendum eſſe lapſum genus humanum per interventū ſacrificii unigeniti Filii DEI; tum ἀσύναντον, quantum ad prius dicta, ubi diximus in æternitatis conſilio hoc ut certiffimum jam concluſum. *Reſp.* objectionem habituram fuiſſe vim aliquam 1. ſi nulla alia niſi hæc unica ſuppetiſſet via, decretam Filii paſſionem promovendi. 2. ſi fallibilis fuiſſet divina præſcientia & providentia circa hoc negotium. Hic verò utramque conditionem exeſſe jubemus. Quamvis enim decreta Filii DEI paſſio, peracta ſit & impleta per manus impiorum; hæc tamen actio non fuit neceſſaria, ad hoc opus exſequendum, quaſi ſine illa, non potuiſſet perfici, cū ſiſi miniſtri iniquitatis non eſſent ἀναπολόγητοι, utpote qui id quod tenebantur agere, nec ob urgentem neceſſitatem ſubterfugere quibant, præſtituiſſent. At notæ erant DEO infinitæ rationes & viæ aliæ, per quas, quod deſignavit conſilio ſanctiſſimo, potenter implere, ſi ita ſibi fuiſſet viſum, quivuiſſet, quamvis cuneus hic malorum totus, piſſimè Filium exoſculatus fuiſſet, quod modo uberior ſiſtemus: ſed placuit omniſapienti DEO, cujus in eo veneramur judicia imperſcrutabilia, hunc modum admittere, unde factum quod admiiſit ὁ ἐκδοτήs, λῆψιν ἀπὸ τῶν χειρῶν ἀνόμων. Prævidit deinde DEUS ab æterno, omniſcientiæ oculis, qualis futurus erat nexus in tempore, perditiffimarum actionum, apud adverſarios Chriſti, comparatarum in ejus perniciem & interitum: & quia infalli-

biter præfenterat, non cessaturos in incepta malitia, priusquam eadem, quam animo agitabant, ipso opere adimplerent, quod illum qui omnia in perpetuum intuetur, fugere non poterat; ex incomprehensibili sua sapientia, quæ bonum ex malis elicere novit, hæc pessimè destinata, in salutarem finem. hominum nempe restitutionem & æternam salutem, benignissimè convertit & direxit. Circa quam tamen præscientiam infallibilem, id observandum est, non sustulisse illam, libertatem in agendo suis subjectis, aut necessitatem ipsis addidisse. Non enim quia præscivit hæc DEUS, facta sunt, sed quia certò futura erant, præscivit. Quibus observatis, satis est perspicuum, non amplius metuendum esse, suspendi sic ab occasione reparationem nostram, aut occasionaliter esse præordinatam, sed certò & infallibiliter definitam ac decretam, quam DEUS, ut inevitabiliter promovit, promoturus erat, siue hoc siue alio medio, liberrimè autem ex beneplacito hac ratione absolvit, quod exactissimè causarum efficientium connexionem intuitus est, quæ sic in bonum finem uti libuit.

§. LIII.

Urgeret aliquis porro, aliud sequi ex natura passionis, quæ talis, ut esse nequeat sine prævia actione, cum, ut Philosophorum habet *maxima*, *Passio præsupponit actionem*, unde passionem necessum est præcesserit ipsa actio, causa effectum. Incongruum adhuc videtur, *aliquem velle alium pati, nolle autem ab agente pati*, quæ Riveti verba nostrates passim allegant. Hinc non minus diceret quispiam, decretam à DEO actionem, quæ Filio illata passio, quam ipsam Filii passionem. *Resp.* Applicanda huc omnino solutio illa, quæ proximæ difficultati tollendæ aptata fuit,
prio-

priori loco, cujus etiam vis hic loci stringit evidentius. Concedendum fortè hoc esset, si nullum fuisset aliud medium, quo decreta passio procurari potuisset. Dictum verò identidem, non ita coarctandam divinam sive *sapientiam* sive *potentiam*, ut dicatur hæc sola ratione & non alia potuisse impleri consilium suum, cum mille ipsi notæ fuerint viæ aliæ, ex quibus exponuntur modò variæ quas sup-
 peditat exactius Scripturæ scrutinium. Deinde hic ita procedendum: Prævisa est *passio*, sed non solum, quia etiam ut res bona decreta est & determinata; prævisa quoque *actio*, quia certò futura, ob cohæSIONem causarum in Diabolo & hominibus: hæc autem cum injusta & scelerata fuit, neque determinata, procurata, aut decreta est à DEO, cum ejus quod ab æternitate decrevit Deus, causa sit, juxta *Calvinianos*, quia omne decretum DEI juxta ipsos efficax est, quomodo DEUS causa atrocissimi sceleris constitueretur. Decrevit tamen *permittere*. Nam cum ab æterno prævidit, impium cœtum meditaturū scelus adversum Filium, odioq; inextingibili accensū iri adversus eundem, hæc in tempore perficere velle; Deus gratia subtractâ, scelestos tradidit Satanæ, permittitq; ut ejus impulsu crudeliter grassarentur in Messiam; machinationes autem perditissimas, totumq; opus scelestissimum, in saluberrimum convertit, imò fines sibi gloriosos, & nobis salutares flexit. Elicitur ex his iterum, non sequi; si Deo placuit passionem Filii implere, per hanc malitiosam actionem, quam admissuros sponte & liberè suos auctores vidit ab æterno, fuisse eandem necessariam aut immutabilem, nec potuisse per aliam quam per illam, passionis Dominicæ decretum dari effectui. Clarescit *propterea* idem ex exemplo negotii, quod in venditione Josephi peractum est. Decreta fuit ab æterno

elevatio Josephi, & decreta in hunc finem prægressa sua probatio & exploratio, quæ per passionem suam est impleta. Concurrunt hic *actio* & *passio*. *Passio* DEO grata fuit, inde ab ipso decreta, quasi quædam probatio & exploratio. Displicuit *actio*, inde non decreta nisi quâ *permissionem*, quamvis æquè prævisa ac *passio*. Hanc tamen permittere voluit. Aderant Fratres Josephi, quibus mala mens & malus animus inerant. Exardescabant ipsi inextingibili in fratrem & furibunda irâ. Averfabatur in innocentissimum, Pater cœlestis conceptum furorem. Quia tamen, prævidit perspicacissimis omniscientiæ oculis, non desituram hanc malitiam, antequam, quod conceperat, præfecto partu ederetur malum, eodem promovere constituit carissimi servi fortunas amplissimas. Non ideo hoc factum, quod deerant aliæ rationes explendi consilii, sed quia non aliter se habituram malitiæ seriem, in fratribus perversis, prævidit æternus Pater; eandem contra naturam & indolem propriam, sic flectere & ordinare sibi libitum erat. Sequitur adeo hanc *actionem* quæ adfuit, non cogente & necessitante ratione adfuisse in hac *passione*, cum passio eadem mille modis aliis potuisset peragi, sed usurpatum fuisse hunc modum ex imperscrutabili beneplacito, quia prævisus est, per causas suas utut liberas, tamen certas, certò secuturus. Exigatur ad hoc exemplum materia prætens; & erit planum quod peperit modo dubium.

§. LIV.

Neque illud planè prætermittendum, quod moveri hic posset, nempe videri, occulto quodam instinctu actos & incitatos, Proditorem, Judæos & Gentiles ad id, ut tanto furore sævirent in Christum, huncque indignis modis

dis excruciatum, interficerent immanissimè. Decretum namque divinitus, Christum passioni & morti subjiciendum pro salute hominum, quod cum exsequi necessum fuit, hac ratione id exsecutos esse dictos homines, & quidem ex voluntate divina, aliquis sibi imaginaretur. Ita omninò sentire *Calvinianos* certum est, quandoquidem affirmant prævissionem divinam, niti decreto eorum quæ prævidentur, & peccati prævissionem ideo fieri, quia DEUS peccatum decrevit. Atque cum sic in hoc, ut in aliis operibus peccaminosis, DEO non solum *permissionem* sed etiam quandam *efficientiam* tribuunt, ipsi viderint quâ dexteritate à se amoliri queant dicam, sibi à Nostratibus Doctoribus scriptam, quòd DEUM constituent peccati causam, quòd præter suum meritum, non absque summa ipsis illata injuriâ, fieri conquerruntur. Atque cum planum sit, nullâ ratione impiam consequentiam ipsos declinare posse, quò minus ejus peragantur rei, qui dictæ sententiæ patrocinantur; respondendum ad objectionem per *ἀπλὴν ἀρνησιν*. Non quia Filium Dominum permisit libidini vesanæ malignæ turbæ, ideo decrevit molitiones ipsorum flagitiosissimas DEUS, neq; quamvis pati voluit eundem, per hos ministros illud voluit perfici. Valebit enim hic: Diversa sunt, velle aliquem iniqua pati ab agente, & velle, ut agens ille agat iniqua & alteri inferat. Prius DEO non repugnat, *posterius* autem sanctitati DEI repugnare nemo non videt. Hæc ut pateant evidentiùs, quòd recepimus nos antea facturos, nunc oportuno loco apertius & plenius est expediendum, quòd liqueat absque his ministris totum hoc opus potuisse peragi, adeoque non fuisse hic necessariam operam ipsorum. Varios hic Orthodoxi Auctores proferunt modos, quibus secundum

dum analogiam fidei, monstrant, potuisse DEUM, quamvis auctores iniquitatis se non præbuisent Judæi & Gentiles, implere definitum suum consilium, de redimendo genere humano per mortem & sanguinem Filii. Quod exquisitissimis doloribus, debacchata fuerit justissima ira DEI, in Filium dilectissimum, quem in monte Oliveti, & horto Getzemane constitutus fuit, satis superque evincit sudor ille sanguineus, quem significantissimâ locutione Spiritus DEI sistit, dum nominat *ῥόμβος αἱμάτων*. Luc. XXII. 44. Magnitudinem iræ divinæ, anxietatis & angustię, significat simul querela, & deprecatio calicis, quia conqvestus est: Tristis *πένθος* est anima mea ad mortem, & statim deprecatus pœnas: Pater, si possibile est, transeat hic calix. Vexatus verò tantis ac tam intensis angoribus, antequam à Judæis ac gentibus captus ac læsus est. Et quia sine manu, ministerio & mediis hominum, hæc facta sunt, arguunt, potuisse DEUM, si id ipsi visum fuisset, ut hanc partem decretæ Passionis, ita integram eandem *immediate* absolvere. Potuisset id fieri per ministerium alicujus Hominis, sanctâ ad hoc negotium vocatione designati, quem DEUS ex cœtu hominum excitasset, simulque ipsi injunxisset, ut ad nutum suum, sancto proposito & fideli opera, immolationem sacrificii hujus perageret. Ita se accinxit pater fidelium Abraham, ex mandato DEI, ut obsequii gloriam obtineret, ad unici filii Isaaci mactationem Gen. XXII. Potuisset hæc *ἰουδαϊστί* fieri per Angelum, uti cum in summo angore periclitabatur, ne succumberet, erectus est solatio per Angelum, qui hunc in finem adstitit. Potuisset ipsum Antitypum, ut typum hircum *δογματῶν* objicere feris beatus dilanandum DEUS, vel Messiam ipse cruci affigere.

Et

Et quis investigabit hic infinitas consiliorum DEI divitias? Ordinavit verò & direxit in hoc negotio Judæorum actus malitiosos, quia prævidit, prævidit quia futurum erat, ut inimici adversus Christum tales se gererent.

CONSECTARIUM III.

Placuit Optimo Maximo DEO, ac cælesti Patri, hoc & non alio modo, per acerbam nempe Filii Passionem & Mortem liberationis humana promovere & perficere negotium.

§. LV.

Circa hanc thesin, quam *ἡγήσαν* quodam tangit Doct. Græverus in Illustr. Quæst. Theolog. arguit Scholasticos & Photinianos recentiores, illos quidem, quod non tantum à se invicem, sed à se ipsis etiam diffideant, sc. cum loquuturi sunt de possibilitate vel impossibilitate modi hujus liberationis, delabuntur aliò & respondeant de congruitate: Hos autem quod non solum alium modum possibilem asserant, sed una statuunt, DEUM hominibus pœnitentiam agentibus, sine satisfactione peccata remittere. Itaque cum priores illi præter scripturam arcana DEI Judicia scrutentur, Neophotinianiani verò, contra eandem, æternam DEI justitiam impèrant & impugnant; nobis id agendum est, ut sacramentum divinæ voluntatis venerabundi contemplemur, nihil ultra revelationem in ista occupatione sapientes. Atque in antecessum quidem de pseudodogm. Socinianorum seu Nephotinianorum, id rectè pronunciaveris, quod in Johannis Cammeronis *Σαλῳμείσις*, & quidem in Defensione opposita libello cui titulus est, Epistola Viri Docti ad amicum, ab ipso deprehendes pag. 753. dictum ali, scilicet, non *ἡμῶν* rectè rationis, sed cerebri odio

adversus veritatem conturbati, βάρισμα, eam esse nuncupandam. Porro verò de alio liberationis modo cum loquimur, αὐτὸ τὸ πρῶτον βῶν, non licere nobis perferutari mysterium hoc aliâ, quàm in verbo est patefactum facie, quibus quippe sufficit sentire effectum, & percipere fructum utilitatis ex liberatione ipsa, quam hoc & non alio modo, DEUM voluisse peragere, sacræ Pandectæ commemorant. Placet aliâς εὐσημία Hulsemanni in Prælectionibus ad Form. Conc. quod ineptæ sint hujusmodi quæstiones & temerariæ. Stringit omninò ab illo addita ratio: Tam temerarium est quærere, annon potuerit aliis modis succurrere? quàm temerarium est quærere, annon potuerit efficere, ne trinus esset in personis? Cum enim ex ipso opere, eventu & complemento constet, quam viam voluerit observare, circa humani generis redemptionem DEUS, cujus est infinita ἐξουχία, ὑπεροχία & ἐξουσία, cui etiam est jus potestatis summæ ἀνυπεύθυνον, (quod cave in sensu accipias Calviniano & ψευδοδόξῳ, sed ὁρθοδόξῳ, prout illud jus includit non verò excludit respectum ad justitiam) frustra in illo negotio quæritur, an aliud, vel alio modo, vel quid potuerit efficere?

§. LVI.

Quia verò molestè & intempestivè sedulis hominibus, hic libuit ἀναφρονεῖν, atque existant Ἀγχινοὶ, qui argumenti hujus tractationem attigerunt; ad illorum ductum & exemplum, sobriam & placidam instituere πρὸς ἀγῶν, non omninò suo carebit emolumento. Sed eæ leges hic statuendæ, quod tantum secundum metam & terminos, quos revelatio divina figit, investiganda sit expositio, cum extrema exhibitæ propositionis, non nisi ex scripturarum decretis innotescant. Antecedunt passionem
non-

nonnulli actus, ut desponsatio, quæ est missio ad nativita-
tem ex muliere, missi descensio, descendentis adventus
in carnem, in quibus tamen nil *πικρόν*, sed totum *ἡλιόν*,
licet ob suavissimam S. S. *συγκατάθεσιν* per *ἀνθρώπων* *παθεῖν*
efficeretur, quod uno nomine *incarnationis* comprehenditur.
Cohærent hi actus continua serie, cum prior respiciat
posteriolem, atq; ejus causâ factus sit, uti etiam missionem
Fili DEI, propter passionem & redemptionem factam es-
se, notum est Gal. IV. 4. 5. unde sequitur, eâdem æsti-
matione nos debere illos metiri, atqve simul expendere.
Incarnationem ergo quod attinet, sciendum illius neces-
sitate non fuisse absolutam, cum nisi lapsus intervenis-
set, non esset facta, atqve post prævaricationem, summus
DEUS, ut justissimus vindex sceleris, Protoplastorum &
in illis omnium nostrum crimen, adversus severissimum
suum interdictum commissum, perennicremis ignibus,
juxta laram à se sententiam, justissimè, si voluisset, punire
potuisset. Ex æterna enim & immutabili sua justitia, uti
sanxit & denunciavit, pœnam parentibus primis, *morte mor-
rieris*, ita ex ejusdem rigore, quod interminatus erat illis
malum, potuisset jure meritoqve immittere. Et quod
non egit cum hominibus ex suo jure, sed illorum est
misertus, atqve voluit admittere & constituere medium,
satisfactionem & redemptionem, quibus auxilium ipsis ad-
ferretur; id non ex aliqua necessitate & obligatione mana-
vit, sed mera ejus libertate, fuitqve cœlestissimum suum
beneficium, neq; magis tenebatur homines quàm dæmones,
ex interitu liberare. Atq; sub illa hypothesi, fieri potuisset,
ut non ulla talis facta fuisset mediorum constitutio, qualem
jam ex rationibus modo signandis, ab æterno, in consilio
S. S. Trinitatis ordinatam esse, cum æternâ & inenarrabili

nostra voluptate, ex verbo DEI discimus. Ita possibile est potuisse Filii DEI missionem, incarnationem, traditionem & passionem cessare, si DEO pro sua iustitia id visum fuisset. Quid nobis tum faciendum fuisset? Nihil aliud dico: Væ nobis miseris tunc in æternum! Jam verò ex interventu suppositionis peccati, quo humanum genus deploratissimæ miseriz factum obnoxium, *φιλανθρωπίας* deinde divinæ, quæ occasionem se exerendi nacta ex objecto miserabili miserrimo; noluit DEUS illud esse sine remedio, sed de eo cogitavit, idq; invenit & de suo subministravit, sicque reconciliavit sibi homines, & effecit ne æternum cum Diabolis damnarentur, verum liberarentur, quod καὶ ἐμφασι Ez. XVI. 5. 6. memoratur: *Projecta es super faciem terre in abiectione animæ tuæ, in die quâ nata es. Transiens autem te vidi conculcatam in sanguine tuo. Dixi tibi cum in sanguine tuo esses &c.* Ex hac suppositione inquam, necessaria fuit incarnatio, sed hypotheticè. Porro etiam, quantum ad hanc incarnationis necessitatem, fluit illa ex supposita Divinâ Iustitiâ, quæ cum læsa fuit, sine satisfactione non potuit placari, unde præstita est per passionem, Prov. XVII. 15. *Abominatio est coram DEO, quisquis absolvit impium & condemnat justum.* Supponitur hic etiam veracitas divina, quæ exigit ultionem: *Morte morieris* dixit Dominus Adæ Gen. II. 17. Deliquit verò Adam adversus DEUM, unde comminatio ob divinam veritatem non potuit esse irrita. Necessum ergo fuit, vel ipsum qui prævaricatus est, vel aliquem vadem ejus loco, luere pœnam, quò sortirentur minæ complementum. Exige hoc ad locum Ebr. IX, 22. 23.

Necessariam ergo fuisse incarnationem intuitu dictarum *ἡμετέρας*, dubium amplius esse non potest illi, qui serio quæ scripta sunt, pensitat. Divinam autem personam oportuisse esse, quæ assumeret carnem, ex eo concludendum; quod non nisi talis, duas naturas conjungere in unum *ὑποστάσεων*, & illas unâ *ὑποστάσει* terminare potis fuisset. Per transgressionem etiam, violata est æterni Numinis infinita justitia; hinc cum placanda fuit concepta ira, nec satisfactionem æquā ac sufficientem ulla creaturarum præstare poterat, nec coram infinito DEO, nisi infinita solutio valebat; infinitus mediator omninò requireretur, qualis est solum aliqua divinarum Personarum. Hinc verò nondum deducendum est necessariam fuisse incarnationem secundæ Personæ, quamvis rectè ex his concludatur, necessarium omninò fuisse ob hypothesen, incarnari aliquam S. S. Trinitatis personam; quia in Scripturis nusquam dicitur solum Filium potuisse mitti, vel negatur Spiritum Sanctum potuisse mitti, quamvis rectè inferatur quod primæ Personæ non convenerit mitti, utpote quæ à nulla Persona procedat, sed sit omnis Divinitatis quasi fons & origo. De hac necessitate Incarnationis ita sentit *Huls.* in suppl. Cap. VII. Extens. Brev. Theol. p. m. 89. Ex suppositione inquam hac, fuit incarnatio non solum convenientis liberationi hominis, sed etiam necessaria, quoad alicujus divinæ Personæ missionem & incarnationem; non quoad incarnationem, non nisi Filii seu secundæ Personæ, S. S. Trinitatis. Quod si demum respicimus gratuitam & benignissimam DEI constitutionem, quā ordinavit, ut Filius in temporis plenitudine assumendo carnem,

opus redemptionis perficeret, hoc est, incarnaretur, atque passione & morte perfectissimam obedientiam, & sufficientissimam satisfactionem, loco hominum præstaret, decretoque infallibili sanxit, Christum fore nostrum Salvatorem; videtur & sic ob decretum, necessariam fuisse incarnationem Filii DEI secundæ Personæ S. S. Trinitatis. Id sanè invicto robore adstruendum ex Act. IV. 12. censemus: *Non est in ullo alio salus, neq; aliud nomen sub cælo inter homines datum, in quo oporteat salvos nos fieri, quam in Nomine JESU.* Evidenter necessitas sistitur per deū, oporteat vel conveniat. Persona etiam certa nominatur, JESUS, quæ est Secunda S. S. Trinitatis. Modus quoq; certus & singularis indigitatur, exclusis aliis quibuscunq; quia hoc unum & solum nomen, & non aliud, quodcunq; illud demum fuerit in rerum natura, huic fini consequendæ assignatur, & conducere statuitur. Et quia Scriptura λευκάδι quasi φανή perorat, hoc & non alio modo, voluisse lapsi generis humani reparare salutem cœlestem Patrem, excludit simul alios possibilitatis modos, & horum Auctores ut μαρολόγες & nugivendulos, accusat damnatq;.

§. LVIII.

UT ἀποδύωας adeo, & sistantur & teneantur, quæ spectant sive ad necessitatem, sive ad possibilitatem & impossibilitatem memoratam, circa cohærentes actus, incarnationem & hanc secutam passionem; adjiciemus quæ de his docet judiciosissimus Huls. in Præl. ad Form. Conc. Art. IV. cap. 11. de incarnationis necessitate p. 295. *Modus possibilitatis definitur hisce dictis exclusivis Ebr. IX. 22. Sine sanguinis effusione non fit remissio peccatorum. Necessitas expiandi peccata hominum per Divitias Christi statuitur absoluta, non hypo-*

hypothetica, hoc est, non ideo tantum requisita fuit, ut typi veteris legis adimplerentur, quæ quidem una causa est missionis & passionis Christi Matth: XXVI. 24. Sed ideo præcipue quia alia ratione justitia DEI non poterat satisfieri, nec conscientia nostra mundari, quam si ipse Testator testamenti sanguinem funderet, quomodo inferi Apostolus a versu 8 & 9 ad 17 & 18. Et quod in fine cap. dicitur v. 27. statutum est hominibus semel mori, id applicatur deinceps non tantum ad unitatem mortis Christi, sed ad ejus quoque necessitatem. Utrumque enim vi scopi demonstrandum erat Apostolo, nempe etiam necessitas talis expiationis, per remotionem expiationum Leviticarum, aliarumque quarumvis, quod intendit convincere c. 7. 8. 9. 10. semper inferens ab impossibilitate alterius remedii, necessitatem hujus unici. Ad dictum Exclusivum & parallelum & Act. IV. 12. ita παραφράζει: Emphasis loco addit sub cælo, ad negandum in universa rerum natura aliud remedium, sicut latine dicimus: nusquam gentium, & Germanice: Auf der weiten welt nicht: Itaque cum has exclusivas alterius remedii per S. S. habeamus revelatas, & quidem verbis indefinitis, non solum de facto, sed etiam de possibili attestantibus, quod non deum, non oporteat salvari alio modo, temerarium est alios possibilitatis modus, extra verbum confectas adserere. Huc collineant etiam versiculi ex cantilena ecclesiastica: Ifrån dēden ofi hielpa Kunde ingen gārning god / Ty fienden mānde ofi stielpa / Jōrswaga alt wārt mood / Skulle wij blifwa frālste / Sā kunde ey annars skee / An att GUD Son māsste Lijda dōdzens we / Kyrie Eleeson. Hade ei Christus kommit Hår på jorden ned / Och sielsiver mandom tagit / Och liidit dōden med / Och sā wår synd afplanat Genom sin pijn stoor / Hade ingen wordet skonat / Som i Werden boor. Kyrie Eleeson.

Necessitati Incarnationis & passionis, affirmavimus etiam
inter alia *ἀλευειν την υπόθεσιν* Justitiæ DEI vindicativæ,
quæ inultum non finit esse peccatum, cui ut læsæ satisfaciend-
um erat. Satisfactionis verò necessitatem, totis viribus la-
belfactare & destruere allaborant *Socinistæ & Arminiani*, qvi
conatus ipsis si succederet, nec salva maneret æterna &
immutabilis justitia DEI, nec quæ de Passionis Dominicæ
necessitate, modò & aliàs passim per hanc opellam signata
existunt, vera essent, & pronâ simul *συνεπεία* alius modus
liberationis possibilis insinuaretur, cum ita communi malo
incumbenti remedium non fuisset Passio Messix. Pro-
ponunt verò *μορμολύκεια* sua, multo *ψευδωνύμια γνώσεως*
fuo tincta, & imprimis obvertunt divinam misericor-
diam, quæ nullo requisito pretio, quod tamen satisfactio
omniò exigit, ex gratia condonat culpam. Verùm fallit
hæc machina, quæ prima in aciem produciuntur, æqvè ac
reliqua *ἀντιφθέγματα ἀνένεαλα* enim καὶ ἀμειράπιστα sunt, quæ
pro satisfactione atqve ejus necessitate extruuntur argu-
menta, contra *τὴν ἀντιπίστισιν*, à morte vicaria Christi
pro nobis surrogati, à peccatorum nostrorum portatione,
prænæ luitione, acquisita remissione & redemptione, quæ
omnia *ἀναλίσκῃτως* classicis Scripturæ locis evincuntur,
1. Tim. II. 6. El. LIII. 5. 11. Rom. IV. v. ult. Pl. LXIX. 6. Matth.
XX. 28. Rom. III. 24. Hebr. IX. 12. Matth. XXVI. 28. Hæc
non potest tollere misericordia, quia illam expetit Justi-
tia, quæ duo in DEO sibi invicem non adversantur, sed
amicissimo temperamento conspirant, suntqve ταῦτόν, in-
de nec ab hominibus ita consideranda, ac si obftet unum
alteri. Remittit peccata gratiosè, sine requisito vel acce-
pto pretio, Misericordia; postulat autem satisfactionem
propter læsionem Justitiæ. Idem tamen, non adversum
agunt.

agunt. Quamvis enim *λύτρον* flagitat Justitia, non tamen ab hominibus, sed à surrogato in eorum locum vade Christo, unde adhuc remissa manent ex gratiâ peccata, quæ remissio facta est per misericordiam. Solidè ad omnia Scherzerus noster responder in Colleg. Anti-Socin. Disp. LXVI. Nonne est remissio, ubi quis ipse nihil solvere tenetur, ubi debita pœna alicui non irrogatur, ubi alterius solutio tibi ex merâ gratiâ imputatur, ubi ipsa obligatio, reatus omnis, κατήχημα perimitur? Satisfactio non est ejus qui peccarat aut cui remittuntur sua peccata, sed alterius. Imò satis est ad remissionem, debitorem nihil solventem & impunitum dimitti. Ita ergo misericordia æstimanda, ne committatur cum justitia & eam elidat, quia misericordia DEI non nisi in sanguine Filii natus. Et ipsa remissio, quæ gratuita est & ex misericordia DEI nobis obtingit, vocetur ἰνδουλία τῆς δικαιοσύνης Rom. III. 25.

§. LX.

Nec ista quidquam nos ἐνόχλησις movet, quod omnipotentiam DEI sic coarctari à nobis, ajunt μωρολογεῖν adversarii, si alii modi non admittuntur. Illam quidem infinitam ἰερωσύνης Pl. CXV. 2. 3. celebrat: *DEUS noster in celo omnia quæ voluit fecit*; sed quâ ratione intelligi rectè debeat, unâ docet, nempe judicandum esse de ea, ex voluntate suâ, cum quâ hic conjungitur, dicitur enim *omnia quæ voluit, fecit*. At hæc est voluntas sua, circa potentiam in hoc negotio monstratam, revelata in Scripturis, scil. puniendi esse peccata; solvendum debitum ab ipso Debitore vel Sponsore; non absolvendum humanum genus à culpa citra omnem satisfactionem, Gen. II. 17. Proverb. XVII. 15. Hebr. IX. 22. Repugnat adhuc DEO, flagitia dimittere impunita, & reum ac Peccatorem absolvere vel pronunciare immunem sine satisfactione, unde

de nec cadit sub objectum omnipotentiae. Eodem loco habendum quod putant, si necessitatem satisfactionis à Christo praestitae strictè urgemus, ita periclitari justitiam. DEUS enim eò injustus non est, quod hominum peccata in Christo puniverit, quandoquidem eò ipso justitiam suam demonstraverit Rom. III. 25. quæ fundatur in eo, quod Christus à DEO pro nobis factus est peccatum, 2. Cor. V. 21. inde etiã jure divino nostra peccata ejus peccata, nostræ poenæ ejus poenæ fuerunt Psal. LXIX. 6. Eccl. LIII. 4. 5. 6. 7. Iniquum tamen hoc censi nequit, eò quod sponte in se transferre ac derivare, cum nostris peccatis promeritas poenas, passus est. Non ergo ipsi volenti facta injuria. Ait propterea Scriptura *justum passum esse pro injustis*, I. Pet. III. 18.

§. LXI.

Etiam illud præterea explodendum est κρησφύγετον, quod pro possibilitate remediorum aliorum nectitur, ex libera DEI voluntate. Differunt Sæctarii ita ex hoc fundamento, quod quemadmodum non vi Justitiæ divinæ, sed voluntatis arbitrio & libertate, homines ob peccatum æternæ morti facti sunt obnoxii: ita ex plenitudine ejusdem potestatis & absoluto imperio, sine ullâ præstita satisfactione, solo nutu posse DEUM condonare culpam, & liberare ab æternâ, cui mancipati sunt, poena. Redit in hac εὐσάσεις δύο φημον dogma, quod excludit satisfactionem, ex qua simul apparet ὁ φθάλμοφανερῶς verum esse, quod vulgo dici solet: πολυσχιδὲς εἶναι ψεῦδος, multa enim hic coacervantur absurda. Voluntas DEI quæ concilianda esset cum sua justitia, ἀπαίδευτος committitur cum eadem, quasi quod à voluntate provenit, in justitia non fundaretur, vel justitia aliquid decerneret contra voluntatem. Quin & nobis suspicio est, ὕπαλόν τι involvi hic, secundum ἐτεροδοξίαν

Socinianorum, ac si in DEO non sit naturalis aliqua Justitia vindicativa, quæ omnia invito DEO, & cœlesti ejus veritate, dicuntur: *παράδοξον* simul est, imò falsissimum, ex sola DEI voluntate, non autem ex *justitia* ipsius provenire, quod propter lapsum æternæ damnationis rei sint homines. Id enim si concederetur, hoc etiam *βδελύμα* inter alia monstra protruderetur, *nihil per se esse peccatum*, sed tantum ex *astimatione divina* tale fieri. Stante hac opinione, quod si DEUS vellent blasphemias, impietates, abnegationem sui, idololatriam, &c. ea non fore peccata; secundum sententiam enim adversariorum, æstimanda hæc erunt ex sola DEI voluntate: absurdum autem est, quod Deus hæc possit velle. Ex quibus sequitur, cum peccata non sint æstimanda ex merè absoluta DEI voluntate, sed ex voluntate DEI prout illa justa & sancta; nec peccatorum pœnas aliàs à voluntate deducendas, quàm ut ex justitiâ eadem fluunt. Imperiū verò & jus DEI ad quod hic provocant, ita est explicandum, ut cum natura sua & essentia non pugnet. Imperium est DEO & jus, sed quod eò non valebit, ut citra satisfactionem admissa in ipsum offensa remittatur, quia hoc non jus sed iniquitas esset, quæ DEO illatam injuriam turpem, hærere faceret, quàm tamen homo quilibet honestus, utut infimæ sortis, à se remotam cuperet. Nec si homines sine satisfactione remitterent contumeliam, quâ afficiuntur, id etiam à DEO ita fieri posset, quippe cujus alia est ratio, qui summus ipse totius mundi est Judex, sanctus sine omni prorsus macula, & justus sine ulla vicissitudine. Peccatum nostrum, debitum quidem est, sed *figuratè* dictum, cujus proinde dispar est ratio à debito *proprie* dicto, cum illud sine expiatione condonari nequeat, hoc verò pro lubitu inter homines remitti. Nec ista iterum eò sunt accipienda, ac si defectus esset in potentia DEI, quando dicitur, illum non

posse debitum sine expiatione remittere; quin potius dixeris, summæ perfectionis, naturalis scilicet sanctitatis & iustitiæ characterem ita insinuari. Debuit enim ut Rector & Judex totius universi verissimus & iustissimus, meriti & demeriti habere rationem, qui propterea cum se, sanctitatem, veritatem & iustitiam suam abnegare nequit, nec de jure suo remittere quidquam potest. Exactam autem esse harmoniam, inter voluntatem & Iustitiam DEI, quâ peccati averſationem, propter iniquitatem intrinsecam, arguunt ſequentia. Voluntas DEI abominatur malum, quia tale est per se Psal. V. *Non DEUS volens iniquitatem.* Rectitudo adſcribitur DEO judici, non propter meram voluntatem, ſed iustitiam Psal. L. 6. *Annuntiabunt cæli iustitiam ejus, quia DEUS judex est.* Dicendum ex mente Hæreticorum: *Annuntiabunt voluntatem.* Siftit extra se sapientia DEI malum, & illud tale offendit Prov. VIII. 7. *Abominatio labiorum meorum est impietas.* Nugantur ergo audacter, quicunque reſtaurationem hominum poſt lapſum, citra interventionem ſatiſfactionis, fieri potuiſſe autumant. Nec temeritatis notam effugere queunt illi, qui alios poſſibilitatis modos circa liberationem noſtram, quàm eum, quem DEUS ipſo opere exhibuit, & in ſacratiffimo verbo ſuo nobis revelavit, concipiunt. Conſultiſſimū proinde erit, quemq; admirari ſemper & æternis laudibus celebrare hanc, ex incomprehenſibili DEI ſapientia conſtitutam, & nobis revelatam unicam ſalvationis viam, per paſſionem & mortem ſanctiſſimam & pretioſiſſimam D. noſtri JESU Chriſti.

§. LXII.

Clauſulam addituri opellæ, advertimus non ſine gravi cauſa, Hieronymum circa finem T. VI. p. m. 243. exclamaſſe: *Lex enim & omnis Prophetarum chorus Chriſti predicat paſſionem.*

In omni studiorum genere hoc debere esse ὑποκείμενον γένος
 præcipuum, ex hoc assequetur effato, quicunq; cum atten-
 tione conjungit veram pietatem. Sanè qvi fructus expen-
 derit plurimos & præclarissimos, ex hoc articulo proger-
 minantes, facillime idem fatebitur, & ipsam passionem
 meritissimo titulo appellaverit ἀγαθὸν ἀγαθὸν. Medici-
 na nobis est parata præsentissima per vulnera JESU, cujus
 virtute sustentamur, ut æternæ vitæ participes evadamus.
 Expiat hæc peccatorum nostrorum fœditatem, veteris Ada-
 mi frangit tollitque illecebras, & nostras ærumnas emollit,
 atqve sanctificat, qvò capitis nostri Christi conformemur
 imagini. Id erat incentivum qvòd nos exstimulavit, ut
 ἐνθυμήματα ista potius qvam alia, publicæ & solennis volu-
 erimus esse occupationis partes. Avemus enim semper
 Apostoli esse animo, qvi ζημίαν καὶ σκύβαλα omnia esse ar-
 bitratus est, propter excellentiam cognitionis Christi JESU
 Domini sui, ut ipsum lucrifaceret. Exhortatur ad has me-
 ditationes, qvosvis à Christo nomen habentes, qvi DEO
 servire volunt γρησῶς & ὁλοφύχως Bernhardus, qvi dicente
 Hieronimo ultimus eorum fuit, qvi Patres appellantur, cuique
 juxta Michaelium longè major impertita est gratia, qvam
 qvæ ecclesiæ est ordinaria. Illius exstat hæc admonitio
 pia & sincera in Serm. II. in Cœn. Dom. Tom. II. p. 77.
 Novit autem quicunque rectè sapit, quantum Christiana pietati
 expediat, quantum DEI servum deceat sacrosanctæ passionis ipsius
 fidelius recolere beneficia, ad fruendum suaviter in conscientia, ad
 recondendum plenius per imitationem in memoria, qvòd est spiritus-
 aliter manducare corpus Domini, & sanguinem ejus bibere, ob amorē
 & reverentiam ejus, qvi credentibus in se præcipit dicens: Hoc facite
 in mei commemorationem. Et in Instruct. Sacer. Tom. V. p. 212.
 Imaginare hæc O homo, qvo, qvali, & quanto pretio redemptus es, non
 corruptibilibus, auro & argento redemptus es, simplex mors Redemptoris,
 Creatoris, Plasmatoris cui non sufficit, ut tu redimaris; vide mo-
 dum

dum morietis, attende qualitatē moriendi, & attende quid debeas morienti. Ecce, quomodo moritur iustus, in cruce disenditur, membra distrahuntur; dorsum adhuc plagosum, de recentibus plagis flagellorum, recenti adhuc sanguine stillans, frigidus patibulo crucis aëritur; manus & pedes perfodiuntur, clavi malleis incutiuntur, & quanto altius clavi penetrant, tanto amplius plagas præ grossitie dilacerant, & passionem aggravant; scienti ori sel aceto mixtum infunditur, vinum myrrhatum additur; agitant ministri demonis capita, insultantes dolori pendētis; si Filius DEI est, inquiunt, descendat nunc de cruce & credimus ei, ac si dicant, non adjicies ut resurgat, tanta eum turpitudine ligat & pana. Dehinc piissime Redemptor, animam sanctissimam tradis in mortem; ut meam miseram animam vivificares à morte; nec bis contenti lanista impiissimi, adhuc latus lancea perforant, & laceratione, sanguinem, quo redimimur, cum inundatione manare cogunt. O anima quid agis? quis dabit aquam capiti tuo, & fontem lacrymarum Oculis tuis, ut satis plangere, & satis flere possis interfectum populi tui? Hic fasciculus mirabilia sit dilectus tuus tibi, & non tantum fasciculus, sed immensum pondus amaritudinum, compatere patienter ut merearis redimi. Esto columba in foraminibus petre, in caverna maceria, pervola manus, pervola pedes; invola lateri; nihil horum inscrutatum relinquant; singula membra compassionis amaritudine perfundas. Ecce pretium redemptionis tuae, O homo redempte, ecce qualis hostia victimatur pro tua culpa, pro prævaricatione tua.

Quod verò σύμφορα ταῖς γραφαῖς per Sancti Spiritus gratiam meditari potuerimus & scribere, δόξαλογία celebrabimus sicut Hebræorum :

ברוך נתן לעך כח
למין אונים עצמך ורכה.

Suspirium esto denique meum & devotæ cujuslibet animæ perpetuum, εὐχή πατρὶκὴ allegati Patris :

*In errore tuo lotum Me commendo tibi totum,
Tua sancta manus ista Me defendent, JESU CHRISTE,
Extremis in periculis.*

